Forskerforum
TIDSSKRIFT FOR FORSKERFORBUNDET

SEPTEMBER 2008 | NUMMER 7 ÅRGANG 40

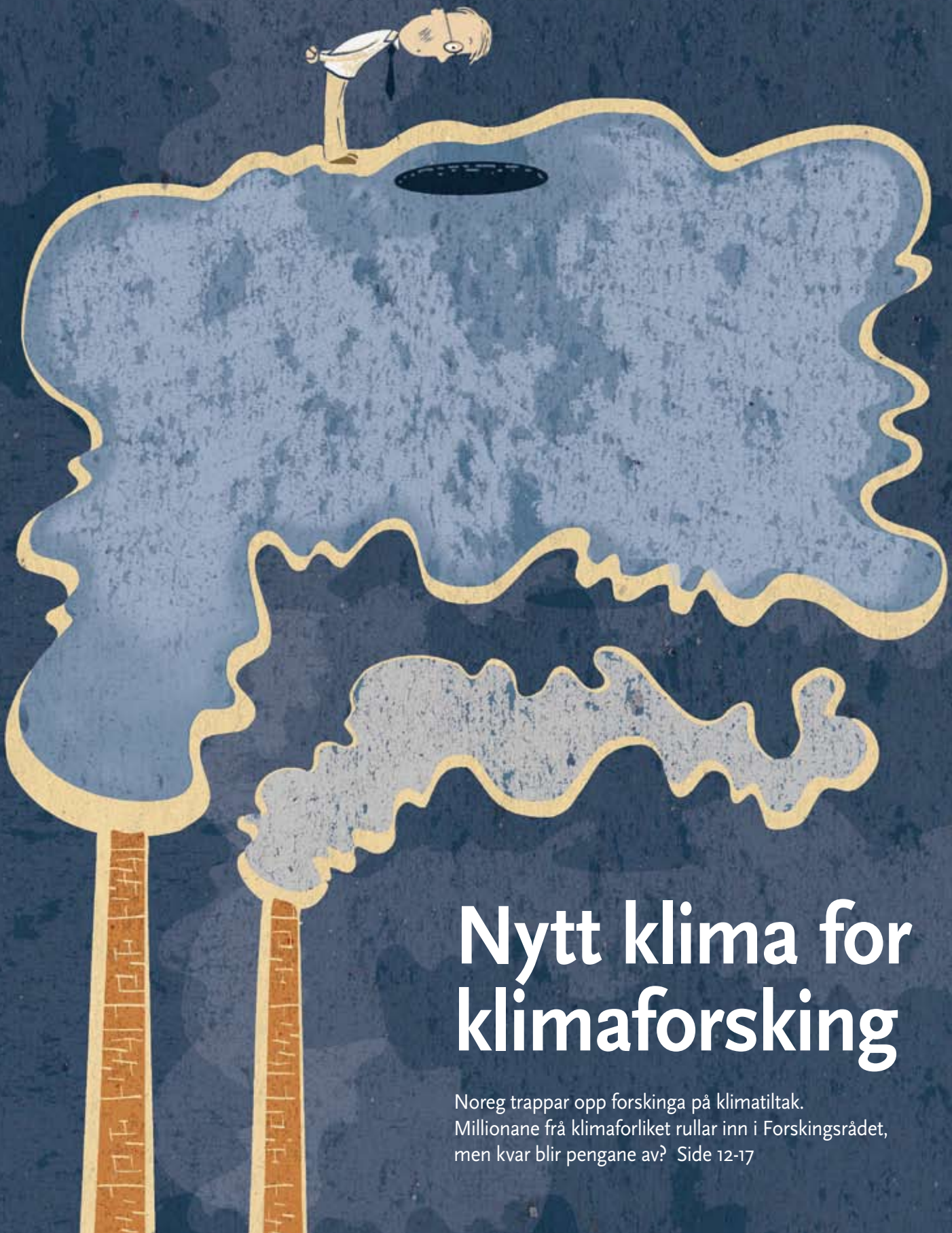

Nytt klima for klimaforsking

Noreg trappar opp forskinga på klimatiltak. Millionane frå klimaforliket rullar inn i Forskingsrådet, men kvar blir pengane av? Side 12-17

Banktilbud på nett

Forskerforbundet har en egen nettfilial hos oss hvor du finner ditt medlemstilbud og dine priser. Se forskerforbundet.no og klikk på DnB NOR logoen. Du kan også ringe oss på 04800 eller besøke et av våre kontorer.

DnB NOR

12: Klimaforskning er «in»

I sommer arrangerte statsråd Tora Aasland klimasymposium på Svalbard. – Det er et veldig trykk på klimaforskning akkurat nå, sier hun.

20: Samtalen

– Jeg er nokså sikker på at de aller fleste har utbytte av den høyere utdanningen de får, sier Frps Anders Anundsen. Selv har han snart mastergrad i jus.

28: Legger ned norsk

I sommer la Universitetet i Nancy ned det skandinaviske instituttet. «For lite student-grunnlag» er den offisielle forklaringen.

4: Prosentmål forvirrer

Målet om at tre prosent av Norges BNP skal gå til forskning i 2010 taper oppslutning. Forsker Egil Kallerud har påvist at reell vekst ikke henger sammen med BNP-andel.

5: – Forskjellsbehandlet av Nokut

Snart to år er gått siden Høgskolen i Molde søkte Nokut om akkreditering som vitenskapelig høgskole. Skolens rektor er ikke imponert over Nokuts håndtering av saken.

6: Etterlyser kunnskapspolitikk

– Professoratet er på vei til å bli en lønns- og forhandlingskategori, mener bekymret førsteamanuensis ved UiB. Årets lønnsforhandlinger er i gang.

7: Alle skal med

– Det er ikke vanskelig å finne kandidater til Forskerforbundets hovedstyre, men valgkomiteen ønsker seg flere å velge mellom, sier leder i valgkomiteen, Einar Jebens.

8: Kompetanse rømmer fra HiNT

Tidligere ansatte ved Høgskolen i Nord-Trøndelag anklager ledelsen for å være mer opptatt av regionalpolitikk og bekjentskaper enn skolens faglige utvikling.

9: – Håpløs personalpolitikk

UiO skjerper praksis for ansettelser i midlertidige stillinger. Kloke hoder støtes ut for at universitetet ikke skal bli sittende igjen med arbeidsgiveransvar, hevder tillitsvalgt.

FASTE SIDER

27: Historiske bilder
33: Leder
34: Kronikk
36: Bøker
38: Debatt
39: Gjesteskribenten
41: Stillingsannonser
45: Informasjon fra Forskerforbundet

Forskerforum

Nr. 7/2008 – 40. årgang
Fagblad om forskning og høyere utdanning. Forskerforum blir redigert etter redaktørplakaten og er medlem i Fagpressen.
Utgiver: Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo, Telefon: 21 02 34 00/Telefaks: 21 02 34 01
ansvarlig redaktør: ELIN H. REKDAL, elin.rekdal@forskerforum.no
Redaksjonssekretær: JOHANNE LANDSVERK, johanne.landsverk@forskerforum.no
journalist: HELENE LINDQVIST, helene.lindqvist@forskerforum.no
kontakt redaksjonen: redaksjonen@forskerforum.no
redaksjonsråd: Martin Eide, professor UiB, Helge Salvesen, bibliotekdirektør UiT, Reidun Høydal, Møreforsking/Høgskulen i Volda
annonser: Arne Aardalsbakke, Telefon: 64 87 67 90, Telefaks: 64 87 67 91, E-post: annonser@forskerforum.no
For fortløpende oppdatering: www.forskerforum.no
Design: Concorde Design. Forsideillustrasjon: Elisabeth Moseng. Trykk: Øyvind Glomvik AS
ISSN 0800-1715. Opplag: 17 800

Forskningsmålet:

– Norge har trådt feil

BNP-vekstmålet har ført til stagnasjon, fantasiløshet og manglende forskningsinnsats, og bør forlates omgående, ifølge Nifu Step-forsker Egil Kallerud.

– EUs egne framdriftsrapporter viser at målt i andel av BNP går det den gale veien for forskningen i Europa, ikke veldig kraftig – og ikke på langt nær så kraftig som det gjør i Norge – men det går den gale veien, konstaterer Egil Kallerud. Han er spesialrådgiver i Nifu Step (Norsk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning) og har forsket på europeisk og norsk FoU-finansiering over en årrekke. I en gjennomgang av åtte norske forskningsbudsjetter med BNP-vekstmål påviser han at reell vekst ikke henger sammen med BNP-andel. 2006 var året med størst vekst i kronebeløp – men lavest vekst i BNP (se tabell).

USA prioriterer strengere

Et annet problem med BNP-vekstmålet er at norsk næringsstruktur gjør det vanskelig å beregne det naturlige forholdet mellom offentlig og privat FoU-innsats. Problemet gjelder for europeisk forskningspolitikk generelt. Mens USA prioriterer store offentlige forskningsressurser ganske strengt, smører Europa sine – nesten like store – forskningsmidler tynt utover. Konsekvensene er tydelige. I USA har offentlig initiert forskning innen medisin, militærteknologi og energi spredt seg til private aktører og samfunnet som helhet. I Europa har den mislykkede BNP-målsettingen gjort at FoU-virksomheten holder seg lav i en industri preget av teknologi på mellomstadiet. Norge er intet unntak.

– Opp etter håret

– Vi opererer med et dårlig begrunnet mål som har fundamentale metodiske problemer. I all hovedsak knytter det seg opp til konkurranseevnen i en bitteliten del av økonomien. Vi har ikke økonomien, og det vil være en dårlig strategi om vi tok treprosentmålet bokstavelig, for da måtte vi dratt oss selv opp etter håret og satset på et fåtall spesielt forskningsintensive industribransjer, som farmasøytisk industri, elektronisk og medisinsk utstyr og bioteknologi, sier Kallerud til Forskerforum.

Ved å konsentrere seg om et generelt vekstmål har forskningssystemet underslått politikkens rolle som lokomotiv i den vitenskapelige og teknologiske utviklingen, ifølge Kallerud. Han foreslår at politikere, forskere og institusjonene deres tenker nytt om FoU-oppgavene. Det er i tråd med anbefalingene fra en ekspertgruppe kalt «rasjonalegruppen», som nylig la fram en rapport for EU-kommisjonen hvor den anbefaler EU i større grad å knytte forskningssatsingen til store samfunnsutfordringer.

– Fastlåst mønster

– Det er ikke lenger spørsmål om å finne argumenter som kan selge den forskningen vi allerede utfører, eller om å argumentere for de samfunnsoppgavene vi allerede løser. Vi må gjøre nye ting som er mer innlysende viktig og riktig, i stedet for å si at Norge må opp på tre prosent forskningsinnsats av BNP. Hvis vi henger aktivitetene våre på overordnede oppgaver, vil utsiktene være større for å mobilisere støtte til satsingen fra det demokratiske systemet. Vi må rett og slett ut i politikken, sier Nifu Step-forskeren. Han slår fast at Norge har trådt feil i sin FoU-satsing de siste årene.

– Klima, ren energi og de andre områdene som «rasjonalegruppen» i EU peker ut, gjelder også i Norge. I stedet for en slik miljørettet forskningssatsing har vi hatt en kraftig vekst i petroleumsforskning for å få mer effektiv leting etter olje og gass. Den rødgrønne regjeringen har vedtatt å forske på klimavennlig energi og burde tatt egne prioriteringer mer på alvor. Jeg har et inntrykk av fantasiløshet, at man har låst seg fast i et mønster hvor treprosentmålet spesielt har gjort at den forskningspolitiske tenkningen har stagnert. Regjeringen må ta grep, og noen må være modige nok til å ta belastningen ved å si at treprosentmålet var et blindspor. Men opposisjonen slakter enhver antydning om å gå den veien, og forskernes medlemsorganisasjoner er heller ikke nådige, avslutter Kallerud.

FOTO: ROBERT SØRENSEN

I stedet for å fokusere på tre prosent av BNP, bør norsk forskningspolitikk begynne å styre den teknologiske utviklingen, ifølge Nifu Step-forsker Egil Kallerud.

– Forpliktelse og realisering

Et alternativ til BNP-målet må være mer realiserbart og like ambisiøst, ellers har det ingen verdi, mener Forskerforbundet. Leder Bjarne Hodne mener det er misforstått å forlate BNP-målet for norsk forskning hvis man ikke får et nytt mål på samme nivå. Hodne mener dagens modell er så grunnleggende for norsk forskning at eventuelle endringer krever en meget grundig drøfting. Forbundslederen mener imidlertid at noe må gjøres for å få norsk forskning opp av myren og bort fra dårlige budsjetter som bryter med målsettingene.

– Vi trenger en større grad av forpliktelse og en større grad av realisering, og for oss er det ikke noe magisk med disse tre prosentene. Vi ønsker allikevel å vise at man ikke har gjort det man har lovet, og deri ligger et politisk press som vi ikke uten videre kan ta bort, sier Hodne.

Ny forskningsplan

Tidligere i sommer ga forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland uttrykk for at hun arbeider med en samlet plan for norsk forskning. Det er meningen at denne skal legges fram på nyåret. Aasland skriver i en e-post til Forskerforum at hun ikke kan gi noen endelig avklaring på alternative målsettinger ennå.

«Regjeringens ambisjoner i forskningspolitikken og alternative forskningsmål har vært diskutert i Regjeringens forskningsutvalg ved en rekke anledninger. Det er således en kontinuerlig prosess der jeg nå ikke kan gi noen endelige avklaringer. Det er viktig med en opplyst debatt om dette,» skriver Aasland.

Bjarne Hodne sier han er åpen for alternativer hvis de både er realiserbare og ligger på dagens nivå.

– Det vi trenger, er et forpliktende system som gir økonomisk grunnlag for forskning over tid, sier Hodne.

Umulig på kort sikt

Forskningsrådet går inn for å beholde BNP-målet på tre prosent. I utkastet til ny overordnet strategi betegner Forskningsrådet det som kritisk at den offentlige FoU-innsatsen økes raskt til én prosent av BNP. Samtidig er målet om to prosent for næringslivet riktig som et langsiktig mål, ifølge Forskningsrådet.

– Målet stadfester at vi har høye ambisjoner, men det er helt umulig for norsk industri å realisere toprosentmålet på kort sikt, sier administrerende direktør Arvid Hallén til Forskerforum. Han finner ingen motsetning mellom å la forskningen løse presserende samfunnsoppgaver – slik man gjør i USA – og å ha et kvantitativt innsatsmål.

– Opptrappingen må begrunnes konkret, det er det eneste vi kan håpe å få gjennomslag for politisk. Vi må bli de beste, for vi kan ikke bli de billigste, sier Hallén.

Av Andreas Høy Knudsen

FoU-bevilgninger i statsbudsjettet 2001-2008.

Vekst, andel av samlet statsbudsjett og andel av BNP

År	Vekst, mill. kr	% vekst, løpende priser	% vekst, faste priser X)	FoU-bev., %-andel av totalt statsbudsjett	FoU-bev., %-andel av BNP (statsbudsj.)	Off. FoU-midler, %-andel av BNP (FoU-stat.)
2001	929	9,2	4,7	3,44	0,72	0,63
2002	1 088	9,8	7,2	3,24	0,79	–
2003	438	3,6	-0,5	3,42	0,79	0,72
2004	1 145	9,1	7,1	3,44	0,79	–
2005	545	4,0	1,3	3,40	0,74	0,67
2006	1 441	10,1	6	3,56	0,73	–
2007	923	5,9	3	3,55	0,75	
2008	1 174	7,1	3	3,47	0,77	–

X) Foreløpige prisindekser og anslag 2006-2008, samt antakelser om FoU-utgiftenes fordeling på utgiftstyper.
Kilde: Nifu Step.

Rammet av Nokut-rot:

Krever rolleavklaring

– Nokut overlater for mye til den sakkyndige komiteen i akkrediteringssaker, hevder rektor ved Høgskolen i Molde.

I april fikk Høgskolen i Molde (HiMolde) medhold i Nokuts klagenemnd i sin kritikk av den sakkyndige komiteen som skulle vurdere akkreditering av HiMolde som vitenskapelig høgskole. Nokut står for Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen.

– Når organets egen klagenemnd påpeker at prosessen er preget av feil saksbehandling og forskjellsbehandling, og at standarder og kriterier tolkes forskjellig fra komité til komité, er ikke dette lenger bare en sak mellom Nokut og Høgskolen i Molde, sier rektor ved HiMolde, Solfrid Vatne.

– At Nokut, som har ansvar for evalueringer, akkrediteringer og vurderinger av høyere utdanning i Norge, preges av forskjellsbehandling og saksbehandlingsfeil, er uholdbart, påpeker hun.

Skuffet over Nokut

På grunnlag av sitt doktorgradsprogram i logistikk søkte HiMolde i september 2006 om godkjenning som vitenskapelig høgskole. Like før jul i fjor kom avslaget, basert på den sakkyndige komiteens innstilling. I akkrediteringssaker oppnevner Nokut en faglig komité til å vurdere institusjonen. Denne leverer så sin innstilling videre til organets styre, som fatter et vedtak. Vatne mener prosessen rundt akkrediteringen av HiMolde er et godt eksempel på hvordan Nokut overlater for mye til den sakkyndige komiteen. «Det kan ikke være slik at styret blindt skal følge en slik fri tolkning fra en sakkyndig komité uten å vurdere komiteens konklusjoner i lys av fastsatte standarder og tidligere tolkning og praksis,» skrev Vatne i klagen på avslaget.

Strengere kriterier

Komiteen som ble oppnevnt i forbindelse med HiMoldes søknad, valgte nemlig å «legge sin egen forståelse av Nokuts standarder og kriterier til grunn» for vurderingen, i stedet for å vektlegge praksis fra tidligere behandlede søknader. Dermed ble kriteriene for faglig stabilitet praktisert strengere i vurderingen av HiMolde enn i universitetsakkrediteringene av høgskolene i Stavanger og Agder.

I juli sendte Nokut ut forslag til ny sakkyndig komité. Vatne er ikke imponert.

– Nokuts oppgave er å gjøre en selvstendig vurdering av søknaden basert på den sakkyndige komiteens innstilling. Jeg er skuffet over at Nokut i denne saken ikke gjør et selvstendig vedtak, men bare har opprettet en ny sakkyndig komité, sier hun. I sitt innspill til forslaget kritiserer hun at universitetsakkrediteringen av Høgskolen i Stavanger ikke betraktes som «relevant tidligere institusjonsakkreditering» som den nye vurderingen av skolen skal ses i lys av. Hun poengterer også at ingen av de foreslåtte komitémedlemmene fyller kravet om at fagområdet som skal evalueres, eller et annet relevant fagområde, skal være representert i komiteen.

FOTO: HØGSKOLEN I MOLDE

– At Nokuts arbeid preges av forskjellsbehandling og saksbehandlingsfeil er uholdbart, sier rektor ved Høgskolen i Molde, Solfrid Vatne.

– Avklart forhold

– Det er tydelig at dette er og har vært en vanskelig sak for Nokut, sier Vatne. Men hun undrer seg over om det er tilfeldig at rotet rammer en mindre høgskole i en mindre by, og ikke for eksempel BI eller Menighetsfakultet.

– Vi lurer faktisk på om det har gått fagpolitikk i det å ikke la en statlig breddehøgskole få bli vitenskapelig høgskole, sier rektoren. Der møter hun motstand fra Nokut-direktør Oddvar Haugland.

– Vi har ingen fagpolitisk agenda som har talt i Høgskolen i Moldes disfavør. Slike synspunkt har vi ikke, forsikrer han Forskerforum. Han er også uenig med høgskolerektoren i at det er behov for en rolleavklaring i forholdet mellom Nokuts styre og de sakkyndige komiteene.

– Det er ikke noe uavklart i forholdet mellom styret og de sakkyndige komiteene. Nokuts oppgave er å vurdere om komiteen har fulgt sitt mandat. Det er ikke slik at styret bare lener seg på de sakkyndiges vurderinger. Styret tar de sakkyndiges rapporter svært alvorlig, og setter seg grundig inn i dem før de fatter sine vedtak, hevder direktøren. Han medgir likevel at det skal mye til før en innstilling fra sakkyndig komité ikke blir vedtatt.

Av Helene Lindqvist

Lokale lønnsforhandlinger:

Belønner forskningsfronten

Arbeidsgivere og organisasjoner vil premiere professorer med vitenskapelige prestasjoner i lokaloppgjørene. – Blottet for kunnskapspolitikk, innvender førsteamanuensis.

Konkurransen om de beste forskerne og underviserne veier tungt i opptakten til de lokale lønnsforhandlingene ved landets universiteter. De lokale pottene ligger på 1,4 prosent av lønnsoppgjøret, noe som utgjør det nest høyeste kronebeløpet hittil i noe lønnsoppgjør.

Leder i Forskerforbundet ved Universitetet i Bergen (UiB), Bjarne Meidell, skal være med på fordelingen av 17,8 millioner kroner, noe som kan utgjøre nesten ett lønnstrinn per ansatt. Forventningene er ifølge Meidell desto større.

– Vi får inn langt større krav enn det finnes midler i potten, og det vil alltid være folk som er misfornøyde, sier Meidell. Mange av førsteamanuensene som ble overført til den nye lønnsramme 24 i fjor, kom i laveste alternativ. Noen av dem fikk tildelt ansiennitet ved det lokale oppgjøret i fjor. Det kan hende det blir behov for noe slikt i år også, opplyser han.

– Et skuespill

Førsteamanuensis Tor Halvorsen er en av de misfornøyde og kaller de lokale lønnsforhandlingene et «skuespill uten innsyn.»

– Trenden er at man belønner ut fra prestasjoner knyttet til mekaniske kriterier, uavhengig av hva slags forskning man faktisk driver fram, sier Halvorsen, som er ansatt ved Institutt for administrasjon og organisasjon ved UiB. Han etterlyser en kunnskapspolitikk framfor et lønnsjag for professorer.

– Det er uklart hvordan man blir vurdert, for noen har en arbeidsmarkedsfaktor å utnytte – andre ikke. Det er dessuten uklart hvor mye Forskerforbundet lokalt har å si i forhold til den ledelsesstyrte lønnsutviklingen som vi observerer, sier Halvorsen. Han trekker fram at førsteamanuensene er blitt en overgangskategori til professor.

– Det er vanskelig for oss litt eldre førsteamanuenser å se på at professoratet går fra å være en kunnskapskategori til å bli en lønns- og forhandlingskategori, påpeker Halvorsen.

Bjarne Meidell sier han er fullt klar over at det har vært oppstyr blant førsteamanuensene ved UiB om lønnsoppgjøret, og han opplyser at Forskerforbundet er innstilt på dialog med denne gruppen.

Forskerrollen i sentrum

Fagforeningene ved Universitetet i Oslo (UiO) skal fordele 34 millioner kroner, noe som gir store forhåpninger for de over 1900 medlemmene av Forskerforbundet ved UiO.

– I motsetning til tidligere år har arbeidsgiver kommet med et utspill som stemmer meget godt overens med våre ønsker, forteller hovedtillitsvalgt Live Rasmussen. I notatet fra UiO-ledelsen heter det at de lavest lønte vitenskapelig ansatte bør løftes, samtidig som professorene som ligger i forskningsfronten, bør prioriteres. Dette skal gjøres ved å utnytte de øvre trinnene i lønnsstigen for professorer. Etter hovedtariffoppgjøret kan professorer få opp til lønnstrinn 95, noe som skal øke mulighetene til å få tak i ettertraktede kandidater på arbeidsmarkedet.

– Den praktiske lønnspolitikken blir for det meste utøvd ved tilsettinger. Hittil har det å ta lederstillinger vært nesten den eneste måten å komme høyt på professorstigen på. Nå vil arbeidsgiver orientere oss eksklusivt mot forskernes rolle i universitetssamfunnet. Det er som å lese fra vårt eget arbeidsprogram, kommenterer Rasmussen. I arbeidsprogrammet går lokallaget inn for å utnytte mulighetene i den lokale lønnspolitikken «fullt ut ved tilsettinger og i lokale forhandlinger», samt å gjøre UiO «i stand til å konkurrere nasjonalt og internasjonalt om den best kvalifiserte arbeidskraften.»

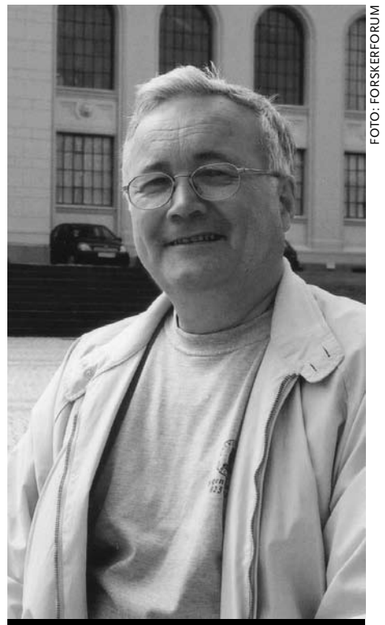

FOTO: FORSKERFORUM

– Det vil alltid være folk som er misfornøyde, sier Bjarne Meidell, leder av Forskerforbundet ved UiB.

FOTO: FORSKERFORUM

– Professoratet går fra å være en kunnskapskategori til å bli en lønns- og forhandlingskategori, hevder førsteamanuensis Tor Halvorsen ved UiB.

– Vil skape dynamikk

Men Forskerforbundet risikerer at det oppstår spenninger mellom nyrekrutterte med relativt kort erfaring og høy lønn – og ansatte med lengre ansiennitet som ikke har søkt nye stillinger og fått med seg lønnshopp underveis i karrieren.

– Hvor store interne lønnsforskjeller kan forskersamfunnet leve med?

– Forskerforbundet har bestemt seg for å ta affære og skape dynamikk. Når staten mener at professorer skal kunne lønnes opp til 95, skal noen UiO-forskere komme dit. Vi må sende noen signaler ut i samfunnet om at arbeidsplassen er attraktiv, sier Rasmussen. Hun mener universitetet selv legger opp til å konkurrere på lønnsvilkår når man forventer kandidater som kan gå rett inn i de mest krevende posisjonene.

– Hva om flere hundre UiO-professorer krever å få en plass på toppen av stigen?

– Gjennom å stille hvert eneste konkrete krav opp mot føringene fra organisasjonene og arbeidsgiver, får vi prøvd ut forskjeller og sammenfall av synspunkter i lønnspolitikken. Det kommer til å bli en dragkamp om hva medlemmene våre får i lommeboka. Samtidig handler det om å dra i en bestemt retning for universitetet, og denne gangen tillater jeg meg å være forsiktig optimist, sier Rasmussen.

– Markedsavhengig

Hovedtillitsvalgt Svein Olav Antonsen ved Forskerforbundet ved NTNU har fått 300 individuelle lønnskrav til behandling før utveksling av krav mot arbeidsgiver 3. september. Flere av disse gjelder professorer med lønnstrinn over 80.

– Det blir et tydeligere fokus på de vitenskapelige stillingsgruppene, sier Antonsen. Han vedgår at det skaper en viss ubalanse og misnøye at enkelte fagområder ved NTNU plasserer nytilsatte betydelig høyere enn de som er ansatt fra før.

– Det er svært markedsavhengig, og arbeidsgivers posisjon er å bruke spennene mer aktivt, sier Antonsen.

Av Andreas Høy Knudsen

Lokale lønnsoppgjør

Utgjør 1,4 prosent av lønnsoppgjøret ved hver enkelt institusjon. Skal være ferdig forhandlet 1. november.

- UiO: 12 forhandlingssteder på fakultetsnivå, utveksling av krav mellom organisasjonene og arbeidsgiver 4. september. 34 millioner kroner til fordeling i felles forhandlinger. FF har ca. 1900 medlemmer.
- UiB: Ni forhandlingssteder, utveksling av krav 15. september. 17,8 millioner kroner til fordeling i felles forhandlinger. FF har ca. 1000 medlemmer.
- NTNU: Elleve enhetsvise drøftingsmøter, utveksling av krav 3. sept. 24 millioner kroner til fordeling i felles forhandlinger. FF har ca. 1000 medlemmer.
- UiT: Felles sentrale forhandlinger, utveksling av krav 3. oktober. 11,3 millioner kroner til fordeling. FF har 600 medlemmer.

Val av hovudstyre 2009:

Jaktar på nye kandidatar

– Det er vanskeleg å skaffe kandidatar frå distrikta, seier Einar Jebens, leiar i valkomiteen i Forskerforbundet.

Forskerforbundet skal velje nytt hovudstyre og ny leiar i 2009, og jakta på gode kandidatar er alt i gang.

– Det er litt av ein kabal som skal gå opp, for det er mykje å ta omsyn til når vi skal setje saman eit styre. I tillegg til ei rimeleg kjønnsfordeling, ønskjer vi representantar frå ulike kantar av landet. Men regionane har vore dårlege til å kome med forslag, og difor har det vore vanskeleg å skaffe kandidatar frå Distrikts-Noreg, seier Einar Jebens.

Han meiner det er viktig å få til ei geografisk spreiing, slik at dei store universiteta ikkje skal bli overrepresentert i styret.

Ikkje bare universitet

For valkomiteen vil gjerne at styret i Forskerforbundet skal ha representantar frå fleire sektorar enn universitet og høgskolar.

– Sjølv om vi har flest medlemmer frå universitet og høgskolar, er medlemsmassen spreidd på fleire sektorar. Difor oppmodar vi alle lokallaga til å melde inn gode kandidatar. Også dei fagpolitiske foreiningane kan gjerne kome med forslag.

– Bruker det å vere vanskeleg å finne kandidatar til hovudstyret?

– Nei, men vi ønskjer mange fleire å velje mellom. Og difor vonar eg at lokallaga kan begynne å tenkje på dette alt no. Fristen for å sende inn forslag er 7.oktober.

Kan påverke retninga

Til neste år skal Forskerforbundet også velje ny leiar, og Jebens trur leiarvervet kan vere attraktivt for mange.

– Då får ein vere med på å påverke utviklinga og retninga i forskingspolitikken. Dei siste åra har Forskerforbundet blitt meir og meir synleg i det politiske biletet, og forbundet har fått stadig større gjennomslagskraft.

– Ofte har det vore høg gjennomsnittsalder i styret i Forskerforbundet. Kva med dei unge, vil dei ikkje ta på seg verv i starten av karrieren?

– For dei unge, aktive forskarane er nok ikkje fagforeiningsarbeid førstevalet. Men eg trur dette kan vere ei nyttig erfaring å ta med seg inn i jobben seinare, svarar Jebens.

Høgt arbeidspress eit hinder

Ikkje minst på lokalt plan er det i dag merkbart at ein del unge kvir seg, ikkje bare for styrearbeid men også for å bli vald til tillitsvald.

– På grunn av stort arbeidspress og høge krav til publisering er det vanskeleg for mange av medlemmene å finne tid til foreiningsarbeid, sjølv om dei eigentleg er interessert i fagpolitikk. Dette gjeld spesielt dei unge forskarane, seier Elisabeth Tindeland. Ho er rådgjevar i Forskerforbundet, og kjenner godt til arbeidet i lokallaga.

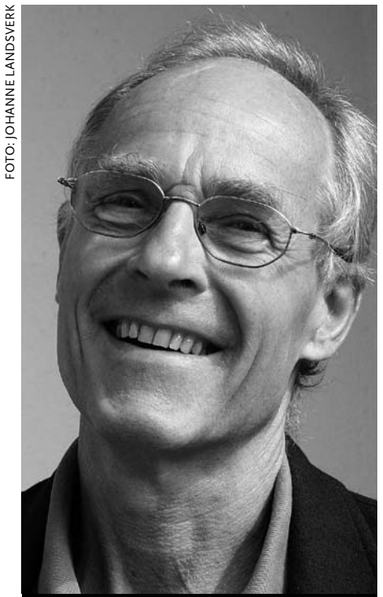

FOTO: JOHANNE LANDSVERK

– Det er viktig med geografisk spreiing, så universiteta ikkje skal bli overrepresentert, meiner Einar Jebens, leiar i valkomiteen.

Problem å få tillitsvald

Tindeland fortel at mange lokallag har svært få medlemmer, og då er det ikkje alltid lett å få sett saman eit lokallagsstyre ved dei enkelte institusjonane.

– Er det over tre medlemmer på ein arbeidsplass, skal det også vere eit lokallag. Med så få medlemmer, kan dette vere ei utfordring. Men det er ikkje bare små lokallag som strever med å få tillitsvalde på plass. I dag opplever vi at dette også kan vere problematisk for større lokallag. Det er ikkje alle medlemmene som forstår kvifor det er viktig å engasjere seg. Dette er nok ein trend i tida, trur Tindeland.

Av Johanne Landsverk

– Regionalpolitikk viktigere enn fag:

Kompetanse forsvinner

På under et år mistet den lille Høgskolen i Nord-Trøndelag tre førsteamanuenser og en dekan. Tillitsvalgt for Forskerforbundet hevder skolen mangler akademiske tradisjoner.

– Jeg ble overrasket over de dårlige arbeidsbetingelsene jeg ble gitt ved HiNT, sier Tove Håpnes. Hun er en av tre kvinner som i august 2007 ble rekruttert til Høgskolen i Nord-Trøndelag (HiNT) som førsteamanuenser i Avdeling for økonomi, organisasjon og ledelse. HiNT har lenge slitt med mangel både på høyt kvalifiserte faglig ansatte, og på kvinner i faglige stillinger. Men det er ikke bare det å rekruttere dem som har vært utfordringen. Det siste året har skolen ansatt – og mistet – fire eksternt rekrutterte med solide bakgrunner.

Brutte løfter

De fire nykommerne, tre kvinner og én mann, kom raskt opp i faglige og administrative konflikter med eksisterende ansatte. Nå har de alle sagt opp, og retter skarp kritikk mot både det faglige nivået og arbeidsmiljøet ved skolen. Håpnes er en av dem. Med 20 års forskningserfaring gikk hun ut fra at kompetansen hun satt inne med var kjærkommen for HiNT.

– Jeg trodde skolen så på meg som en som kunne bidra til å bygge opp en forskningsaktivitet som kunne gi fagmiljøet en mer robust økonomi og mer forskningsbasert undervisning. I stedet ble tiden min belagt med undervisning på lavere nivå, forteller Håpnes. Under jobbintervjuet tydeliggjorde hun hva stillingen måtte inneholde for at den skulle være interessant for henne. Hun krevde, og ble lovet, tid til forskning og å få undervise på mastergradsnivå. Men løftene ble brutt fra dag én, hevder Håpnes. Etter to måneder sa hun opp fordi hun opplevde at hun i praksis hadde fått en lektorstilling, og ikke en førsteamanuensisstilling. I dag er hun tilbake i sin gamle jobb som seniorforsker i Sintef.

Mannsdominans

De to andre kvinnenes erfaringer ligger tett opptil Håpnes' erfaringer, mener Marianne Hedlund, Forskerforbundets plasstillitsvalgte i avdelingen. Hun hadde ansvaret for saken til Håpnes og hennes to kolleger. Konflikten ble såpass betent at Hedlund selv ble anklaget av skolens ledelse for å la seg manipulere.

– Konflikten skyldtes nok en kombinasjon av mannskultur, innavl, og manglende akademiske tradisjoner ved høgskolen, sier hun. Hedlund jobber selv i den samme avdelingen, og karakteriserer den som mannsdominert.

– Kvinnene merket tidlig at de ble nedprioritert. De hadde solide bakgrunner, men på HiNT fikk de ikke engang mulighet til å påvirke pensum i de kursene de skulle undervise i. Det strider mot alle akademiske idealer, konstaterer den plasstillitsvalgte. Arbeidshverdagen som

FOTO: HiNT

– De som skal jobbe på HiNT, må kjenne til den lokale kulturen for å gli inn, hevder plasstillitsvalgt for Forskerforbundet, Marianne Hedlund.

ble forespeilet kvinnene under intervjuene, lignet lite på den de møtte da de kom til skolen. 70 til 80 prosent av tiden gikk med til undervisning og planlegging av undervisning, i kurs som lå på siden av deres kompetansefelt. Men Hedlund tror ikke nødvendigvis at høgskolen bevisst holdt kvinnene for narr.

– Studielederne som foretok intervjuene, manglet sannsynligvis kompetanse til å vite hva de snakket om, bemerker hun. Dekan ved avdelingen, Kjell-Åge Gotvassli, ønsker ikke å kommentere saken overfor Forskerforum.

Dekanen som forsvant

I Avdeling for helsefag utspant det seg en annen konflikt. I desember 2007 ble Øyvind Eikrem ansatt som skolens første eksternt rekrutterte dekan. Avdelingen har lenge hatt vansker med å tilfredsstille Nokuts krav til førstekompetanse, og stillingen var lyst ut for andre gang etter store interne stridigheter. Konflikten som førte til Eikrems oppsigelse, begynte umiddelbart etter ansettelsen.

– Allerede før jeg fikk startet i jobben ble jeg kontaktet av ansatte ved HiNT som kom med trusler og motarbeidelser, forteller han. Trakasseringen fortsatte da han startet i jobben.

– Selve arbeidet mitt ble det uttrykt tilfredshet med, men jeg mottok diffuse klager på at jeg ikke samarbeidet godt nok med enkelte av de andre ansatte. Men hvordan er det mulig å samarbeide med noen som ikke vil samarbeide med deg, og som aktivt motarbeider deg? undrer Eikrem. Han har bakgrunn fra flere andre høgskoler og universiteter i Norge, men har aldri opplevd forhold som de ved HiNT. Som dekan så han det som en selvfølge at han skulle ha ansvar for avdelingens forsknings- og utviklingsmidler. Det var han alene om å mene, til tross for at det inngikk i hans stillingsbeskrivelse.

– Dersom en dekan ikke kan ta faglige avgjørelser, hvorfor trenger man da en dekan? spør han retorisk. Hans forslag om at kun ansatte med forskerkompetanse skulle ha ansvar for å fordele FoU-midlene, falt heller ikke i god jord hos alle. Av de som manglet denne kompetansen, ble dette tvert i mot oppfattet som en personlig krenkelse, forteller han. Marianne Hedlund mener det er en generell trend ved HiNT at saker som burde forløpt som prinsipielle og faglige debatter i stedet blir til personkonflikter.

– Ikke lyst til å slutte

Problemene på jobben tæret etter hvert så mye på Eikrem at han for første gang i sitt liv ble syk av jobben. At han etter vel et halvt år valgte å trekke seg fra stillingen, begrunner han blant annet med manglende støtte fra rektor og direktør.

– Jeg hadde i utgangspunktet ikke lyst til å slutte. Jeg var innstilt på å lykkes i denne jobben, og dersom rektor hadde støttet meg, ville jeg blitt, forteller han. I stedet sa han opp 1. august i år. Men om Eikrem selv ikke synes konflikten fikk et heldig utfall, er rektor Knut Arne Hovdal av en annen oppfatning.

– Saken med Eikrem ble løst på en god måte da han sa opp. Alle kunne gå med hodet høyt hevet ut av den situasjonen, mener Hovdal.

Distriktshensyn

Hvem som blir ny dekan i Avdeling for helsefag, er enda ikke avklart. En diskusjon som pågår ved høgskolen nå, er om hvorvidt dekaner må ha forskerkompetanse eller ikke. Slik Eikrem ser det, er ledelsen ved HiNT vel så opptatt av regionalpolitikk som av faglige hensyn.

– Spilleregler som gjelder ved andre utdanningsinstitusjoner, gjelder dessverre ikke her. HiNT er preget av en lokal organisasjonskultur hvor uformelle nettverk styrer. Mange av de ansatte kommer selv fra Namdal, og er også aktive i lokalpolitikken, sier den avgåtte dekanen, som nå er førsteamanuensis i psykologi ved NTNU. Marianne Hedlund støtter ham.

– På HiNT handler det like mye om distriktshensyn og personlige relasjoner som om publiseringspoeng når nye personer skal ansettes. De som skal jobbe på HiNT, må kjenne til den lokale kulturen for å gli inn, sier hun, og påpeker at Eikrem og de tre kvinnene ikke er de første høyt kvalifiserte utenfrarekrutterte som forsvinner fra skolen.

– Sliter akademisk

Ifølge Hedlund ble de tre kvinnene bedt om å tilpasse nivået på undervisningen nedover, mot studentenes nivå. Rektor selv beskriver en skoleledelse som er grunnleggende opptatt av å bygge opp skolens faglige kvalitet.

– Bare i løpet av de siste årene har HiNT bygd opp betraktelig kompetanse. Vi er veldig målrettet i vår bruk av forskningsmidler, og på våre fagområder skal vi være på nivå med de norske universitetene. For å bedre kanalisere ressursene på de områdene vi virkelig skal bli gode på, har vi dessuten nylig lagt ned åtte studier, opplyser han.

Hedlund har en egen avtale med HiNT som gir henne tilgang til et faglig forskermiljø ved NTNU. Det er der hun har de faglige samtalene og utfordringene. Hun tror heller ikke hun ville klart å hevde seg internasjonalt som forsker uten en slik tilknytning til NTNU.

– HiNT gjør meg faglig svakere. For meg er det ganske tydelig at høgskolen sliter som akademisk institusjon, konkluderer Marianne Hedlund.

Av Helene Lindqvist

Høgskolen i Nord-Trøndelag

- HiNT er et resultat av at fire statlige høgskoler i Steinkjer, Levanger, Namsos og Stjørdal ble slått sammen som en del av Høgskolereformen i 1994.
- De fire studiestedene er bevart.
- Består av fem avdelinger: Avdeling for helsefag, Avdeling for økonomi, organisasjon og ledelse, Avdeling for landbruk og informasjonsteknologi, Avdeling for lærerutdanning og Avdeling for trafikklærerutdanning.
- Omkring 4500 studenter og 390 ansatte, fordelt på de fire studiestedene.

UiO frykter stillingsvern:

Dumpet gravid stipendiat

SV-fakultetet trakk jobbtilbud for å unngå krav om fast ansettelse. – Håpløs personalpolitikk, mener Forskerforbundet.

Stipendiat Irene Olaussen ble lovet en midlertidig forskerstilling ved Universitetet i Oslo (UiO). Hun gikk i planleggingsmøter, og arbeidsgiver Senter for teknologi, innovasjon og kultur ved samfunnsvitenskapelig fakultet (SV) oppfordret henne til å skynde seg å gjøre ferdig doktorgraden slik at hun raskt kunne gå over i stillingen. To uker før hun skulle begynne i ny jobb, bestemte UiO at stillingen skulle lyses ut.

– De satte meg i en svært vanskelig situasjon, sier Olaussen.

– Forutsigbarhet er ekstra viktig når man er gravid. Jeg fikk heldigvis jobb et annet sted ved UiO, men kunne fort endt opp som arbeidsledig, uten permisjonsrettigheter.

– Dom skaper problemer

Begrunnelsen for helomvendingen kom i et brev fra fakultetsledelsen, som understreket at stillingen måtte lyses ut fordi direkte tilsetting fører til sterkt stillingsvern. Etter mer enn fire år i sammenhengende midlertidige stillinger, stipendiatperioden inkludert, har ansatte ifølge loven rett til fast jobb. UiO ble i vår dømt til å gi fast stilling til en ansatt grunnet ulovlig midlertidighet. Derfor må SV-fakultetet nå ifølge dekan Knut Heidar være forsiktig med å hente forskere internt uten utlysning:

– Dommen skaper problemer for universitetet. Endringene i praktiseringen av loven gjør at vi må skjerpe aktsomheten.

Det er en feiltolkning, mener advokat Brita Alsos i Forskerforbundet. Hun førte den UiO-ansattes sak for Oslo tingrett.

– Det er alvorlig at UiO igjen prøver å hindre ansatte i å opparbeide seg rettigheter. Det er fortsatt full anledning til å ansette direkte på en lovlig måte, sier Alsos, og viser til at eksternt finansierte prosjekter ifølge tjenestemannsloven er unntatt fra både utlysnings- og tilsettingsreglene. Når prosjektperioden var ferdig og midlene falt bort, kunne UiO ha sagt opp Olaussen.

– Ukultur ved UiO

I forbindelse med rettssaken uttalte Alsos til Forskerforum at hun håpet dommen ville føre til en ryddigere personalpolitikk ved UiO.

– Dette er et eksempel på at den ikke har blitt bedre. UiO viderefører en ukultur. Forsøk på omgåelse av stillingsvernsreglene er dessuten ulovlig, sier hun.

Personalreglementet til UiO er ikke godkjent av Kunnskapsdepartementet, fordi det holder stipendiatperioden utenfor fireårsregelen. Universitetet gjør mye for å unngå faste ansettelser, mener Live Rasmussen, hovedtillitsvalgt for Forskerforbundet ved UiO. Olaussens tilfelle er ikke unikt.

FOTO: IDA KVITTINGEN

To uker før gravide Irene Olaussen skulle begynne i jobben, trakk UiO løftet om stilling.

– UiO er opptatt av å beholde de gode hodene ved eget universitet, men støter dem samtidig bort i redsel for å bli sittende igjen med arbeidsgiveransvar. Det er håpløs og klønete personalpolitikk, sier Rasmussen.

– Ingen kan på forhånd love bort stillinger. Men vi har ikke vært flinke nok til å formidle at utlysningspraksisen er skjerpet, og Olaussen kom i en kjedelig posisjon, innrømmer SV-dekan Heidar.

Sprikende praksis

Matematisk-naturvitenskapelig fakultet ser imidlertid ikke ut til å ha problemer med fireårsregelen. Olaussen fikk raskt tilbud om den samme prosjektstillingen ved Institutt for informatikk, som er ansvarlig for gjennomføringen av prosjektet.

– Det er et problem at det ikke finnes felles retningslinjer ved UiO, sier Heidar.

– Hovedregelen er klar; stillinger skal lyses ut. Men det kan gjøres unntak, sier assisterende HR-direktør Johannes Falk Paulsen.

Han kan ikke svare på hvorfor samme sak kan få så ulikt utfall på fakultetene.

– De har kanskje ulike hensyn å ta. Vi har ikke noen konkrete retningslinjer for når en stilling skal lyses ut, dette må vurderes individuelt, sier han.

Olaussen har vært i møte med fakultetsledelsen, og tar ikke saken videre. Hun håper hennes eksempel tydeliggjør behovet for en oppklaring.

– Om UiO vil være attraktive på arbeidsmarkedet, må de være i stand til å tilby ansatte klare retningslinjer for ansettelse av stipendiater.

Av Ida Kvittingen

– Politikarane må gå i front

■ Kan forsking fange veljarane? Danskane har greidd det, men det er fordi den danske statsministeren har stått i spissen for forskingssatsinga.

– Det er dei mektigaste politikarane som må gå i førevegen, seier formannen i det danske Rektorkollegiet, Jens Oddershede.

I Danmark har statsministeren gått i bresjen for ei stor nasjonal satsing på forsking som drivkraft for velferdsutviklinga.

– Vi greier ikkje å få ein folkeaksjon for forsking, men vi kan få ein folkeaksjon for større velferd i samfunnet, seier Oddershede.

Han var invitert til seminaret «Forsking på dagsorden», som nyleg vart arrangert av Unio/Forskerforbundet, Akademikerne/Tekna og Universitets- og høgskolerådet.

På seminaret, der dei mektigaste i forskingssektoren var samla, var den danske rektoren invitert til å snakke om forskingspolitikk som valkampsak, og om korleis det har vore mogleg å få danske politikarar til å spytte inn mange milliardar ekstra til forsking og utdanning.

– Det er fordi statsministeren sjølv har vore leiar i Globaliseringsrådet at dette let seg gjere. Men ein må ikkje tru at politikarane gjer dette for forskinga si skuld. Det er for at Danmark skal bli konkurransedyktig i framtida, meiner Oddershede.

Det er altså arbeidet i det såkalla Globaliseringsrådet som ligg til grunn for dei store visjonane, der mellom anna forsking skal sikre velferda i samfunnet. Dette forstår veljarane.

Men i Noreg har statsminister Jens Stoltenberg vore usynleg i forskingsdebatten. På seminaret bad statsråd Aasland om hjelp frå forskarsektoren til å setje søkjelyset på forsking.

– Eg treng gode eksempel på forskingsresultat som folk kan forstå og som appellerer til kjenslene, sa Aasland.

Mykje kan tyde på at statsråden skal gå ein lang veg for å skape begeistring for forsking – også blant norske politikarar – når ho går inn i den harde dragkampen om pengar i budsjettforhandlingane.

EU-millioner til ung forsker

■ Ayumu Tashiro ved NTNUs Senter for hukommelsesbiologi får ca 1 million euro for å drive forskning på hvilken rolle nyfødte nerveceller i voksne hjerner spiller for hukommelse og læring, opplyser NTNU. Pengene skal utbetales over fem år. Bevilgningen kommer fra det europeiske forskningsrådet ERC (European Research Council), og er en del av EUs 7. rammeprogram, under grunnforskningsprogrammet Ideas. I dette grunnforskningsprogrammet skilles det mellom særskilte virkemiddel for yngre og for erfarne forskere. Det er gjennom virkemidlet «Starting Grants», som er for yngre forskere, at Tashiro har fått tildelt penger.

Foreslår ettårig master

■ – Studenter som skal ta doktorgrad, bør få et tilbud om ettårige mastergradsstudier, sier styreleder i Universitets- og høgskolerådet, Jarle Aarbakke (bildet), til Studvest. Han viser til at en slik ordning fungerer godt som rekrutteringsgrunnlag for forskere i andre land, deriblant USA.

– Hvis det er slik at spesialiseringen og forskningsarbeidet er prioritert i Utdannings-Norge, bør en ettårig mastergradsmodell vurderes, konstaterer han.

Universitetet i Bergen har ikke tatt noe offisielt standpunkt til forslaget, men rektor Sigmund Grønmo er åpen for å vurdere det.

– Et alternativ kan være at man blir doktorgradsstudent etter ett år med masterfag sammen med ordinære masterstudenter, sier han til Studvest.

Nytt universitetsmuseum

■ Arkeologisk museum i Stavanger får status som universitetsmuseum fra 1. januar 2009, opplyser Stavanger Aftenblad. Statusendringen var ønsket av museet selv.

Forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland kunngjorde nyheten under åpningen av et nytt semester ved Universitetet i Stavanger (UiS). Men mer penger til museet kunne statsråden imidlertid ikke love.

Både UiS og Arkeologisk museum i Stavanger (AmS) har lenge ønsket en slik ordning.

– Vi har allerede et svært godt samarbeid med UiS. Og i Stortingsmelding nr. 15 kom det sterke signaler om å styrke universitetsmuseene økonomisk. Vi er et av de aller største museene innenfor forskning, og ikke minst for å styrke forskningsdelen ønsker vi tettere tilknytning til Universitetet i Stavanger, sier direktør ved AmS, Harald Jacobsen, til Forskerforum.no.

– For låge opptakskrav i norsk

■ Utanlandske studentar som vil studere ved universitet og høgskolar i Noreg, må dokumentere norskkunnskapane sine. Dette kan blant anna gjerast ved hjelp av Trinn 3-eksamen som er utvikla ved universiteta. Men ei ny undersøking utført av Cecilie Carlsen ved Norsk språktest blant 1000 utanlandske studentar ved høgskolar og universitet viser at kravet som er sett for Trinn3-eksamen i norsk, ikkje gjev studentane godt nok grunnlag i norsk til å klare seg fagleg gjennom studia.

– Opptakskravet bør bli strengare. Utanlandske studentar som ikkje klarer seg fagleg på grunn av dårlege norskkunnskapar, risikerer å ende opp med stort studielån og ingen eksamen, hevdar Carlsen til Forskerforum.no.

– Må være en lagspiller

■ Rapporten fra Arbeidsforskningsinstituttet om arbeidsmiljøet ved Nasjonalmuseet førte til at tidligere direktør Allis Helleland måtte gå. Styret skiftes også ut. Randi Godø, hovedtillitsvalgt i Forskerforbundet ved museet, har fortalt Forskerforum.no hva de ansatte forventer av en ny direktør.

– Nasjonalmuseets nye direktør må kunne lytte til sine ansatte, og vise det gjennom handling, sier Godø. Hun vil ikke spå hvem som kan være aktuell som ny direktør. Men hun håper dette blir avklart så snart som mulig.

– Vi er en stor og sammensatt organisasjon, bestående av flere tunge fagfelt. Det er viktig at direktøren og styret anerkjenner kompetansen som kreves innenfor de ulike fagfeltene. En toppdirektør kan nemlig ikke være ekspert i alle museets fagfelt, påpeker Godø. Snarere må direktøren bidra til å gjøre andre gode.

FOTO: FOTOGRAFMESTER ARILD HJELM

– Ingen ambisjon om stipendiatstillingar

■ Forskings- og høgare utdanningsminister Tora Aasland (bildet) har ikkje berre bestemt seg for kutte ut stortingsmeldinga om forskarrekruttering. Regjeringa har heller ingen ambisjonar om å skaffe nok stipendiatstillingar til sektoren, seier forskingspolitisk talsmann for Venstre, Odd Einar Dørum, til Forskeforum.no. Han vil at statsråden garanterer at løyvingane til forskarrekruttering i statsbudsjettet for 2009 vil vere i tråd med utrekningane til Nifu Step, som viser at vi treng 520 stipendiatar fram til 2016. Men Aasland skriv i eit svarbrev at «Tallene fra Nifu Step er ikke et fasitsvar når det gjelder behovet for stipendiatstillinger. Nifu Steps vurderinger bygger ikke på det reelle behovet, men er en vurdering knyttet til oppfylling av prosentmål». Dørum meiner dette er oppsiktsvekkande.

– I statsbudsjettet for 2008 vart det løyvd midlar tilsvarande 350 stipendiatstillingar. Dette er altfor svakt i forhold til behovet. Planlegg regjeringa endå eit kvileskjær? undrar han.

Finner ikke den rette

■ Søknadsfristen har gått ut for flere måneder siden, men stillingen som ny direktør i Nokut er fremdeles ikke besatt, skriver Morgenbladet. Nokut-direktør Oddvar Haugland skulle egentlig fratre sin stilling den 20. september, men nå blir hans åremål forlenget. Fristen for å søke var 14. mars i år, men ingen av søkerne ble funnet gode nok. Etter det avisen kjenner til vil stillingen ikke lyses ut på nytt, og styret arbeider nå med å finne en arvtaker. Jarle Aarbakke, styreleder i Universitets- og høgskolerådet, mener Nokut sliter med manglende legitimitet i norsk akademia, og er ikke overrasket.

– En ny direktør må gå et langt stykke for å forandre Nokut fra å være et rent kontrollorgan til også å være et veiledningsorgan for både departementet og universitets- og høyskolesektoren, uttaler han.

Flere jukser ved UiO

■ Stadig flere UiO-studenter blir kjent skyldige i juks. Antall juksemakere er seksdoblet på fem år, skriver Universitas. I rene tall høres det kanskje noe mindre alvorlig ut: Hittil i år er 17 personer funnet skyldige, mot fire i 2002. Tallet på mistenkte er noe høyere. Per april i år gjaldt dette 39 UiO-studenter. Studiedirektør Monica Bakken sier til Universitas at dette kan ha sammenheng med kvalitetsreformen og dens krav til progresjon.

– Det er nok sånn at det i dagens samfunn er mer utbredt med juks enn hva det var tidligere, for eksempel gjennom at det er et større karrierejag og prestasjonspress enn tidligere, og at holdningene til å ta snarveier for å nå egne mål dermed har endret seg, sier hun.

Tilbud matcher etterspørsel

■ Norge trenger flere akademikere, og flere akademikere får vi også, slås det fast i en ny rapport fra Statistisk sentralbyrå (SSB) med tittelen «Tilbud og etterspørsel etter arbeidskraft etter utdanning, 1986-2025». Rapporten viser at nordmenn i økende grad tar høyere utdanning, og at arbeidsgivere i økende grad også etterspør denne typen kompetanse. Arbeidsstokken i Norge vil i framtiden i stadig mindre grad bestå av ufaglært arbeidskraft.

Det vil derfor bli et større gap mellom de som har og de som ikke har høy utdannelse. Noen mindre grupper vil også utdefineres fra markedet. Tallene viser at det i framtiden vil bli stadig mindre behov for arbeidstakere med kun grunnskole, opplyser Roger Bjørnstad, forskningsleder i SSB, til Forskerforum.no. Den største gruppen i arbeidsmarkedet i dag er de med videregående skole som høyeste utdannelse. I framtiden vil arbeidsgiver kunne ønske seg enda høyere utdannet arbeidskraft. Rapporten viser derfor viktigheten av at folk tar høyere utdanning og antyder hvilke utdanninger framtidens arbeidsmarked vil ha behov for, ifølge Bjørnstad. Les mer om rapporten på SSB.no.

Forskere skyr media

■ – Journalister ringer og spør, men forskerne kvier seg for å svare, uttaler Erling Røed Larsen (bildet), forsker i Statistisk sentralbyrå (SSB), til Aftenposten. Dermed får amatører fritt spillerom, mener han.

– Ironisk nok er det ofte de som ikke burde uttale seg, altså de som ikke har spesielt dype kunnskaper eller som har en agenda å fremføre, som uttaler seg, mener Røed Larsen.

– Det er nemlig slik i forskningsverden at det ikke gir prestisje å uttale seg, man oppfattes snarere nærmest som en popularitetssøker om man uttaler seg, sier han. Dessuten er forskere redde for kritikk, fordi det rettes sosiale sanksjoner mot dem som uttaler seg, hevder han.

Han påpeker at viktige nyanser risikerer å forsvinne dersom forskere unnlater å uttale seg i media. Men det er ikke bare frykten for kritikk som skremmer forskere til taushet.

– Forskerne har få eller ingen incentiver til å si noe, de mister bare dyrebar tid, sier Røed Larsen.

FOTO: SCANPIX

Med forsking skal isen reddast

Isbreane smeltar på Svalbard, og forskarane spår klimakatastrofe. Det hastar med klimatiltak, og i Noreg skal fleire hundre millionar brukast på nye forskingssenter for miljøvenleg energi. Klimaforsking er «in».

Tekst: Johanne Landsverk og Helene Lindqvist

– Det er liten grunn til optimisme dei første 5–10 åra, for utsleppa held berre fram med å auke, seier professor Helge Drange, direktør ved Nansensenteret. (Foto: Johanne Landsverk)

– Det hastar. Vi må gjere noko radikalt i dag, seier klimaforskar Helge Drange, direktør ved Nansensenteret og professor ved Bjerknessenteret i Bergen. Han står på talarstolen i Ny-Ålesund på Svalbard, og teiknar opp dystre utsikter for framtida. Klimaendringane er omfattande, gjennomsnittstemperaturen aukar, isbreane forsvinn, havnivået stig, og meir og meir ekstremver er i vente.

– Det er liten grunn til optimisme dei første 5–10 åra, for utsleppa held berre fram med å auke. Vi har lagt grunnlaget for klimaendringane dei neste 30–40 åra, og sjølv om vi i dag greier å redusere utsleppa, vil vi ikkje sjå effekten på lang tid. Klimatiltak gjev ingen kortsiktig gevinst, og dette er ei utfordring for politikarane. Men vi må handle, seier klimaforskaren.

I salen sit politikarar, industritoppar og forskarar frå heile verda. Det er forskings- og høgare utdanningsminister Tora Aasland som er vert for Ny-Ålesund Symposium 2008, der temaet er klimaforsking og tiltak som kan redde klimaet.

For klimaforsking er «in», og dei siste åra har det også vore ei stor opptrapping av polarforsking på grunn av det internasjonale Polaråret 2007–2009, der mengder av store forskingsprosjekt er gjennomført av forskarar frå over 60 land.

Og her i Ny-Ålesund kan ein med eigne auge sjå resultatet av klimaendringane, og korleis isbreane har trekt seg tilbake. Området er spesielt eigna til forsking, og stadig fleire land har no fått sine eigne forskingsstasjonar her. Over 20 land er engasjerte i ulike forskingsprosjekt, og under symposiet var Tora Aasland med på å opne ein indisk forskingsstasjon.

Hundrevis av millionar ekstra

Det er liten tvil om at statsråd Aasland er brennande oppteken av miljøet og av klimaforsking.

– Klimaproblemet er ein av dei viktigaste utfordringane vi har i dag, og her er internasjonalt samarbeid heilt avgjerande, seier Aasland.

– Det er eit veldig trykk på klimaforsking akkurat no, og dette er også fordi det hastar. Og her er det viktig med eit godt samarbeid med næringslivet, for vi er avhengige av at det blir eit spleiselag. Nokre store aktørar er opptekne av forsking, men eg skulle gjerne ha sett meir forsking frå næringslivet.

– Men kva gjer regjeringa på dette området?

– I revidert nasjonalbudsjett har vi faktisk, i tråd med klimaforliket, løyvd 70 millionar kroner i ekstra løyvingar for å styrke klimaforskinga. I budsjettet for 2009 kjem nye 300 millionar, og i 2010 blir det løyvd heile 600 millionar kroner. Dette er faktisk ein ganske stor forskingsinnsats. Vi har to viktige mål med denne satsinga. Det eine er å forske på fornybar energi, som sol- og vindkraft, og det andre er å forbetre teknologien for fangst og lagring av CO_2, seier ministeren.

– Følgjer bare opp klimaforliket

Etter planen skal 50 av dei 70 millionane som er løyvd i 2008 gå til etablering av forskingssenter for fornybar energi og CO_2-fangst og -lagring, medan 20 millionar går til ei breiddesatsing for å styrke andre program i Forskingsrådet. I 2009 skal 100 millionar brukast til etablering av Forskingssenter for miljøvenleg energi (FME), som skal byggast opp etter modell av Senter for fremragende forsking.

Aasland kan fortelje at både universitet, høgskular og sjølvstendige forskingsinstitutt kan vere aktuelle forskingspartnarar i eit slikt senter.

> Klimatiltak gjev ingen kortsiktig gevinst, og dette er ei utfordring for politikarane.
>
> Professor Helge Drange, direktør ved Nansensenteret

– Vi kjem til å bygge opp forskingssenter ut ifrå utvalde forskingsmiljø som allereie finst, og delvis kan det bli snakk om å utvikle nye forskingsmiljø. Med denne satsinga vil vi også rekruttere fleire til stipendiatstillingar. Så er det noko eg verkeleg er glad for, er det klimaforliket, for her er det faktisk snakk om øyremerka pengar, uttaler Aasland.

Men forskingspolitisk talsmann i Venstre, Odd Einar Dørum, meiner regjeringa ikkje har spesielt grunn til å skryte av forskingsinnsatsen. Han presiserer at det var Venstre, KrF og Høgre som tok initiativ til eit klimaforlik med den raudgrønne regjeringa.

– Eg tek det for gitt at regjeringa følgjer opp det som seks parti vart einige om i klimaforliket. Regjeringa er bunden opp til å kome med desse tiltaka, som er øyremerka. Det ein gjer no på klimaforsking er eit minimum, seier Dørum.

Spissing av energisenter

Det er Forskingsrådet som har fått ansvar for at midlane frå klimaforliket skal bli brukt på ein best mogleg måte.

– Ein del av midlane vil bli brukt til å spisse innsatsen innanfor miljøvenleg energi, og det blir difor oppretta senter for miljøvenleg energi (FME) innanfor sju område der ein meiner Noreg har moglegheit til å hevde seg internasjonalt, fortel Erland Eggen, rådgjevar for Forskingsrådet.

> Eg skulle gjerne ha sett meir klimaforsking frå næringslivet.
>
> Statsråd Tora Aasland

Etter planen blir det mellom fem og seks tidsavgrensa forskingssenter, og kvart senter får 10–20 millionar i året i basisløyving.

– Dei som søkjer om å bli senter må ha vist at dei er på elitenivå innanfor eitt eller delar av dei utvalde områda. Deltakarane i prosjekta kjem frå eksisterande fagmiljø, men det skal lagast nye konstellasjonar. Desse blir etablert for åtte år framover, forklarer Eggen, som fortel at ein har fått god respons frå miljøa, og per i dag har om lag 20 initiativtakarar meldt si interesse.

– Vil det føre til auka konkurranse om forskingsmidlane?

– Det veit eg ikkje, men tanken er å utvikle sterke «landslag», så Noreg vil kunne hevde seg betre i den internasjonale konkurransen på desse områda.

– For dei som blir plukka ut betyr det vel pengar til fleire stipendiatstillingar og etterlengta teknisk utstyr til forsking?

– Ansvaret for korleis ein vil bruke pengane blir delegert til dei ulike FME-sentra, som vil få vide fullmakter til å disponere pengane, opplyser Eggen.

Aldri vore gjort før

Millionane frå klimaforliket gjer det mogleg å setje i verk nokre av visjonane i Energi21, strategirapporten frå Olje- og energidepartementet, om ei sterkare satsing på klima- og energiforsking. Direktør i Forskingsrådet, Arvid Hallén, fortel at bak den nye FoU-strategien for energisektoren i Noreg står eit breitt utval med fleirtal av medlemmene frå næringslivet.

– Næringslivet har her samarbeidd med forskingsmiljø og forvaltningsorganisasjonar på ein måte som aldri har vore gjort før. Visjonen her er at Noreg skal styrke seg som energi- og miljønasjon under mottoet «Frå nasjonal energibalanse til grøn leveranse». Skal vi kunne

– Internasjonalt samarbeid i klimaspørsmål er heilt avgjerande, meiner forskings- og høgare utdanningsminister Tora Aasland. Her med den indiske forskingsministeren Kapil Sibal, som i sommar opna den indiske forskingsstasjonen i Ny-Ålesund. (Foto: Johanne Landsverk)

Båttur på Kongsfjorden. Forskingsdirektør ved Norsk Polarinstitutt, Kim Holmén (t.v.), fortel at Kongsbreen har minka enormt bare på dei tjue åra han har jobba i Ny-Ålesund. (Foto: Johanne Landsverk)

realisere dette, må vi ha ei målretta satsing på energiforsking. Vi har sterke miljø, og desse kan utvikle seg vidare gjennom satsinga vår på forskingssenter for fornybar energi og CO_2-fangst og -lagring, seier Hallén i Forskingsrådet.

– Betyr dette eit gjennombrott for eit sterkare forskingsperspektiv i klimapolitikken?

– Ja, det vil eg seie, i alle fall eit godt stykke på veg.

– Skeptisk til pengeflaum

Hallén meiner auken på 300 millionar i 2009 er ein betydeleg vekst i forskingsinnsatsen.

– Det er kanskje ikkje så mykje om du samanliknar med det store biletet – med ei offentleg satsing på forsking i Noreg på vel 17 milliardar og ei satsing i næringslivet på 15–16 milliardar. Men dette er ei stor opptrapping på kort tid.

– Ein av rådgjevarane i Forskingsrådet har tidlegare uttalt til Teknisk Ukeblad at det kunne bli vanskeleg å få brukt så mange pengar til fornuftige prosjekt?

– Hans kommentar var knytt til eit meir avgrensa felt. Vi har absolutt ingen problem med å bruke desse pengane på svært gode og viktige prosjekt. Det same gjeld for den vidare opptrappinga. Dette er krevjande teknologiutvikling som treng stor infrastruktur, og finansieringsbehova er derfor store. Men generelt har vi utfordringar når det gjeld rekruttering til forsking, uttaler Hallén.

Men Ketil Solvik-Olsen i Frp er skeptisk. Han lurer på om forskingsmiljøa har stor nok kapasitet til å ta imot alle midlane.

– Det står att å sjå om forskingsmiljøet greier å få så mykje ut av desse pengane som politikarane ønskjer, seier Solvik-Olsen, som er energi- og miljøpolitisk talsmann for Frp.

– Då den store pengeflaumen frå klimaforliket kom, var vi skeptiske. I utgangspunktet må ein ha kompetanse før ein får finansiert dei store prosjekta, meiner han.

> Det står att å sjå om forskingsmiljøet greier å få så mykje ut av desse pengane.
>
> Energi- og miljøpolitisk talsmann Ketil Solvik-Olsen, Frp

– Vil ei ny regjering følgje opp?

Administrerande direktør i Sintef Energiforskning, Sverre Aam, er derimot optimist, og han synest det verkar som om regjeringa følgjer tungt opp vedtaket i klimaforliket.

– Det kan sjå ut som om dette er friske midlar. Altså er det ein reell auke i forskingsinnsatsen, seier direktør Aam.

– Så regjeringa bruker ikkje berre store ord?

– Tidlegare har det vore mykje ord, men no er det også pengar, seier direktøren. Han meiner det likevel kan bli spennande om vi etter valet får ei ny regjering.

– Vi veit jo ikkje om ei ny regjering vil følgje opp lovnadene om 600 millionar i 2010, meiner han.

–Sintef står som søkar til fleire energiprosjekt. Vil det bli større konkurranse om pengane no som ein satsar på FME-senter?

– Eg trur det er ein sterk tendes til at Forskingsrådet oppmodar miljøa til å søkje, så her blir det nok heller eit nasjonalt samarbeid mellom sterke fagmiljø, trur Aam.

Sintef har elles ikkje mangel på klimakroner om dagen, for nyleg gjekk Sintef og Nifu saman med industriselskapet Aker Clean Carbon om eit forskings- og utviklingsprogram innanfor CO_2-handtering med eit budsjett på 317 millionar kroner. Også staten har spytta inn 34 millionar kroner i det såkalla Solvit-prosjektet.

> Vi veit ikkje om ei ny regjering vil følgje opp lovnadene om 600 millionar i 2010.
>
> Administrerande direktør Sverre Aam, Sintef Energiforskning

Milliardar i teknologitesting

I dei nye FME-sentra er CO_2-fangst og -lagring berre eitt av sju utvalde tema. Men for oljenasjonen Noreg, som kvart år spyr ut ufattelege mengder CO_2 frå sokkelen, er dette eit viktig og prestisjefylt forskingsområde. Ikkje minst har forventningane vore høge til utviklinga av reinseanlegg i samband med gasskraftverka på Kårstø og Mongstad. Her skal staten, saman med fleire store industribedrifter, bruke mange milliardar til eit test- og demonstrasjonsanlegg.

– Når det gjeld test- og demonstrasjonsanlegget på Mongstad, er planen at partnarskapen skal ta ei investeringsavgjerd i slutten av i 2008. Blir planen vedteken, skal vi teste ut teknologi for fleire milliardar kroner. Der vil vi finne ut om teknologien som er utvikla er god nok til å bygge eit fullskala reinseanlegg, seier direktør i Gassnova SF, Bjørn-Erik Haugan. Gassnova er eit statleg organ som har ansvar for å gjennomføre utbygging av CO_2-fangstanlegg på Kårstø og testsenteret for CO_2-handtering på Mongstad.

– Du snakkar om fleire milliardar. Då er 100 millionar i året til Forskingssenter for miljøvenleg energi som ein drope i havet?

– Det er jo heilt andre pengar vi her snakkar om. Ein kan ikkje samanlikne forsking ved eit institutt med dei store investeringane som trengst for bygging av store anlegg og uttesting av teknologi, opplyser han.

Treng stadig ny teknologi

Men kor langt har forskinga kome på dette området? Har vi i dag teknologi til å kunne fange og lagre CO_2 på ein god måte?

– Det finst teknologi, men han er uprøvd, og ei utbygging inneber ein viss risiko, forklarer Haugan i Gassnova.

– Men i dag er teknologien ikkje lønsam, så dei første anlegga vil bli svært kostbare. Hovudmålet med teknologiutviklinga framover må difor vere å få ned kostnadene, elles blir det for dyrt for industrien. Skal vi få bukt med klimaproblema, treng vi tusenvis av slike anlegg. Og difor må vi også stadig utvikle ny og betre teknologi, meiner han.

Haugan synest det er unikt for Noreg at politikarane i fellesskap satsar offensivt på klima og miljø i eit milliardomfang – i nært samarbeid med partnarar i industrien.

– Eg meiner dette er einestående om ein samanliknar med andre land, uttaler han.

SV-politikar Heikki Holmås er einig med Haugan i at teknologien må bli så billig at industrien vil ta han i bruk.

– Men for å få offshoreindustrien til å satse på reinsing av gasskraftverk i stor skala, må prisen på CO_2 bli så høg at det vil løne seg å satse på lagring, meiner Holmås, finanspolitisk talsmann for SV.

– Noreg har ambisjonar om å satse stort på fangst og lagring av CO_2, men kan dette redde klimaet?

– Ja, det internasjonale energibyrået (IEA) meiner fangst og lagring av CO_2 er eit vesentleg tiltak for å unngå at jorda blir varma opp med meir enn 2 grader. Og dette er grunnen til at staten no spyttar inn milliardar i offentlege utviklingsmidlar på Mongstad, for å finne ut om det let seg gjere å deponere CO_2 på ein forsvarleg måte.

– Regjeringa brukar altså milliardar i utviklingsmidlar, men bruker Noreg nok pengar på å forske på klimatiltak?

– Når ein tenker på kor viktig ei sak dette er, tør vel ingen skråsikkert hevde at det blir gjort nok, men det er i alle fall snakk om stor vekst også på forskingssida.

Utfordrande kolkraftverk

Det ser ut til at langsiktig tenking er eit hovudpoeng både når det gjeld forsking på og utvikling av klimatiltak.

– Noreg har store ambisjonar om å raskt kome i posisjon for å fange CO_2 frå gasskraftverk. Men her er det viktig med langsiktig tenking, for karbonfangst frå gasskraftverk er éin ting, men dei store utfordringane er utsleppa frå kolkraftverka, meiner Hallén i Forskingsrådet.

På forskarsymposiet i Ny-Ålesund var også dette eit tema som vart ivrig diskutert. Klimaforskar Helge Drange er klar i si sak:

– Noreg har store økonomiske interesser i å halde fram med eksport av olje og gass. Samtidig har Noreg vedteke 2-graders målet: at den globale temperaturen ikkje skal stige meir enn 2 grader i løpet av dette hundreåret. Fangst og lagring av CO_2 er einaste moglegheit ein har for å kombinere desse interessene. Men det er fangst og lagring frå kolkraftverk som må til for å redusere dei globale klimagassutsleppa. Og reint teknisk er det svært utfordrande å utvikle teknologi som kan klare dette, avsluttar han.

Så då spørst det bare om dette let seg gjere? Kanskje kan nye FME-senter vere med på denne jobben. For det hastar. ■

Kva synest du om Noregs satsing på klimaforsking?

Ingeborg Gjærum, leiar i Natur og ungdom
Forsking på avgjerande klimatiltak som fornybar energi og CO2-deponering har vore pinleg liten samanlikna med petroleumsforskinga. Løfta i klimaforliket om auka innsats er gode, men pengane må på bordet som friske pengar, i tillegg til løyvingane som er i dag.

Marianne Ryghaug, forskar, Senter for energi og samfunn, NTNU
Hovudutfordringa er å gjere forskinga meir relevant. Den bør i større grad omsetjast i politikk og teknologi, noko som krev fleire tverrvitskaplege dialogprosessar.

Anne Britt Sandø, forskar, Nansensenteret og Bjerknessenteret, Bergen
Satsinga står ikkje i forhold til det Noreg tener på eksport av olje og gass. Noreg har eit moralsk ansvar for å auke kunnskapen om korleis ein kan løyse klimautfordringane i framtida.

Sju utvalde tema for Forskingssenter for miljøvenleg energi (FME):

- Energieffektivisering
- Klimavenleg kraft (inkludert biokraft)
- CO_2-nøytral oppvarming (inkludert biovarme)
- Eit energisystem for framtida
- Rammer og samfunnsanalyse
- CO_2-fangst og -lagring
- Miljøvenleg transport

Initiativtakarane finn du på www.forskningsradet.no.
Søknadsfrist fase 1 er 3. september 2008, fase 2 er 26. november 2008.
Vedtak blir gjort i januar 2009.

Gassnova SF

Skal forvalte statens interesser knytt til CO2-handtering, det vil seie teknologiutvikling, fangst, transport, injeksjon og lagring av CO2.

EU

Nordmann inn i EITs styre

■ Morten Loktu (bildet) er valgt inn i det nyopprettede styret til EUs prestisjeinstitutt European Institute of Innovation and Technology (EIT). Loktu er utdannet sivilingeniør ved NTNU og direktør for forskning og utvikling i Statoil-Hydro ASA. Opprettelsen av EIT er EUs forsøk på å bedre Europas konkurransedyktighet og styrke forbindelsen mellom forskning og næringsliv. De 18 utvalgte styremedlemmene er alle høyt anerkjente frontfigurer innen vitenskap og entreprenørvirksomhet. Loktu er dermed i særdeles godt selskap. Lenge var det uklart hvor prestisjeinstituttet skulle ligge, og mange EU-land kastet seg inn i kampen. Valget falt til slutt på Budapest, skriver EurActive.com. Første styremøte vil finne sted her 15. september og markerer den offisielle åpningen av EITs aktiviteter.

EU

Felles utfordringer, felles forskning

■ Nasjonalt initiert og utført forskning på globale utfordringer er bortkastet tid, penger og ressurser, mener EUs kommissær for vitenskap og forskning, Janez Potočnik. Slike prosjekter sinker Europa i å oppnå felles mål, hevder han, ifølge University World News. I dag er rundt 85 prosent av medlemslandenes forskning finansiert, overvåket og evaluert på nasjonalt nivå. Men store utfordringer som klima og framtidige energiforsyninger krever et europeisk eller kanskje også et globalt forskningssamarbeid, fastslår Potočnik. Oppfordringen til et mer utstrakt samarbeid på tvers av landegrensene er ikke like populær i alle medlemslandene. Noen er redd for at landets forskning skal vannes ut i en «EU-miks», og ikke komme landet til gode. Men Potočnik understreker at ikke alle landene trenger å delta hele tiden. Snarere ser han for seg at prosjektene kan være åpne for medlemsland eller assosierte land når de selv ønsker det.

SVERIGE

Doktorander får jobb

■ Mange som tar doktorgrad bekymrer seg for arbeidsløshet, men de fleste får arbeid, opplyser det svenske Högskoleverket på sine nettsider. 82 prosent har fått jobb tre år etter avsluttede studier. Kvinner har en noe høyere etableringsgrad enn mennene, 83 prosent sammenliknet med 81 prosent. Likevel er mange doktorander urolige for arbeidsløshet. Når Högskoleverket spurte doktorandene om de var bekymret for å bli arbeidsløse etter forskerutdanningen, svarte om lag 30 prosent ja. Dette er en økning sammenlignet med undersøkelsen Doktorandspegeln fra 2003, da bare rundt 25 prosent svarte ja.

DANMARK

Frykt for studentgettoer

■ Nepalere, bulgarere og rumenere strømmer inn på danske utdanningsinstitusjoner, opplyser avisen Politiken. Studiesjef Jakob Lange ved Københavns Universitet frykter at de nye studentene vil bli isolert i gettoer. Også de danske studentene er bekymret.

– Det er helt klart noe man kan frykte. Institusjonene bør sørge for at ikke alle bor på samme sted. Det høres helt vilt ut at hele klasser er opptatt, sier Jeppe Mulvad Larsen fra Danske Studerendes Fællesråd.

Men VIA University College i Horsens, et av lærestedene som har tatt opp flest utenlandske studenter, mener de har en bevisst strategi for integrering og kjenner ikke til problemer med gettoisering, skriver Politiken.

Økning i antall studenter spesielt fra de tre nevnte landene er én årsak til at det er 16 prosent flere utlendinger i år på danske utdannelser, mens færre dansker starter på en høyere utdannelse.

DANMARK

Legger ned kritisk avis

■ Universitetsavisen ved Københavns Universitet er kjent for sin kritiske dekning av universitetsledelsen og sin frie debatt. Nå vil rektor ved universitetet, Ralf Hemmingsen, legge ned papirutgaven av avisen. Det betyr at den kun vil bli tilgjengelig på nett, skriver Information.dk. Rektorens begrunnelse er ganske så tidsriktig: papirutgaven droppes for å skåne miljøet. I et brev til avisen har Hemmingsen skrevet at han håper å gjøre universitetets campus til en av de grønneste i Europa. Men verken studenter, ansatte eller eksperter stoler på rektorens uttalte motiv. Snarere enn for å redde miljøet, er de overbevist om at rektoren ønsker å spare penger, og at han vil gjøre det kritiske organet mindre tilgjengelig.

AUSTRALIA

Frykter mindre penger til infrastruktur

■ Den lovede satsningen på australske universiteter og infrastruktur kan være i fare, skriver The Australian. Den forrige regjeringen lovte å gi universitetene hele 6 milliarder australske dollar (tilsvarer ca. 28,8 milliarder kr) til bruk på infrastruktur gjennom det såkalte Higher Education Endowment Fund. Den nåværende regjeringen vil riktignok øke beløpet til 11 milliarder dollar. Men regjeringen åpner samtidig for at disse pengene også skal kunne fordeles på forskningsinstitutt og yrkesutdanning, i det som kalles et Education Investment Fund. Lobbygrupper innenfor høyere utdanning krever derfor at deler av disse midlene skal øremerkes universitetene.

20 NØTTER

1) Kva for teikneseriefigur er det danskane kallar Fedtmule?
2) Kva for økonomisk term blir brukt om nedgang i BNP i to eller fleire kvartal på rad?
3) Kva tyder ordet sjikane når det ikkje handlar om krenking, men t.d. om ein sykkelspurt eller ein motorsportbane?
4) Kva slags bøker har forlaget Karl Baedeker gitt ut sidan 1827?
5) Kor ligg Hagia Sofia, som i nær tusen år var det viktigaste kyrkjebygget i den østlege ortodokse kyrkja?
6) Frå kva fylke kjem meteorologen Kristen Gislefoss, padlaren Eirik Verås Larsen og målaren Kjell Nupen?
7) Kven tok over for Manuela Ramin Osmundsen som barne- og likestillingsminister i februar i år?
8) Kva vart den første aksjonen mot vasskraftutbygging i Noreg, i 1970, kalla?
9) Kva er ei meir kurant nemning for panter?
10) Kva for organisasjon var den franske utanriksministeren Bernard Kouchner med på å grunnlegge i 1971?
11) Kva vart det siste keisardynastiet i Kina kalla, som vara frå 1644 til 1912?
12) Kvifor vart den tidlegare sprintdronninga Marion Jones i januar dømd til seks månaders fengsel?
13) Kva vil det seie at noko er frå Arilds tid?
14) Kva er den høgaste stemma av sopran, mezzosopran og alt?
15) Kva slags naturformasjon er Lorelei?
16) Kor mange menneske kjem til himmelen ifølgje Jehovas Vitne?
17) Kven speler Jokeren i Batman-filmen «The Dark Knight»?
18) Kva for årleg oppført verk har tekst av Olav Gullvåg og musikk av Paul Okkenhaug?
19) Kven vann årets Tour de France?
20) Kva heiter gjødsel- og kjemikalieselskapet som vart etablert i 2004 etter utskiljing av to divisjonar frå Norsk Hydro?

Svar:
1) Langbein
2) Resesjon
3) Kunstig hindring/sving
4) Reiseguidar
5) I Istanbul
6) Vest-Agder
7) Anniken Huitfeldt
8) Mardøla-aksjonen
9) Leopard
10) Legar utan grenser
11) Qing-dynastiet
12) For å ha løge til etterforskarar om dopingbruken sin
13) At det er frå eldgammal tid
14) Sopran
15) Ei klippe ved Rhinen
16) 144 000
17) Avdøde Heath Ledger
18) Spelet om Heilag Olav (Stiklestadspelet)
19) Carlos Sastre, Spania
20) Yara

Kvifor vart ho dømd?

10 KJAPPE

Kjetil Vaage Øie
Medlem nr. 40111775 i Forskerforbundet.

Stilling: Høgskolelektor i mediefag, Høgskulen i Volda.

Utdanning: Mastergrad i medieproduksjon, NTNU.

Første jobb: Høgskolelektor, Høgskolen i Finnmark.

Karrieremål: Doktorgrad.

Dyrevennen

– Hva jobber du med nå?
– Jeg søker opptak og finansiering til en doktorgrad om hvordan journalister knytter saker til geografi, gjennom for eksempel elektroniske kart.

– Hvor tenker du best?
– Hvor som helst, men gjerne under press. Når jeg har en deadline, har jeg jo ikke noe valg; jeg må vri hjernen.

– Hva er den viktigste fagboken i ditt akademiske liv?
– Lev Manovichs *The Language of New Media* (2002), om visuell kultur og media. Han kombinerer kunnskap fra blant annet arkitektur, filmvitenskap og informasjonsvitenskap på en ny måte.

– Hva er tabu i ditt fag?
– Som i all forskning: å ta den letteste veien.

– Hva skal til for å bli en god lærer innen mediefag?
– Det er en styrke å kunne jobbe tverrfaglig, samt å klare å kombinere teori og praksis.

– Hvem er den beste læreren du har hatt?
– Norsk- og tysklærer Vidar Mørk på ungdomsskolen var kjempestreng. Men det var ham jeg lærte mest av.

– Dersom du måtte velge deg et annet fagfelt, hva ville du falt ned på?
– Jeg bestemte meg for å bli zoolog seks år gammel, og samlet hundrevis av levende salamandere, gresshoppere og frosker på rommet mitt. Da jeg fant ut at salamanderne var fredet, ble jeg redd for politiet – i tillegg mistet jeg nattesøvnen på grunn av gresshoppene. Men jeg synes fortsatt feltet er spennende.

– Om du var forsknings- og høyere utdanningsminister, hvilket enkelttiltak ville ha vært viktigst for deg å få gjennomført?
– Mindre administrasjon for de vitenskapelig ansatte, slik at det blir mer tid til undervisning og forskning.

– Hvor var du EU-avstemmingskvelden 1994?
– Jeg husker ikke. Jeg satt kanskje på gutterommet og lurte på om jeg skulle bytte ut togtapetet? (Jeg var 14 år.)

– Hva vil du lese mer av i Forskerforum?
– Flere kronikker – det finnes ikke nok publiseringskanaler på norsk uavhengig av publiseringsnivå.

Av Ida Kvittingen

– Vi kan ikke lenger basere oss på at professorer arbeider på basis av idealisme. Den tiden er forbi, ifølge stortingsrepresentant Anders Anundsen.[1] Men snart kommer Frp.

TIDER SKAL KOMME

ANDERS ANUNDSEN I SAMTALE MED JON HUSTAD.
FOTO: LINDA BOURNANE ENGELBERTH

Innvandring, trygd, klima, veier, bensin, pølser, finkultur, overalt dominerer Frp. Utdannings- og forskningspolitikk derimot? Men går vi inn på Stortingets hjemmesider, finner vi faktisk at Frp har tre medlemmer i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, hvorav en har fortid som leder for det notoriske Fpu; Anders Anundsen, sønnen til den finansielle rådgiveren Arne Anundsen og hjelpelæreren Anne Gro Lysebo har havnet på Stortinget. Ikke nok med det, i år er han valgt som delegat til FNs hovedforsamling, noe som kunne ha gitt oss anledning til å legge ut om Frps syn på FNs hovedforsamling. Vi lar det passere.

– Frps forskningspolitikk, her begir vi oss inn i ukjent terreng, Anders Anundsen?

– Det er helt feil, Frp har en helhetlig og gjennomtenkt forsknings- og utdanningspolitikk. Også her vil vi ha kvalitet og effektivitet. Og får vi posisjon, så vil vi levere, i bøtter og spann.

– Du blir vel ikke akkurat nedrent av pressen?

– Nå er ikke pressen så altfor interessert i utdannings- og forskningspolitikk. Det er så. Men jeg gir en rekke intervjuer, i dagspresse og i fagpresse, og blir spurt om å delta på mange møter. Frp blir tatt seriøst her også.

– Men dere er som alle andre på Tinget for stykkprisfinansiering med den kvalitetsnedgangen det automatisk leder til?

– Vi er i hovedsak for stykkprisfinansiering, men at den automatisk skal føre til kvalitetsnedgang, er jeg ikke enig i. Det fører blant annet til at institusjonene må konkurrere, og konkurranse leder her, som på andre felt, til bedre tilbud og høyere kvalitet. Men vi i Frp ser at den modellen som er valgt kan ha uheldige utslag, og derfor har vi da også gått inn for at det på ny må bli mer bruk av eksterne sensorer til eksamen. Men greier ikke ulike universiteter og høyskoler å tiltrekke seg studenter, ja, så må de omstille seg...

Vi ønsker ikke et universitet på hvert et nes bortover.

Og vi må bare konstatere at den tidligere Fpu-lederen er enda en av disse Frp-erne som ikke lever opp til forventningene om populisme, rullings og grilldress og direkte og unyansert tale. Utdannet er han også, det er en snart nyslått jurist som sitter foran meg, studiene har han tatt ved siden av familie, arbeid og politikk. Man kan ikke stole på noen eller noe som helst lenger.

– ... så nei, vi ønsker ikke et universitet på hvert et nes bortover.

– Hva med et eliteuniversitet? Det er vel et begrep som Frp bare må ha vansker med?

– Det virker som de fleste på Stortinget har vansker med et slikt begrep, vi har heller ikke tatt debatten om vi bør ha ett hoveduniversitet. Forklaringen på det er selvsagt de sterke historiske føringene som ligger på all politikk her til lands. Distriktspolitikken er hellig, og representantene kjemper, helt forståelig, for det fylket de kommer fra. Politikk er ikke og kan ikke bare være basert på kost/nytte-analyser og rendyrket rasjonalitet.

– Men nettopp forskning og utdanning burde vel være det? Det er jo på det området vi kanskje er mest avhengig av å dyrke rasjonaliteten og den fordomsfrie debatten? Knappe ressurser, både økonomisk og intellektuelt, som blir underlagt distriktsinteresser og dermed smurt tynt utover må nesten ende opp med å bli feil? Enkelte høyskoler gir nå studiepoeng for sjåførlærerutdanning.

– Vel, vi har nå en utfordring i den forstand at vi er i ferd med å ende opp med fragmenterte utdanninger og svært ulike studieløp, som alle skal ende opp som en del av en allment anerkjent bachelor- og eventuelt mastergrad. Vi vet egentlig ikke hvor dette ender og hva vi får ut av alle disse ulike utdanningsløpene. Men samtidig så tilfredsstiller disse utdanningene et behov i befolkningen. Vi får faktisk søkere til disse ulike kursene og mange er svært glad for de mulighetene dette gir dem. Og samfunnet får dermed en hevet kompetanse på en rekke felt, sier Anundsen og konkluderer med at et desentralisert utdanningssystem gir mer igjen for pengene enn et sentralisert utdanningssystem.

– Og da er det meste i sin skjønneste orden?

– Vi kan ha to tanker i hodet. Et desentralisert system som er tilpasset dem som ikke vil eller kan flytte og noen få universiteter som gir mer fordypning og tung, forskningsbasert undervisning. Alt i dag har vi slike universiteter med trygge, tunge og gode forskningsmiljøer som kan og vil konkurrere internasjonalt. Men trolig bør vi styrke disse miljøene ytterligere, for det er nok slik at mange universitet i andre land har enda mer robuste og konkurransedyktige miljøer enn vi har på våre beste universitet. Men vi må huske at den desentraliserte strukturen vi har, også er rekrutteringsinstitusjoner som våre store og gamle universiteter nyter godt av.

– Men en plass bør vel grensen gå? Vi får færre og færre ungdommer og flere og flere eldre, hvor mange av de unge skal vi trekke ut av arbeidslivet og gi utdanningssubsidier? De fleste som har vært i arbeidslivet en stund, oppdager etter hvert at det er en vel så god utdanning som de høyskoler og universitet tilbyr.

– Det er ikke et lite forbruk av utdanning her til lands, og det kan vi problematisere, men jeg er nokså sikker på at de aller fleste har utbytte av den høyere utdanningen de får. Jeg tror det er mer av et problem at det i så liten grad lønner seg å ta høyere utdanning her til lands. Vi konkurrerer på verdensmarkedet, og om vi i det minste ikke lønner visse typer høyre utdanning bedre, ja, så kan det skape nokså store problemer etter

1. Anders Anundsen sitter i kirke-, utdannings– og forskningskomiteen på Stortinget. Han er innvalgt for Vestfold.

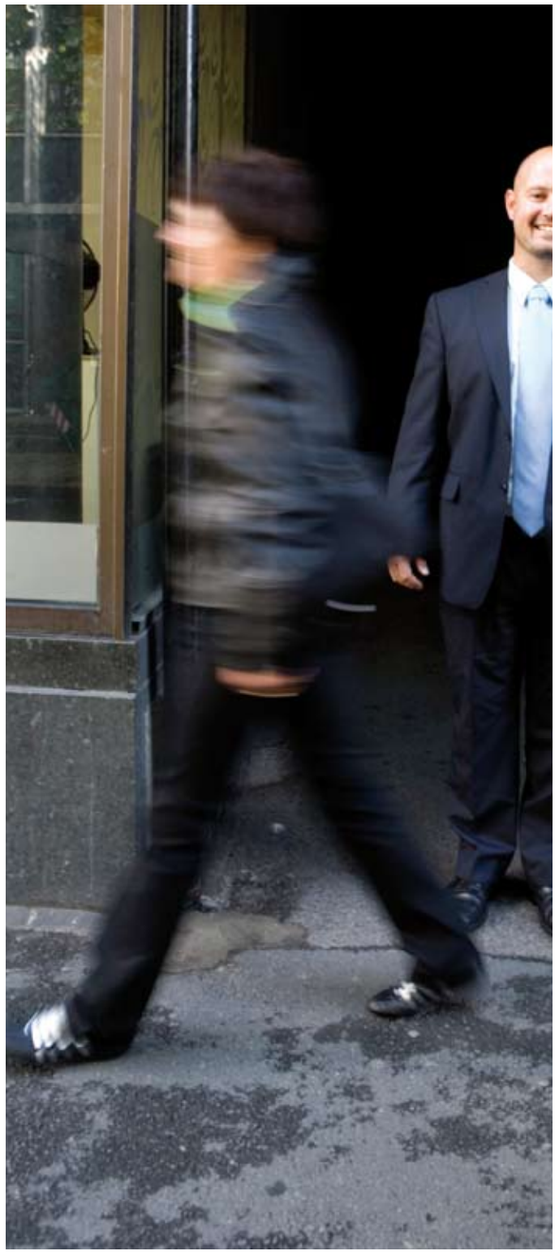

hvert. Lønnstrukturen bør være slik at utdanning som skaper høyere produktivitet, er den utdanningen de flinkeste ønsker å ta.

Nå begynner det å bli interessant, her utfordrer Anundsen tunge strukturer, for dette berører den norske modellen hvor frontfagene og Fellesforbundet legger lønnslista og vi andre har å tilpasse oss. I 1970 var 70 prosent av nyansatte lærere på gymnasene lektorer og det uten av vi hadde samfunnsfag som linjefag. Nå er bare 20 prosent av nyansatte lærere lektorer, og nesten ingen av dem har naturfag eller matematikk i utdanningskretsen.

Jeg er nokså sikker på at de aller fleste har utbytte av den høyere utdanningen de får.

Anundsen hevder at Frp fullt ut er klar over utviklingen.

– Ja, og slik kan vi ikke ha det lenger. Vi kan ikke ha et system hvor de flinkeste ikke lenger søker seg til professor-, amanuensis- eller lektorstillinger. Jeg kom nettopp over et eksempel som viste at ved lærerutdanningen får nå mange lavere lønn enn de får i skolen, og lektorene i skolen er ikke akkurat lønnsledende. Et slikt system kan ikke fungere over lenger tid. I Norge har vi altfor lenge tenkt lik lønn for lik arbeidstid. Offentlig sektor har også store problemer på grunn av et slikt lønnssystem, sier Anundsen og trekker selv konklusjonen:

– Vi kan ikke lenger basere oss på at professorer arbeider på basis av idealisme. Den tiden er forbi.

– Er problemet at deler av samfunnet er basert på markedstenkning, men andre ikke? Lønnsfastsettelsen i industrien får direkte konsekvenser for hva utdannings- og forskningskomiteen kan vedta?

– Jeg tror ikke problemet er for mye marked, men for lite. Lønnsfastsettelsen i Norge er jo ikke særlig markedsstyrt. Hadde den vært det, vil lønnsdifferansen vært mye større enn i dag og professorer og lektorer fått mye bedre betalt. Det er de store organisasjonene som bestemmer det meste. Skal vi bli kvitt de problemene vi har i dag, særlig i offentlig sektor, så må lønningene fastesettes på et mye lavere nivå organisatorisk. Jeg har sympati med at vi vil løfte opp de som tjener minst, men vi er i ferd med å miste kompetanse som vi helt avhengig av å vedlikeholde. Klarest ser vi kanskje det i lærerutdanningen. Det er liten tvil om at vi har hatt en til dels dramatisk kvalitetsnedgang der, og det lider vi alle under.

– Det ser vel alle partier, også Arbeiderpartiet?

– Men Ap er ikke i stand til å gjøre noe med det. Jeg tror dessuten ikke at de vil se det, og de går i hvert fall ikke i retning av mer markedsstyrt lønn for lærere eller professorer. Likelønnsprofil står over alt annet. Men uavhengig av likelønn så ser vi også at regjeringen har prioritert ned forsknings og utdanningssektoren.

Og her kan vi svare tradisjonelt; at Anundsen tenker som en sektorpolitiker, men en regjering i det virkelige livet må prioritere mellom helse, omsorg, trygd, veier og distrikt. En regjering som skjærer ned på disse områdene til fordel for forskning, er en regjering som neppe sitter i to eller flere perioder.

– Nå snakker du om rammer som regjeringen selv har satt. Når de insisterer på å arbeide innenfor svært snevre økonomiske rammer, må de ende opp med å rive listen de selv har lagt. Denne regjeringen lovet å satse på forskning, det gjaldt til det første budsjettmøtet. Så var det slutt. De kom til kort, og det har de gjort siden. Mange ganger. Og nå er ikke lenger Øystein Djupedal minister. Det er så kortsiktig! Får man ikke opprettholdt og økt kvaliteten i høyere utdanning, så vil man på sikt få mindre penger å fordele på andre områder. Dette handler om verdiskaping.

Og om frustrasjon. Anundsen hevder den manglende prioriteringen går ut over stemningen i utdannings- og forskningskomiteen og mener regjeringen har vært livredd for å la Stortinget være med på å bestemme den norske utdanningspolitikken.

– For oss i opposisjon er det selvsagt ekstra frustrerende å stå overfor en flertallsregjering som ikke lar komiteene bestemme på noe som helst område. Den frustrasjonen gjelder forresten også for de som representerer regjeringen i komiteen, vil jeg tro. Men det er blitt litt bedre. Når vi behandlet evalueringen av kvalitetsreformen, ville regjeringen i utgangspunktet ikke gå med på noe som helst av det vi i komiteen ønsket, men til slutt gikk de med på økt bruk av ekstern sensor ved eksamen. Når det er sagt: Jeg har ingen tro på at regjeringen i 2009 vil prioritere utdannings- og forskningssektoren. Som i foregående år, vil dette området bli en av taperne.

Anundsen, derimot, går en relativ trygg fremtid i møte. Han er 33 år, har fast plass på Stortinget og det for et parti som vokser og vokser. I tillegg er han altså i ferd med å fullføre mastergraden i jus.

Jeg har ingen tro på at regjeringen i 2009 vil prioritere utdannings- og forskningssektoren.

– Stortinget blir stadig yngre, er det blitt en broilerfabrikk for halvstuderte?

– Om du med det mener å antyde at jeg er en broiler, så vet jeg ikke om jeg er helt enig. Jeg leverer masteroppgaven i høst, jeg har jobbet mens jeg har studert, og jeg har gått den lange veien via Larvik kommunestyre hvor jeg ble innvalgt i 1999. At studiene har tatt litt lenger tid enn de burde, handler om at jeg ble valgt litt for tidlig inn på Stortinget. Når man takker ja til et verv som stortingsrepresentant, må man prioritere arbeidet her. Men jeg skjønner at studenter sliter med progresjonen når de arbeider ved siden av.

– Hvorfor jus?

– Jeg har en hang til politikk og problemstillinger som oppstår i skjæringspunktet mellom politikk og offentlig rett. Masteroppgaven er et eksempel på det, den er om grensene for instruksjonsretten. Jeg har for øvrig ikke slitt ut veilederen. Vi har vel utvekslet to e-poster. Generelt vil jeg si at kvaliteten på jusprofessorene her i Oslo er veldig høy. Det har vært givende å være student.

Frp ble for øvrig startet av en kennelklubbeier, Anders Lange, hvis motto alltid ble trykt på forsiden av Hundeavisen: «Om alle ønsker å bli rike, hvorfor er det da så ille at noen blir det?» Anundsen har lagt vekt på å være tro mot tradisjonen.

– Ja, det er rett at jeg har vært styremedlem i Norsk dobbermanklubb, men jeg vet ikke om Lange bærer ansvaret for det.

– Jeg trodde for øvrig at bare narkomane hadde dobbermanhunder?

– På ingen måte. Nå har jeg ikke en dobberman lenger, men hunden vi hadde var en utrolig familiehund. Du skal rett nok vite hva slags hund du har, derfor engasjerte jeg meg i klubben. Jeg ville vite litt om dressur.

Det har hjulpet, for nå er det Siv Jensen som er førerhunden. I det dette blir skrevet, passerer Frp 32 prosent på NRKs meningsmåling. Høyre og Frp mangler ett mandat for absolutt flertall. Det går en vekkelsesvind over landet. ■

HVEM: Biolog Stine Lastein, nylig avlagt doktorgrad ved Institutt for molekylær biovitenskap, Universitetet i Oslo. Med i professor Kjell Døvings forskningsgruppe som studerer fiskens luktesans.
HVA: Hannfisk kan lukte at hunnen ønsker befruktning. Hunnfisken ignorerer lukten av fare når hun er gyteklar, og risikerer dermed livet for sex.
HVORDAN: Ved å stimulere luktesansen til fisken og studere reaksjoner i hjernen, har forskerne funnet en direkte sammenheng mellom luktstoffer i vannet og fiskens atferd.

AV IDA KVITTINGEN FOTO: SIGURD FANDANGO

Fisken har en velutviklet nese.

Fisk som lukter sex og fare

Gjennom atferdsstudier har biolog Stine Lastein funnet ut mye om fiskens seksualliv.

PROSJEKT/TEMA: Undersøke hvordan fiskehjernen reagerer på ulike luktstoffer. INSTITUSJON: Forskningsprogram for fysiologi, Institutt for molekylær biovitenskap, Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet, UiO. FAGRETNING: Fysiologi. FINANSIERING: Norges forskningsråd og Birkeland Innovasjon. ARBEIDSFORM: Måling av hjerneaktivitet og nerveimpulser i laboratorium, atferdsstudier av fisk i akvarium. UUNNVÆRLIGE VERKTØY: Fisk, elektroder, luktstoffer, mikroskop. PUBLISERINGSFORMER: Doktoravhandling. Vitenskapelige artikler i tidsskrifter. NY KUNNSKAP: Når fisken lukter sex eller fare, skjer det en reaksjon i hjernen som får den til å handle på en spesiell måte.

Det dufter paringstid, attraktive kvinner, deilig mat – og et mulig overfall. Det finnes en hel verden av spennende lukter under vann, i hvert fall om man er fisk.

– Fisken er helt avhengig av luktesansen. Den har ikke vært forsket så mye på, men er essensiell for alle funksjoner. Reproduksjon, migrering – alt styres av luktesansen, sier biolog Stine Lastein, fersk doktor i fysiologi ved Universitetet i Oslo (UiO).

I doktorgraden sin undersøkte hun hvordan fiskehjernen behandler luktinntrykk knyttet til sex og fare. Fiskene skiller ut luktstoffer som gjør at de kan orientere seg i omgivelsene og kommunisere med andre, forklarer Lastein. Når fisken snuser seg fram i sin våte verden, bruker den tre ulike typer sanseceller; en for mat, en for fare og en for seksualitet. Og oppfører seg deretter.

– Når hannene lukter en kjønnsmoden hunn, blir de aggressive overfor hverandre. Alle vil vinne kampen om hunnen, så det blir litt knuffing, sier Lastein.

Gjennom atferdsstudier av karpefisken karuss har hun også sett hvordan fisken reagerer når den blir redd. Fiskeskinnet inneholder såkalte alarmstoffer. De blir frigitt når fisken blir skadet, for å advare mot farer som rovfisk.

– Da jeg sprøytet fiskeskinnsekstrakter inn i vannet, svømte karussen unna, prøvde å gjemme seg på bunnen eller virvlet opp mudder for å forvirre fienden, forteller Lastein.

Bruker luktelapp

Forskerne har lenge visst at karussen reagerer på alarmstoffer, og at hunnkarussen skiller ut kjønnshormoner som gjør hannen gal av begeistring. Men de har ikke visst hvorfor fisken oppfører seg som den gjør. Nå har Stine Lastein og hennes kolleger funnet «the missing link»: De har vært inne i selve kontrollrommet i hjernen til fisken, den såkalte luktelappen. Her registreres sanseinntrykk på veien fra sansecellene i nesa og videre inn i hjernen. Men hva skjer der?

– Det viser seg at ulike deler av luktelappen aktiveres av forskjellige lukter. Mat-, sex- og faresignaler registreres i tre forskjellige områder, sier Lastein.

Forskerne ved UiO er i ferd med å utvikle en helt ny metode for å finne forbindelsen mellom sansecellene og hjernen. De farger cellene, som så drar fargestoffene med seg opp i hjernen. Slik håper forskerne å kunne se hvor nervebanene går mellom cellene og hjernen, og hvilke deler av luktelappen som er aktive når de ulike luktene siver inn.

Fiskens atferd skyldes nemlig en direktekobling i hjernen.

– Det er en ren refleks. Fisken har liten evne til refleksjon, konstaterer biologen.

Fint utviklet nese

Gjennom laboratorieeksperimenter har Lastein pirret luktesansen til hannkarussen og funnet ut mye om dens kjønnsliv. Med konstant vanntilførsel gjennom en slange, ble fisken lagt i narkose på operasjonsbordet. Så ble små elektroder festet til den rundt én kubikkmillimeter store luktelappen.

– Jeg stimulerte det ene neseboret til fisken, og målte reaksjonene i hjernen. Da oppdaget jeg at hannfiskene er kjempeflinke til å skille mellom ulike lukter hunnene gir fra seg, sier Lastein.

Kjønnshormonene – eller feromonene – hunnen skiller ut, varierer etter hvor hun er i gyteprosessen. Hannkarussen har en fint utviklet nese, og kan skille mellom hele fire typer seksuelle luktsignaler fra gyteklare hunner. Det første luktstoffet påkaller hannenes oppmerksomhet og får dem til å ta opp konkurransen om den utkårede. Når vinneren er utropt, kommer neste kjemiske signal, som forteller at hunnen er klar for nærkontakt. Hannen følger etter henne. Et hint om at det er like før, får hannen til å gjøre tilnærmelser overfor hunnen. Og så, idet hunnen gyter, lukter hannen at det er på tide med befruktning. Hannens utløsning kommer idet hunnen slipper rognen.

Risikerer livet for sex

Det skal ikke mye til før hannen reagerer. Han kan lukte kjønnshormoner ved en milliarddels konsentrasjon i vannet – omtrent som å kjenne smaken av en kopp sukker rørt ut i Sognsvann. Det kan også hunnfisken. Men hun er dårlig på å skille mellom ulike typer kjønnshormoner.

– Men det trenger hun heller ikke. Hunnen venter bare på at hannen skal komme, sier Lastein.

Hunnfisken skiller imidlertid vanligvis uten problemer mellom faresignaler og invitasjoner til sex. Men under atferdsstudiene gjorde Lastein et oppsiktsvekkende funn.

– Like før hunnen skal gyte, ignorerer fisken faresignalene. Hunnfiskene blir modigere, og parer seg med livet som innsats.

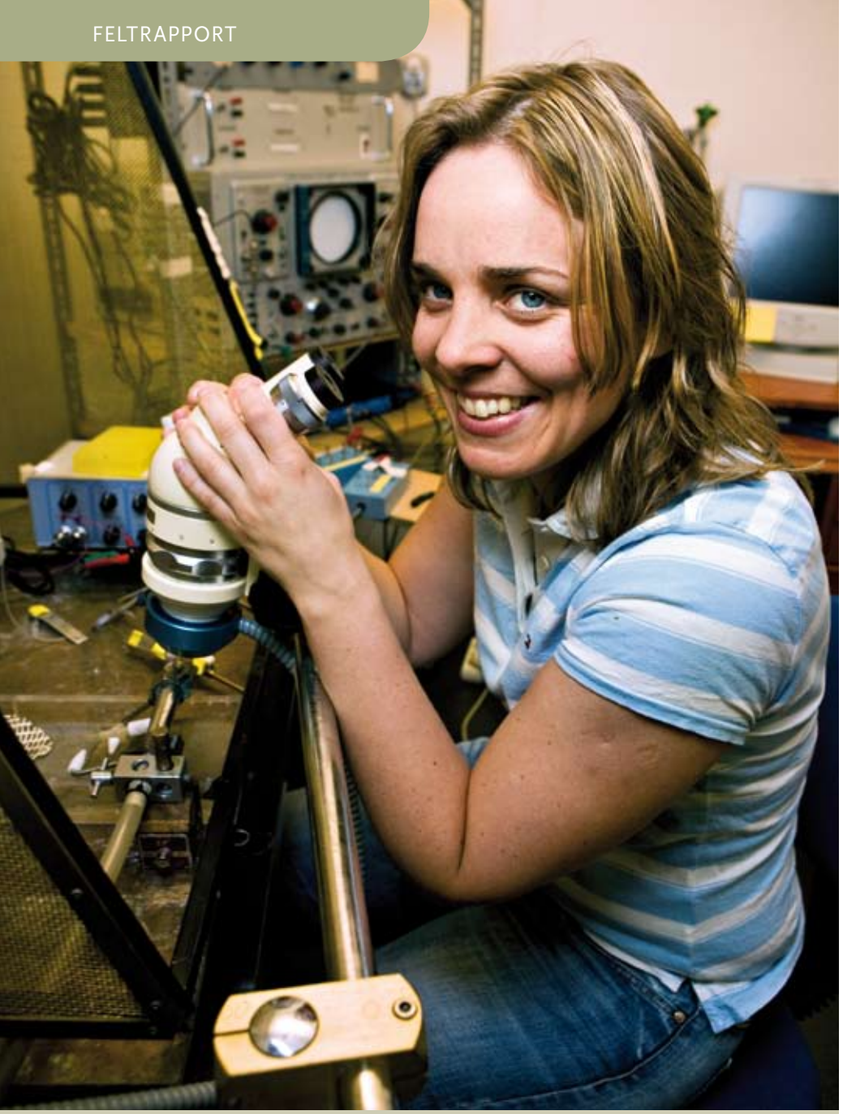

Fisken spennes fast under mikroskopet, og stipendiat Stine Lastein pirrer luktesansen dens med kjønnshormoner. Det får fart på hjerneaktiviteten.

– Hvorfor tar de slike sjanser?

– Det vet vi ikke. Antakelig er det viktigere å føre genene videre enn å sikre eget liv. Det kan også skyldes at det under gyting lett blir knuffing mellom hannene, slik at alarmstoffet lekker ut. I så fall er det rett og slett falsk alarm, og lite hensiktsmessig å gjemme seg, sier Lastein.

Hannfisken blir også tøffere under paringsakten.

– Hannene slåss om å få befrukte flest mulig egg. Kanskje overdøver lukten av kjønnsmoden hunn faresignalene. Det vil være ugunstig for en hann å reagere med å svømme vekk – da vil han tape kampen om hunnen.

Feromoner på flaske

Det går med en del fisk i eksperimentene. I avhandlingen til Lastein kan man lese om hyppig «decapitation», riktignok under bedøvelse, og når fisken har tjent forskningens interesser på operasjonsbordet, avlives den.

Men Lastein synes ikke forskningen er etisk betenkelig.

– Vi prøver å bruke så få fisk som mulig; rundt 20–30 per prosjekt. I forsøkene på å skille ut alarmstoffene, som ingen ennå har klart å identifisere, trenger vi skinn fra mellom 50 og 100 individer. Det er ingenting sammenlignet med de første eksperimentene for hundre år siden. Da brukte forskerne rundt en halv million fisk i letingen etter alarmstoffer. De hadde ikke det samme vitenskapelige utstyret for å identifisere kjemiske stoffer, så de måtte prøve seg fram med ulike deler av fisken, forklarer hun.

– Når det gjelder vitenskapelig utstyr, har det skjedd enorme forbedringer bare de siste ti årene.

Hadde det vært etisk forsvarlig å studere mennesker på samme måte, ville forskerne kanskje funnet noe lignende hos oss. Luktelappen er nemlig ganske likt oppbygd i fiskehjernen og menneskehjernen, forteller Lastein.

– Vi vet at mennesker underbevisst reagerer på lukt, men dette forskningsfeltet er fortsatt lite og kontroversielt, understreker hun.

– Blir også mennesker tiltrukket av kjønnshormoner?

– Det er en mulighet for det. På Internett tilbys parfyme som ifølge selgerne inneholder feromoner, det finnes en hel industri rundt dette. Men det fungerer neppe like bra for mennesker. Hos fisken er reaksjonen rent mekanisk – vi har tross alt evne til å reflektere rundt inntrykkene, sier forskeren.

Det ultimate agnet

Lastein tror forskningen hennes kan effektivisere fiskeproduksjonen, ved at oppdretterne får bedre kunnskaper om hvordan gytingen foregår. Det kan også være nyttig å vite at noen fiskearter helt slutter å spise når de kjenner lukten av fare.

– Dessuten kan alarmstoffer tiltrekke seg rovfisk. Det er interessant om man ønsker å fange disse, sier Lastein.

– Ikke minst kan luktstoffer være nyttige for å bekjempe skadedyr. Man kan for eksempel lokke til seg parasittfisk ved hjelp av kjønnshormoner.

– Det høres ut som et bra agn?

– Ja, dette kan være framtidas fiskeri. Det er bare å slippe ut litt feromoner, så svømmer fisken rett i garnet, spøker Lastein.

Hun innrømmer at hun, til tross for at hun må kunne sies å kjenne fiskens preferanser godt, ennå ikke har funnet det ultimate kjemiske agnet.

– Jeg fisker aldri, ler hun. ■

Institutt for molekylær biovitenskap, Universitetet i Oslo:

- Driver forskning innenfor cellebiologi, proteiner, genetikk og fysiologi.
- Forskningsprogram for fysiologi ser på funksjoner i kroppen til pattedyr og fisk.
- Ei forskningsgruppe, ledet av professor Kjell Døving, har i flere år studert hvordan luktesansen til fisk fungerer.
- Forskningsgruppa samarbeider med Universitetet i Agder og forskere i Estland, Russland og Tyskland.

Bildet viser professor Lorentz Dietrichson ved Jarleslottet i Birsay på Orknøyene. Slottet ble bygget på murene av et gammelt norsk jarlepalass, som igjen ble bygget av Jarl Thorfinn II. Fotograf er arkitekt Johan Meyer. I 1900 var Meyer og Dietrichson på studiereise til Orknøyene, en tur som resulterte i boka *Monvmenta Orcadica; Nordmændene paa Orknøerne og deres efterladte Mindesmærker.* Meyer lærte seg å fotografere med tanke på denne reisen. Dette er et av de tidligste eksemplene på at egenproduserte fotografier dannet grunnlag for norsk kunsthistorisk forskning. De fire andre personene på bildet er ukjente.
All informasjon kommer fra Universitetshistorisk fotobase ved Universitetet i Oslo, som har leid ut bildet til bruk i Forskerforum.

Usikker framtid for norsk

Undervisningen i små språk, som norsk, er truet ved franske universiteter. I sommer ble det skandinaviske instituttet i Nancy lagt ned.

Av Anna Trenning-Himmelsbach

– Universitetenes oppgave må også være å fremme kulturutveksling mellom ulike land, sier professor Annie Bourguignon, som er spesialist på nordisk litteratur.

– Det er gøy å lære bort norsk. Vi som kommer fra små land blir jo alltid forbauset når noen andre vil lære seg våre språk. Men studentene er motiverte, og jeg er overrasket over at interessen er så stor. I år har jeg hatt tolv førsteårselever, og nesten alle har gått opp til vårens eksamen, forteller Ingunn Tombre.

Hun er egentlig ikke lærer av yrke, men oversetter. Men i fjor ble hun spurt om hun i en periode kunne gi et introduksjonskurs i norsk ved Universitetet i Nancy nordøst i Frankrike.

Hun var allerede bosatt i området, og den forrige lektoren Kjersti Kleveland hadde akkurat forlatt fakultetet.

Elodie Cunego har vært en av Tombres elever under året som har gått. Cunego har studert norsk ved siden av studiene i tysk.

– Jeg har vært så heldig å besøke Norge som turist og vil gjerne dra tilbake som au pair. Landet tiltaler meg på flere måter. Dessuten er det alltid et pluss i en CV å beherske et sjeldent språk, sier den unge studenten.

Vikinger og black metal

Naturen, velferdsmodellen, vennskapsbånd, norsk litteratur, vikinger, nordisk mytologi og black metal-musikk er de vanligste årsakene til at franske ungdommer vil lære seg språket.

Derimot er det overraskende lite vanlig at studentene oppgir at valg av språk skyldes at de har slekt i nord.

Det har fram til i år vært mulig å lese norsk ved ni universiteter i Frankrike. Men studietilbudet innenfor mindre talte språk lever en usikker tilværelse. Norges ambassade i Frankrike har i året som har gått blant annet kjempet for eksistensen til norskstudiet ved Sorbonne i Paris.

Akkurat her i Nancy har virksomheten ved det skandinaviske instituttet på få år gått fra å være svært livlig til å forsvinne helt. I sommer har den blitt stengt for godt.

«For lite studentgrunnlag» er den offisielle forklaringen. Det at nedleggelsen skjer akkurat nå, skyldes at den ansvarlige professoren går ut i pensjon og ikke får noen etterfølger. I stedet kommer det å opprettes et nytt professorat i spansk.

Det skandinaviske instituttet ble bygd opp allerede på 70-tallet. Norsk fantes som hovedemne i en toårig utdanning på begynnelsen av 2000-tallet, og i de senere årene har språket blitt tilbudt som et tilvalgsemne. Dessuten har man tilbudt en rekke emner i blant annet nordisk sivilisasjon, litteratur og historie. De sistnevnte forsvinner nå helt. Men det er ennå en viss mulighet for at det vil bli tilbudt et lite emne i norsk også til høsten.

Det vet man imidlertid ikke før en god stund uti september, da opptaket er klart. Da vil det dreie seg om en og en halv time undervisning i uka.

– Vil alltid være ulønnsomt

I mange år var Marc Auchet, nå professor emeritus i nordiske språk, den drivende kraften bak instituttet i Nancy. Men i begynnelsen av 2000-tallet begynte han å arbeide ved Sorbonne i Paris, der han ble helt fram til han gikk av med pensjon i fjor.

– Det finnes to innstillinger til små disipliner. Man kan se på dem fra en kvantitativ synsvinkel. Da er de alltid ulønnsomme. Men de kan også betraktes som orkidéer, som bidrar til universitetets utstråling, sier han når han tar i mot oss i boligen sin noen kilometer utenfor Nancy.

Den pensjonerte professoren snakker både norsk og dansk flytende, selv om han ikke har skadinaviske aner. Interessen for nordiske språk ble vekket da han som syttenåring av private årsaker kom i kontakt med Norge. Senere valgte han germanske studier, og etter hvert har han framfor alt undervist i dansk.

– Vi var i front

Marc Auchet forteller at han var med på å organisere flere internasjonale konferanser i Nancy i samarbeid med de nordiske landenes ambassader. Ved en anledning ble musikkprofessor og pianist Jens Harald Bratlie invitert hit for å framføre en Griegkonsert. Man begynte også å gi ut bøker om Norden, og Auchet hadde omfattende planer om å skape et sentrum for utveks-

– Vi som kommer fra små land blir jo ofte overrasket når noen utenfra vil lære seg våre språk, sier Ingunn Tombre, midliertidig ansatt som lærer ved Universitetet i Nancy.

– I Nancy var vi lenge i front når det gjaldt undervisning av nordiske språk i Frankrike, sier Marc Auchet, professor emeritus i nordiske språk.

Små språk lever en vaklende tilværelse på universitetene i Frankrike.
I sommer ble det skandinaviske instituttet i Nancy lagt ned.

ling mellom Frankrike og Skandinavia. Målet var også å innføre en bachelor i nordiske språk.

– I mange år var instituttet i Nancy banebrytende på dette feltet i Frankrike. Men den akademiske verden er hard. Det handler ofte om en maktkamp, der ulike viljer drar i ulike retninger, sier Auchet.

Problemene begynte delvis i forbindelse med at han forlot Nancy. Han sier at hans etterfølger har gjort en utmerket jobb for å kjempe mot nedleggelsen, men andre krefter ved universitetet har vært sterkere.

Ved flere anledninger har også representanter for de nordiske ambassadene protestert mot utviklingen i Nancy.

– De har forsøkt. Men om jeg skal være oppriktig, tror jeg det er mer effektivt å agere på ministernivå om man vil forsvare undervisningen av språket sitt i et land som Frankrike, sier professoren.

Når det gjelder de ulike synspunktene på utdanninger av mindre talte språk, er han talsmann for hva han selv kaller for en kulturell og humanistisk innstilling.

– Det stemmer at emner i små språk tiltrekker seg få studenter. Undervisningen er dyr. Men om man bare ser på lønnsomheten, kan man snart også slutte å undervise i tysk, ettersom studentgrunnlaget har sunket katastrofalt. Man må ikke glemme at språkundervisningen bidrar til å forbedre relasjonene mellom ulike land.

Universitetsreform

Auchet tror likevel tendensen er at flere små disipliner kommer til å forsvinne. Han mistenker at fjorårets universitetsreform kommer til å påskynde denne utviklingen. Det franske parlamentet har besluttet at landets universitet skal få vesentlig mer selvstendig status enn tidligere.

Nicole Fourtané, som er ansvarlig for språkundervisningen ved det humanistiske fakultetet ved Nancy II og selv professor i spansk, er enig i akkurat den analysen.

– Reformen innebærer jo at universitetene blir mer resultatorienterte og må sørge for fortjeneste. Om noen år tror jeg at emner i små språk kommer til å vere begrenset til to steder. Tildels ved Sorbonne og tildels ved et annet universitet i landet.

Fourtané sier også at interessen for rene språkutdannelser for det meste har sunket. Studentene foretrekker stadig oftere å lese språk som enkeltemner innenfor rammene for yrkesrettede utdanninger.

Hun tror at denne utviklingen vil føre til at franske innbyggere får dårligere kunnskaper om andre land. Det er beklagelig, sier hun, men mener likevel at det ikke lar seg forsvare å beholde det skandinaviske instituttet ved nettopp hennes lærested.

– Studentgrunnlaget er virkelig altfor lite. Språkstudier er svært kostbare. Man må foreta et valg, sier Fourtané.

Liker Erlend Loe

Noen dager før lederen for det skandinaviske instituttet forlater sin post i Nancy, tar hun imot oss på et enkelt kontor på universitetet. Annie Bourguignon er nedstemt.

– Ja, det er sørgelig. Konsekvensen av at vi forsvinner blir at færre franske ungdommer får kunnskaper i nordisk språk og om de skandinaviske landene. Interessen for våre emner vekkes fordi vi er til stede her. Få studenter er innstilte på å bytte bosted for å lære seg norsk eller svensk. I dette tilfellet er det tilbudet som avgjør etterspørselen.

Bourguignons hovedemne har vært svensk, men hun er fremfor alt spesialist på nordisk litteratur. Til høsten skal hun blant annet holde et foredrag i Paris om Sartre og Ibsen, og hun forteller at hun for tiden liker godt å lese Erlend Loe.

– Jeg forstår norsk. Med en pistol mot tinningen skulle jeg nok også kunne skrive en kortere tekst på norsk, sier hun og smiler.

Bourguignon er selv, som Auchet, et levende eksempel på at det finnes personer ute i Europa som, til tross for at de ikke har noen familiebånd til de nordiske landene, får en pasjonert interesse for disse uvanlige språkene.

– Man snakker om nytteverdi. Men spørsmålet er hva som er nyttig i et større perspektiv. Jeg er enig i at vi skal forberede ungdommer på arbeidsmarkedet. Men universitetenes oppgave må også være å fremme kulturutvekslingen mellom land.

Bourguignon viser rundt i korridoren og stopper foran døren til et lite bibliotek, som også har fungert som forelesningssal. To av veggene prydes av hyller med et tusentals bøker, som blant annet er gaver fra de nordiske ambassadene. Professoren er urolig for at innholdet kan komme til å havne i bokser i universitetsbibliotekets kjeller.

– Det føles som om de vil viske ut alle spor etter oss, sier hun.

– Bestemt av departementet

Annie Bourguignon nekter ikke for at grunnlaget for språkkursene har vært lite, men sier at et hundretall studenter har vært knyttet til instituttet gjennom de enkelte emnene i blant annet nordisk sivilisasjon. Ifølge hennes sjef er beslutningen om å legge ned instituttet diktert av utdanningsdepartementet. Men Bourguignon sier at hun heller ikke har fått noe støtte på lokalt nivå. Om beslutnigen er logisk eller ikke, og om det skyldes en intern maktkamp på universitetet eller en nasjonal linje, er vanskelig å avgjøre for en utenforstående.

Men ifølge Magny Vatne, som har arbeidet som norsk utenlandslektor ved Sorbonne i flere år, er tilbudet om nordiske språk ved franske universitet delvis et «personspørsmål».

Det handler heller ikke bare om hvordan de skandinaviske instituttene lykkes i å hevde seg i forhold til andre disipliner, men også om konkurransen mellom de nordiske språkene.

Ved Sorbonne har for eksempel svensk fått en dominerende rolle, ettersom de fast ansatte universitetslærerne er svensktalende, mens norsk undervises av en lektor som har et kortere engasjement. Magny Vatne synes at man kan reflektere over hvordan utenlandske ungdommer best lærer seg et annet språk, spesielt når det gjelder de mindre språkene.

– Det er selvsagt en egenverdi i at utenlandske ungdommer studerer språket vårt og får kunnskap om landet vårt. Men med dagens mobilitet, blant annet med hjelp av Erasmus, har jo studenter mulighet til å lære seg språket i det landet det brukes i. Samtidig får de en mer virkelighetsnær oppfatning av landet. ■

Det humanistiske fakultetet i Nancy har omlag 9000 studenter, som til nå har kunnet velge å studere flere små språk.

Norsk språk ved franske universitet

- Personer med eksamen fra videregående skole kan ta en rekke emner ved universitetene i Frankrike uten å måtte søke først.
- Tilbudet er derfor delvis avhengig av antall interesserte studenter ved studiestart.
- I 2007/2008 tilbød universitetene i ni franske byer emner i norsk språk: Paris, Caen, Rouen, Lyon, Strasbourg, Lille, Nancy, Toulouse og Bordeaux.
- Det dreier seg som regel om separate emner man tar ved siden av et hovedemne.
- Ved Universitetet i Caen og ved Sorbonne i Paris kan man ta doktorgrad i nordiske språk.
- I år legges undervisningen ved det skandinaviske instituttet i Nancy ned.

FORSKER FORBUNDET

VALG 2009

Representantskapsmøtet skal høsten 2009 velge leder og styre til Forskerforbundet.

Forskerforbundet er en landsdekkende organisasjon. Valgkomiteen ønsker en styresammensetning som tar hensyn til en rimelig fordeling etter institusjoner, geografisk spredning, fagpolitiske grupperinger og kjønn.

Valgkomiteen ber medlemmene, lokallagene og fagpolitiske foreninger sende inn forslag til kandidater.

Svarfrist : 7. oktober 2008.

Begrunnete forslag sendes sammen med kandidatens CV og samtykke til:
Einar Jebens
e-post: einar.jebens@stami.no
STAMI
Postboks 8149 Dep
0033 Oslo

atferdssenteret

Nasjonal fagkonferanse 2008

Evidensbasert praksis – nye muligheter
4-5. november
Sted: Oslo Kongressenter
Youngsgate 11, 0181 Oslo

Hovedforedrag:
- Frank Gresham, Ph. D, Louisiana State University: Social Skills Training for Children and Youth: Development of a Three-Tier System of Intervention.
- Karen A. Blase, Ph. D and Dean L. Fixsen, Ph. D, University of South Florida: Implementation in research and practice.
- Sven Andreasson, Statens Folkehelseinstitutt Sverige: Tre års oppfølging av den svenske versjonen av The Strengthening Families Program

I tillegg vil det være 20 parallellseminarer med temaer fra blant annet Multisystemisk Terapi (MST), Parent Management Training – Oregon (PMTO), Tidlig innsats for barn i risiko (TIBiR) og skoleprogrammet PALS.

Påmelding: innen 1. oktober 2008.
Seminaravgift: 1500,-. Lunsj er inkludert begge dager.

Mer informasjon om konferansen, program og elektronisk påmelding finner du på våre hjemmesider www.atferdssenteret.no.
Praktiske spørsmål rettes til Ane Kristine Kure, a.k.kure@atferdssenteret.no eller på telefon 24 14 79 36.

Atferdssenteret
Tilknyttet Universitetet i Oslo
Org.nr: 985 638 187

Rekruttering, rekruttering, rekruttering

Nå er det statsbudsjettet for 2009 som gjelder. Statsråd Tora Aaslands stunt i sommer med å legge bort stortingsmeldingen om rekruttering ser ut til å være tilgitt. På seminaret «Forskning på dagsorden» virket det som om flere av lederne i sektoren har akseptert at meldingen ikke kommer – selv om Forskningsrådets nettsider stadig opplyser at den er på vei. Det viktigste er tross alt at det kommer mer penger, synes tonen nå å være.

Men tallfesting av rekrutteringsbehovet er fortsatt viktig for sektoren. Forskerforbundet med flere holder fast ved at antall nye stipendiatstillinger må over 500 hvert år for at nasjonen skal være sikret tilgang på nok forskere i framtiden. Politikerne trenger sikkert et tall å forholde seg til, men å terpe på tallene er ikke nok.

Redaktør
Elin H. Rekdal

I rekrutteringsdiskusjonen er det mye snakk om å jakte på talenter, få inn de beste, satse på stipendiatstillinger, men når vi vet at en doktorgrad ikke garanterer fast forskerjobb etterpå, hvorfor skal så mange gjennom denne utdannelsen? Dessuten, hvem vil gi tre–fire år av sine mest produktive år for så å ikke få utelling etterpå i form av jobb? Eller økt lønn?

Midlertidighet er en mulighet. For stadig flere. Antall postdoktorstillinger har nesten blitt doblet i perioden 2001-2005, opplyser Nifu Step i sin rapport fra 2007 om Norges forskerrekrutteringsbehov. Og flere kan det bli. I rapporten heter det at «I hvilken grad den beregnede veksten i antall forskerstillinger kan skje gjennom vekst i ordinære stillinger innenfor det tradisjonelle karriereløpet for forskere eller om det medfører et behov for opprettelse av postdoktorstillinger, er et komplisert spørsmål som vil kreve en egen, omfattende analyse dersom man skal kunne gi et fyldestgjørende svar.» Men er det å opprette flere postdoktorstillinger en god løsning? Det er bare å lese innleggene i bladet fra Bo Terning Hansen og Kåre-Olav Stensløkken for å få bekreftet at problematikken må undersøkes grundig.

> Politikerne trenger sikkert et tall å forholde seg til, men å terpe på tallene er ikke nok.

I vinter skrev Forskerforum 3/08 om årsakene til at mange kvinner velger bort en karriere som forsker. Usikkerhet omkring egne evner ble nevnt. Men mangel på økonomisk forutsigbarhet er nok vel så viktig for både kvinner og menn som vurderer en forskerkarriere. Det å vite hvor neste månedslønn kommer fra er ingen selvfølge i denne bransjen.

Etter innlevert avhandling venter gjerne en periode med arbeidsledighet eller småprosjekter, dersom en ikke rakk å fikse postdoktorstilling i innspurten. De færreste kan forvente en førsteamanuensis- eller professorstilling med en gang. Hvor skal pengene komme fra da? Det er gjerne ikke slik at banken har et spesialtilbud med avdragsfrihet til forskere i perioder uten lønn. Begynner man først etter disputasen med å søke penger til neste prosjekt, får man vente en god stund på avgjørelsen. Hvis prosjektet får penger kan man puste lettet ut – da er man sikret noen år med lønn. Hva skjer etter den tid? Har du ikke fått fast stilling ennå, kan du forsøke å få nok en postdoktorstilling. Terning Hansen kaller det den postdoktorale tredemølla, og ikke overraskende slår meningsløsheten av og til inn hos de som befinner seg her.

> Banken har gjerne ikke et spesialtilbud med avdragsfrihet til forskere i perioder uten lønn.

Men man skal selvsagt vokte seg for å klage; privilegerte nordmenn med høy utdannelse vil jo ikke virke utakknemlige, tross alt får man jobbe med noe man virkelig liker, som Stensløkken fastslår. Likevel er det grenser, og hvorfor holder det ikke at de som jobber under slike usikre forhold sier at grensen er nådd? I Norge virker det som om det fortsatt er nødvendig å forsvare at man ønsker en høy utdannelse og at man anser høy kvalitet på universiteter og høgskoler for viktig.

Men er det så farlig om antall med doktorgrad synker heller enn stiger? En ekte norsk skeptiker vil kreve svar på et slikt spørsmål. Og skeptikeren vil også kunne kreve svar på hvorfor vi i det hele tatt skal bruke penger på forskerutdannelse, når flere ikke går over i forskerstillinger. «Vi har ressurser til utjevning, utdanning, kulturell fornyelse og dramatiske klimatiltak, men lite skjer. Vi er dummere enn noensinne; forskjellen er bare at stadig flere tar doktorgraden på det.», skriver forfatteren Torgrim Eggen i Klassekampen. Hvorfor skal så mange få stipendiat- eller postdoktorstillinger hvis vi ikke helt vet hva vi skal bruke dem til? Dette er svar sektoren må kunne gi når rekrutteringsspørsmålet skal frontes i statsbudsjettforhandlinger og valgkamp. Det holder ikke å si at vi må ha minst 500 stillinger for å oppfylle satsningen på forskning for å nå et prosentmål av BNP som ingen helt husker hvem som fant på lenger. Her er det nødvendig med nytenkning, ikke bare fra politikernes side. Verdien av en doktorgrad bør verdsettes mer både i næringslivet og det offentlige. Ledelsen i UoH-sektoren bør dessuten finne bedre måter å behandle sine ansatte på som gir mer forutsigbarhet og økt følelse av verdi. Da vil de kanskje forbli forskere. Selvfølgelig kan ikke alle automatisk få fast jobb, det er uforsvarlig både kvalitetsmessig og økonomisk sett. For politikere, byråkrater og ledere i sektoren gjelder likevel først og fremst dette: De må vise hvorfor kompetanse er viktig, hva vi skal gjøre med den, og hvordan vi skal behandle menneskene som jobber hardt for å oppnå høy kompetanse innenfor sitt felt. Her er konkrete planer – og ikke bare tall – avgjørende for resultatet.

Ny redaksjon

Fram til nyttår vil Johanne Landsverk fungere som redaksjonssekretær og Helene Lindqvist som journalist. Landsverk har i mange år vært frilanser hos oss og andre, og Lindqvist har bakgrunn som journalist blant annet fra Uniforum. De ønskes velkommen!

LEDER KRONIKK DEBATT BØKER
Send kronikkforslag til **elin.rekdal@forskerforum.no**. Kronikkens lengde må ikke overstige 10 000 tegn, inkludert mellomrom.
Bidrag som trykkes honoreres med kr. 2.000,– Innlegg må være maksimum 2000 tegn hvis de skal komme på trykk og blir ikke honorert.

Fremragende undervisning

Det lønner seg ikke å satse på å bli en fremragende underviser på universitet og høgskoler, hevder kronikkskribent Niels Eskild Johansen. Vil man gjøre karriere, er det forskning som teller. Undervisningskompetanse må synliggjøres, kvalitetssikres og belønnes slik man gjør med forskningskompetanse, mener han.

Spørsmålet om satsing på kvalitet i undervisningen innenfor høyere utdanning er i det siste blitt aktualisert gjennom Stjernø-utvalgets forslag om etablering av sentre for fremragende undervisning. I forbindelse med drøftelsene av forslaget siteres Steinar Stjernø i Universitas den 28.05. for følgende:

«Det er et paradoks at en så sentral del av virksomheten hittil har fått så lite oppmerksomhet fra universitets- og høyskolesektoren. Forslaget om å opprette Sentre for fremragende undervisning er et forsøk på å få mer fokus på utvikling og innovasjon i læringsmåter.»

Niels Eskild Johansen er dosent og prorektor ved Høgskolen i Tromsø.

Hva er så bakgrunnen for dette paradokset? Et vesentlig element er at høgskolenes og universitetenes felles stillingsstruktur ikke tillegger undervisningskvalifikasjoner vesentlig vekt. Innenfor alle stillingskategorier er det formulert et forsiktig krav om pedagogiske kvalifikasjoner:

«Dokumentert relevant praktisk-pedagogisk kompetanse på grunnlag av utdanning eller undervisning og veiledning.»

Det er mulig å gå gjennom gradene innenfor det akademiske system uten annen dokumentasjon av undervisningskompetanse enn dette minimum. Og en eventuell dokumentasjon utover dette vil ikke inngå i opprykk innen den tradisjonelle karrierestige fra førsteamanuensis til professor.

For karrierestigen førstelektor–dosent er situasjonen litt annerledes. Kriteriene for opprykk til førstelektor sier at:

«(3) Spesielle kvalifikasjoner innenfor undervisning eller annen pedagogisk virksomhet skal tillegges stor vekt.»

> Det er mulig å gå gjennom gradene innenfor det akademiske system uten annen dokumentasjon av undervisningskompetanse enn et minimum.

Logisk sett sier dette ikke noe om i hvilken grad fravær av disse spesielle kvalifikasjoner skal være ekskluderende. Departementets kommentar utdyper dette imidlertid slik:

«For stillingen som førstelektor har vi formulert ett samlet hovedkriterium i stedet for som tidligere flere ulike kriterier. Relateringen til doktorgradsavhandling innebærer ikke en akademisering av stillingen, men angir arbeidsmengde og nivå på arbeid som skal ligge til grunn for tilsetting i slik stilling[...]. Det skal legges stor vekt på pedagogiske kvalifikasjoner ved tilsetting i stilling som førstelektor.»

Praksis viser at dokumentasjonen av pedagogiske kvalifikasjoner er vanskelig. Det er her sentralt at dokumentasjonen skal være skriftlig. Det blir dermed sannsynlig at vurderingen avhenger av søkerens evne til å formulere seg omkring pedagogiske og didaktiske problemstillinger. Det vil være vanskelig å fange opp en del av de undervisningskvalifikasjoner som er helt avgjørende for søkerens reelle funksjon som underviser.

I kriteriene for opprykk til dosent formuleres det et krav om «dokumentert omfattende pedagogisk utviklingsarbeid og annen pedagogisk virksomhet av høy kvalitet». Det må antas at det annet ledd, «og annen pedagogisk virksomhet av høy kvalitet», sikter mot kvalifikasjoner som pedagogisk utøver. Søkerens kvalifikasjoner som lærer tillegges dermed stor vekt, men gir bare uttelling når den kombineres med et «omfattende pedagogisk utviklingsarbeid». Også her kan problemet med dokumentasjonsform være et hinder for at ordningen fungerer for den gode praktiker.

Karrierestigen førstelektor–dosent representerer uten tvil et forsøk på å inkludere pedagogiske kvalifikasjoner i kompetansesystemet, og inntil videre den mulighet som finnes. Som det fremgår av den løpende debatt, er det ikke tilstrekkelig.

Det blir på dette grunnlaget ikke så paradoksalt at *en så sentral del av virksomheten hittil har fått så lite oppmerksomhet fra universitets- og høyskolesektoren*. Det er ganske enkelt ikke spesielt attraktivt å satse på å være eller bli en framragende underviser. Det kan koste dyrt i et stramt karriereløp.

Stjernø-utvalget foreslår ikke at det akademiske kompetansesystem skal endres. Det er sikkert gode grunner til det. Spørsmålet er altså om det er mulig å supplere det eksisterende kompetansesystem, slik at fremragende undervisning for den enkelte kan honoreres på en måte som kan medføre at undervisning kan «bli en prioritet som anerkjennes og belønnes og dermed blir et positivt valg», med et sitat fra en av de utredningene som ligger til grunn for fusjonsprosessen i Tromsø.

Et generelt belønningssystem for fremragende undervisning vil forutsette:

1. At denne kompetansen blir synlig på samme måte som forskningskompetanse er synlig. De akademiske titler brukes rent faktisk. Forskjellen i kompetanse mellom de enkelte aktører er synlig både utad og innad i miljøene. Dersom fremragende undervisning skal kunne bli et naturlig siktemål for personalet, må den kunne vises på samme måten.

2. At det er mulig å foreta fagfellevurdering av undervisningskompetanse med like stor grad av sikkerhet som det er tilfellet for forskningskompetanse.

3. At fremragende undervisning gir lønnsmessige og karrieremessige fordeler på samme måten som det er tilfellet for fremragende forskning.

Om punkt 1: Om vi forutsetter at det eksisterende kompetansesystem ikke endres fra offisiell side i retning av belønningssystem for fremragende undervisning, må et slikt system innføres av de enkelte institusjoner på eget initiativ og fungere som supplement til det eksisterende. Vi må ta utgangspunkt i de eksisterende titler, og supplere dem. Vi vil inntil videre ha høgskolelektorer og førstemanuenser og professorer, men kan kanskje forestille oss at noen av dem, etter engelsk mønster, kan være professor DFU (Diplom for Fremragende Undervisning), førstelektor DFU eller førsteamanuensis DFU, eventuelt en annen bokstavsammensetning, som sier noe om det samme. Det vil være en forutsetning for status til denne tittelen, at informasjon om betydning og grunnlag for vurdering må være tilgjengelig for enhver og systemet må kunne bli tilgjengelig for de institusjoner som ønsker det.

Om punkt 2: Pedagogisk kompetanse vurderes i de situasjoner, hvor det tillegges vekt, vanligvis ut fra pedagogens evne til å beskrive noen vesentlige forutsetninger for sin undervisning. Denne del av kompetansen kan uten tvil være til stede i stort omfang også hos den middelmådige pedagog, på samme måten som det kan finnes teoretisk og systematisk svakere pedagoger som briljerer i samarbeidet med studentene. På samme måte som det er akseptert at en musiker vurderes ut fra hans evne til å spille musikk, og ikke ut fra vedkommendes ferdigheter i å skrive om musikk, på samme måte bør vurdering av pedagogisk kompetanse i denne sammenhengen ta utgangspunkt i at de som vurderer har hørt den musikk som kan oppstå i en pedagogisk situasjon.

> Er det mulig å supplere det eksisterende kompetansesystem slik at fremragende undervisning for den enkelte kan honoreres?

Opprykk innenfor kompetansesystemet skjer generelt med utgangspunkt i søknad fra vedkommende selv. Denne praksis kan overføres til vurdering av pedagogisk kompetanse, slik at den enkelte kan søke om å bli vurdert. En slik søknad vil naturlig kunne skje med utgangspunkt i alle de eksisterende kompetansenivåer.

Om punkt 3: Institusjoner, som tilslutter seg systemet, må binde seg til å honorere dette opprykket på samme måten som andre opprykk og til å bruke tittelen på samme måte som de eksisterende titler.

Det haster, og jeg haster tilsvarende videre ved allerede her og nå å foreslå mer konkret. Mest for å forsøke å påvirke en eventuell videre drøftelse.

Forslag til vurdering: De sakkyndige overværer undervisning etter avtale med søkeren. Det avlegges to besøk med ca. 3 måneders mellomrom med samme aktører begge ganger, de sakkyndige gjennomfører intervju med lærer og studenter i forbindelse med hvert besøk. De sakkyndige beskriver besøk og intervju og avgir begrunnet vurdering på dette grunnlaget.

Alternativ (vurderingen påvirker situasjonen mindre): De sakkyndige overværer undervisningen enkeltvis og intervjuer lærer og studenter. To besøk med omkring 3 måneders mellomrom. De sakkyndige avgir hver for seg begrunnet vurdering. Innstillingen skal være enstemmig. (Alternativ: minst to medlemmer må avgi positiv vurdering).

Dersom søkeren ønsker det, kan de sakkyndige gjennomføre intervju med institusjonens ledelse.

Dersom søkeren ønsker det, kan søkeren oppnevne en faglig bisitter som overværer undervisningen sammen med utvalget og er til rådighet og bistår utvalget i vurdering av spørsmål med tilknytting til søkerens fagområde.

> Ordningen kan etableres av et mindre antall institusjoner i fellesskap og administreres av et organ som får autorisasjon fra de samarbeidende institusjoner.

En fagfellevurdering forutsetter vanligvis at vurderingen foretas av fagfeller med minst samme kompetanse. Det vil være et problem i starten at det ikke finnes komitémedlemmer med tilsvarende dokumentert kompetanse. Det vil være naturlig på sikt å forutsette at alle medlemmer har godkjent tilsvarende vurdering. Som interimsordning kan de samarbeidende institusjoner hver for seg utpeke noen mulige sakkyndige, da naturligst med utgangspunkt i staben av førstelektorer og dosenter som har oppnådd godkjenning etter en søknad hvor pedagogisk arbeid har vært vektlagt.

Etablering: Dette er et konkret forslag, som i utgangspunktet bare forutsetter at et antall institusjoner bestemmer seg for å innføre det. Ordningen kan etableres av et mindre antall institusjoner i fellesskap og administreres av et organ, som får autorisasjon fra de samarbeidende institusjoner. Dette organ oppnevner sakkyndige og tildeler tittelen og har ansvar for offentliggjøring av premisser. Den kan gjøres tilgjengelig for de som ønsker det umiddelbart, og etter en interimsperiode etableres slik at alle tilknyttede institusjoner kan påvirke oppnevning av det organ som administrerer ordningen. Og vi bør naturligvis invitere departementet til å delta på den måten man ønsker.

Høgtidsstemd om rettleiing

I mange fag treng ein ikkje utvikle seg som menneske for å utvikle seg som fagperson.

Denne boka får meg til å tenke på George Foremans fall. Grunnen kjem eg attende til, for temaet her er ikkje boksing. Dette er ei fagbok for rettleiarar, om den grunnleggande etiske relasjonen mellom det forfattarane omtalar som «veileder og veisøker». Ho startar med sjølve møtet med vegsøkaren før rettleiinga begynner, eit møte der «du er helt prisgitt den andre, hun kan tolke din framtoning og dine ytringer akkurat som hun vil». Vi gløymer lett at den andre tolkar ytringane våre, fordi vi «helst ønsker å tro at kommunikasjon går ut på å formidle et saksforhold». Bokas tema er den «usynlige etikken» forut for rettleiinga.

I kapittel etter kapittel utviklar forfattarane argumentasjonen om kva denne etikken inneber. Kor viktig det er å medverke til meistring ved å fremje ei oppleving av «begripelighet, håndterbarhet og meningshelhet»; å ha ei lyttande innstilling som utgangspunkt for rettleiinga og for etikken meir allment; å vere tilbakehalden og vite at det ein seier kan vere krenkande, og at den andre er meir enn det vi kan gripe med omgrepa våre; å nytte kjenslene – som er uttrykk for vegsøkaren sine verdiar i møte med røyndommen – som informasjonsgrunnlag i rettleiinga; å skjøne korleis rettleiars personlegdom – som her på eksistensialistisk vis vert oppfatta fundamentalt sett å vere sjølvvald – kan medverke til eller hindre personleg vekst hos vegsøkaren.

Det er sjeldan fem forfattarar klarar å lage ein slik samstemt tekst – i form og innhald. Og det er noko varleg tankevekkande ved boka, ho peiker i retning av tankar som rettleiarar bør ha tenkt gjennom. Inspirasjonskjeldene er i første rekke Levinas og Løgstrup, filosofar som er gjeve ein sentral plass innanfor helse- og sosialarbeidarutdanningane våre.

Boka gjer eit skilje mellom «ekspertkunnskap» og «menneskekunnskap», men utforskar ikkje implikasjonane dette har for rettleiing i ulike fag. Eg trur rettleiing over ein tekst studenten har skrive i utgangspunktet medfører større distanse mellom rettleiar/vegsøkar og saksforholdet ein drøftar, enn rettleiing i omsorgshandlingar der det er større grad

Solveig Botnen Eide (m.fl)
Til den andres beste.
En bok om veiledningens etikk
Gyldendal Akademisk, 2008
166 sider
Veil. pris: 225,–

av identitet mellom det ein er og det ein gjer. Rettleiing over ein tekst inneber ikkje å snakke om «den andre», men om eit fenomen utanfor studenten: Tekstens utvikling. I mange fag treng ein ikkje utvikle seg som menneske for å utvikle seg som fagperson – snarare tvert om. Men i tekstnære fag inneber fagleg utvikling oppøving i kritikk av språket som analytisk reiskap, å utvikle evne til kritisk, rasjonell argumentasjon og distanse mellom argument og identitet.

Hovudkritikken min av boka, og dermed kanskje også av Levinas og Løgstrup, er det høgtidsstemte og uanalytiske: Eitt er å framheve ei lyttande haldning som grunnlag for læring, og at det då kan oppstå noko nytt i samtalen, noko anna er det å omtale dette nye som «en transcendens ved at det er den uendelige andre som snakker til meg». Eg reagerer òg på omgrepet «håpsdimensjonen» ved rettleiing og dei kjensleladde vurderingane som følgjer av dette, og på omgrepa som konstituerer sluttkapitlet, «møtet med den andre, som er uendelig, og samtalens tema, som er endelig». Dette er ikkje klargjerande analytiske omgrep. Dette er patos. Eg kan verdsetje patos – i kyrkja, i poesien, i politikken – men ikkje i dei sentrale omgrepa i sakprosaen.

Det kravet til analytisk klårleik og kritisk undersøking av eigen posisjon som særmerker ein av filosofane som spelar ei birolle i denne boka, Hans Skjervheim, har fått for liten plass her. Ei anna birolle, Sartre, har derimot blitt for einerådande på sitt område. Det er ei vesentleg (livs)filosofisk innsikt at vi er frie, også til å velje personlegdom. Men det er òg ei vesentleg sosiologisk innsikt at dette langt frå er sant: Menneska har ulike personlegdommar, skapte under ulike vilkår. Og dei har ulike sjansar på ulike arenaer prega av ulike normer og spelereglar. Etikken vi møter i denne boka har truleg ein viss relevans i omsorgsyrke, men han har mindre føre seg for rettleiing på den vitskaplege arena – eller konkurransearenaer.

Dette får meg til å tenke på George Foreman versus Muhammed Ali. Zaire 1974. Alis taktikk var at Foreman skulle slite seg ut på slaga han retta mot Ali, ved at Ali let den smertande energien gå gjennom kroppen og ut i ringane. I 8. runde, mørbanka, men oppreist, slo han tilbake, med valdsam kraft. Foreman gjekk i bakken. Kampen er udøyeleggjord av Norman Mailer og seinare i filmen *When We Were Kings*. Dei har skapt ein myte som viser til ein etikk filosofien i denne boka ikkje forstår og ikkje kan møte. Då Ali, skjelvande av Parkinsons, skulle entre podiet ved Oscar-utdelinga 20 år etter kampen, klarte han ikkje å gå utan støtte. Men støtte fekk han. Av George Foreman.

Velferdsstaten som suksesshistorie

Knut Halvorsen og Steinar Stjernø
Work, Oil and Welfare
Universitetsforlaget, 2008
177 sider
Veil. pris: 299,–

Work, Oil and Welfare framstiller den norske velferdsstaten som ei suksesshistorie i internasjonal målestokk. Forfattarane greier langt på veg å overtyda meg om at denne sosialt ansvarlege styringsforma er betre enn alternativa.

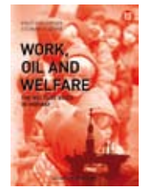

Men forfattarane klarar diverre ikkje å finna eit særleg lesarvennleg uttrykk for sin velvilje for velferdsstaten. Det er spesielt synd fordi boka er skriven på engelsk, og såleis vender seg til ein internasjonal lesarkrets innafor statsvitskap og politikk.

Boka er full av figurar og fakta knytt til utbetalingssummar, skatteprosentar og prosedyrar for utbetaling. Ho fungerer i realiteten som eit oppslagsverk over nordmennene sine rettar i det noverande systemet. Alle saksforholda blir litt kjedelege i lengda, og eg tenkjer at her hadde det gått an å laga ei mykje meir levande forteljing med enkle middel. Det hjelper heller ikkje på lesarvennlegheita at boka tidvis har ei sterkt Norwenglish språkføring.

Men analysen av velferdsstaten er likevel svært interessant, og eg blir imponert over å sjå kor systematisk den menneskelege velferda vert fremja gjennom denne styringsforma. Velferdsstaten oppstod fyrst i nordeuropeiske land på midten av 1800-talet. Tyskland fekk ein konservativ velferdsstat med lite vekt på sosial utjamning, for der blei velferdssystemet forsikringsbasert og gjaldt berre for dei som var i jobb. Den sosialdemokratiske velferdsstaten blei finansiert av skatt, og blei universell i den forstand at alle har krav på dei same godene, uavhengig av om dei er i jobb.

Dei nordiske, sosialdemokratiske velferdsstatane har som hovudmål at ingen borgarar skal leva i fattigdom, og at alle skal kunna bidra til samfunnsutviklinga med ein realistisk arbeidsinnsats. For å gjennomføra dette må staten ha sterk styring over arbeidsmarknad, pensjonar, velferd, helsetenester, likestilling, og mykje meir. Staten oppfordrar også til aktiv deltaking i det lokale offentlege livet, og prøver å kvalitetssikra det politiske systemet slik at borgarane kan fortsetja å ha tillit til det.

I løpet av ca. 60 år har Noreg gått frå å vera eit ganske fattig land til å bli eitt av dei mest velstående i verda, både på grunn av den sosialdemokratiske styreforma og olje- og gasseksporten. Men sjølv om Noreg kjem godt ut samanlikna med USA, Tyskland og Storbritannia, så gir samanlikninga med Danmark og Sverige eit svakare inntrykk. Norge har for eksempel svakare kjensle av lykke blant innbyggarane, dårlegare barnehageutbygging, kortare fødselspermisjon og større fattigdom enn Sverige og Danmark.

Eg vart nysgjerrig på korleis Danmark og Sverige har klart å bygga ut så gode velferdsstatar utan inntekter frå olje og gass, men dette gjev ikkje boka noko svar på. Det virkar jo ærleg talt som om deira velferdsstatar er meir robuste enn vår. Tenk om den norske velferdsstaten bryt saman når olja er oppbrukt?

Av Lars Nyre

Mannskultur

Anne Eriksen,
Anders Johansen,
Siv Ellen Kraft
og Erling Sandmo (red.)
Kulturanalyse. En teksthistorie
Pax Forlag, 2008
528 sider
Veil. pris: 338,–

Min venninne Solveig var fjorten år da erkjennelsen av at hun var jente fikk henne til å gråte av sinne. Det var da hun forstod at hun ikke hadde den samme åpenbare friheten til å gjøre som hun ville, i en verden hun til forskjell fra sine guttevenner ikke hadde en selvsagt og umiddelbar adgang til. Forklaringen på Solveigs sinne og sorg ligger blant annet i historiene vi forteller, historiene om hvem vi var, hvem vi er og hvem «de andre» er.

Noen av disse historiene er nå samlet i *Kulturanalyse*. En teksthistorie. Antologien er en sjenerøs samling av analytiske perspektiver fra ulike norske kulturpersonligheter og vitenskapsfolk som var i sving i perioden 1650-1950. De er tematisk inndelt i seks deler som handler om menneskets opprinnelse, fedrenes liv, folket, hedningene, de ville og til sist en del om hva selve forskjelligheten og forandringene menneskene og kulturene imellom består i. Ved å presentere tidligere tiders tenkning om identitet i et kulturperspektiv fremstår boken som en rik dokumentasjon på vår mentalitets historie, siden tekstene kan gi historiske forklaringer og begrunnelser for hvorfor vi tenker som vi gjør i dag.

Tekstutvalget er foretatt av kulturhistoriker Anne Eriksen, sosialantropolog Anders Johansen, religionsviter Siv Ellen Kraft og historiker Erling Sandmo, som alle satt i styret for Norges forskningsråds *Program for kulturforskning* (2003–2008). De har skrevet innledninger til hver av de seks delene og til de fleste enkelttekstene, noe som fungerer svært godt i pedagogisk forstand, men også ved at deres samtidige stemmer stadig understreker de eldre tekstenes relevans for vår samtid.

Men bare 4 av bokens 47 tekster er forfattet av kvinner. Det er prestedatter Elise Aubert, misjonær Anna Dorthea Bassøe, misjonær/lærerinne Hanna Larsen og historieprofessor Ingrid Semmingsen. Antologiens redaktører understreker at kulturanalysens eldre historie er dominert av mannlige forskere og forfattere, og at det gjenspeiles i tekstutvalget, men når vi vet at vi fikk vår første kvinnelige doktor i 1903 og vår første kvinnelige professor i 1912, er ikke underrepresentasjonen av kvinnestemmer troverdig. Riktignok omhandler flere av tekstene også kvinnens stilling og hennes liv, men hvor er samfunnsengasjerte forfattere og essayister som Camilla Collett, Margarete Bonnevie, Aasta Hansteen, Sigrid Undset eller Ragna Nielsen – bare for å nevne noen?

Selvfølgelig finnes det en stabel av argumenter for å velge kulturanalytiske tekster skrevet av menn. For eksempel at den sterkeste tradisjonen vi har innen enhver form for tekstproduksjon er at den er mannsdominert. *Kulturanalyse* opprettholder slik blindheten for at halve befolkningen er kvinner, og at disse også har et analytisk blikk og en erfaring som er vel så relevant som mannens. Inntil vi får kulturanalytiske antologier der disse stemmene inkluderes, vil min venninne Solveigs erfaring opprettholdes som norm blant norske kvinner som vokser opp i dag. Er dét virkelig den norske kulturhistorien verdig?

Av Ragnhild Fjellro

Kort fortalt

Mette Halskov Hansen og Stig Thøgersen
Kina – individ og samfunn
Universitetsforlaget, 2008
238 sider
Veil. pris: 279,–

Hvordan har de siste årtiers samfunnsendringer påvirket kinesernes liv og forhold til familie, lokalsamfunn og stat? Boken er ment for studenter og andre interesserte i dagens Kina. Hansen er professor ved Institutt for kulturstudier og orientalske språk, Universitetet i Oslo. Thøgersen er professor ved Østasiatisk avdeling, Aarhus Universitet.

Olaf Husby (red.)
An introduction to Norwegian dialects
Tapir Forlag, 2008
108 sider
Veil. pris: 195,-–

Bokmålet man lærer på kurs stemmer ikke overens med norsken man hører når nordmenn snakker – på grunn av ulike dialekter. Boken beskriver seks dialekter, som er ment å være til hjelp for de som har vansker med å forstå norsk uttale. En nettside med eksempler på uttale er også opprettet. Husby er førsteamanuensis ved Institutt for språk- og kommunikasjonsstudier, NTNU.

Platon
Samlede verker bind IX
Vidarforlaget, 2008
365 sider
Veil. pris: 399,–

Siste bind av Platons samlede verker i norsk oversettelse. Dermed er hele hans tekstkorpus overført fra gammelgresk til moderne norsk. Her finnes tekster som «Elskerne», «Om rettferdigheten», «Om dyden», «Sisyfos» og «Definisjoner». Øivind Andersen, Tore Frost, Egil Kraggerud og Hans Kolstad har sittet i redaksjonen, men mange flere har vært involvert i arbeidet med oversettelsene.

Matti Goksøyr
Historien om norsk idrett
Abstrakt forlag, 2008
188 sider
Veil. pris: 339,–

Hvordan har idretten sett ut gjennom tidene? Hva har vært regnet som idrettslige aktiviteter? Boken presenterer norsk idrettshistorie over tusen år. Den tar for seg spenningene mellom topp og bredde, spesialisering og allsidighet, penger og frivillighet, samt idrettens kulturelle og politiske roller. Goksøyr er professor i historie ved Norges idrettshøgskole.

En anmelder med paranoia

Det har vært interessant å lese anmeldelsene av min bok *Et kunstverk?*, nå sist anmeldt i Forskerforum 6/08 av Ragnhild Fjellro. Uten unntak virker de som blåkopier av en mal som avgjort sitter i hodet på dem alle. Uten unntak feller de også samme dom: dette er reaksjonært stoff fra ende til annen. Hvor de henter dette fra, er meg en gåte.

Det som iallfall er interessant ved disse anmeldelsene og denne dommen, er at anmelderne ikke kan anføre et eneste sitat hvor jeg fremmer reaksjonære synspunkter. At jeg er kritisk til en rekke fenomener og tendenser i den moderne kunstens historie, og spesielt samtidskunsten, kan vel ikke med nødvendighet kvalifisere til bakstreverske synspunkter. Anmelderne må i så fall belegge at mine kritiske vinklinger er bærere av reaksjonært innhold.

Dette har ingen av anmelderne gjort, og det gjør heller ikke Ragnhild Fjellro. Hun slenger ut påstander om mine tekster og mitt ståsted helt uten dokumentasjon. At hun er uenig i mine vurderinger, er en grei sak. Det må hun gjerne argumentere mot, jeg setter nemlig stor pris på at man anfører andre vinklinger og ditto argumenter. Men i hennes anmeldelse finnes det ikke et eneste argument, av verken kunstnerisk eller kunstteoretisk art. Det er avslørende.

For etter det jeg forstår er Ragnhild Fjellro verken kunstner, kunstteoretiker eller kunsthistoriker. Da er det jo ikke så enkelt å gå inn i en materie hun har beskjeden innsikt i, og i tillegg komme med kvalifiserte vurderinger. Hennes metode blir da å surfe på tidens mainstream, samt godt innarbeidede fordommer, hvilke hun resolutt og helt ureflektert omgjør til egne dommer. La meg her bare trekke frem et par eksempler, skjønt det er mye mer å hente i hennes anmeldelse.

Fjellro har ikke noe sans for mitt synspunkt på den moderne kunstens utvikling fra Marchel Duchamps readymades og frem til 1960/70-tallet. Jeg beskriver den som avantgardens siste stadium, fra brudd til sammenbrudd. Perspektivet er langt på vei sammenfallende med det vi finner hos Hans Belting i hans vektige bok *The End of the History of Art*, senere revidert og utvidet under tittelen *Art History after Modernism* (2003). Her er det enda mer å hente for den som er faglig interessert i samtidskunstens historiske forutsetninger.

Belting er langt fra den eneste kunsthistorikeren av internasjonalt format som har et kritisk blikk på denne perioden i kunstens historie. Han har også et omfattende kunsthistorisk forfatterskap bak seg og nyter betydelig respekt i alle fagmiljøer. Det spiller neppe noen rolle for Ragnhild Fjellro. For henne er sikkert Beltings posisjon, i likhet med min egen, «lite fruktbar som utgangspunkt for relevant diskusjon om samtidskunst i dag». Dessuten er han vel i hennes hode like reaksjonær som undertegnede.

Enkelte anmeldere synes å tro at bruken av ordet «reaksjonær» gir dem en ekstra kritisk pondus, og ikke minst en profil av radikalt tilsnitt. Kan man stemple en skribent som reaksjonær, har man også signalisert hvor man selv hører hjemme, nemlig i de rette radikale kretser. Denne typen anmeldelser blir det stadig flere av. De har tilsynelatende en politisk vinkling, men ingen politisk analyse, bare en markering av hvor man befinner seg i det kulturpolitiske landskapet.

Ragnhild Fjellros anmeldelse er av den sorten. Hun skal på liv og død presse meg over i det reaksjonære, da det jeg mener ikke er i samsvar med hennes synspunkter. Hun går da også rett på trynet når hun omtaler min artikkel om CIA og den amerikanske ekspresjonismen. Hun har tydeligvis ikke oppfattet at jeg retter en knallhard kritikk mot CIAs fordekte styring av kunstlivet i USA under den kalde krigen. Var jeg en skikkelig reaksjonær ville jeg vel ha hyllet denne politikken. Iallfall ikke gått til angrep på den konservative og reaksjonære styringen av det amerikanske kunstlivet på 40- og 50-tallet.

For øvrig er ikke dette noe jeg har suget av eget bryst. Mesteparten av informasjonen er hentet fra Frances Stonor Saunders bok *Who paid the Piper? The CIA and the Cultural Cold War* (1999) Jeg tror Ragnhild Fjellro skal få store problemer med å gjøre henne til en reaksjonær skribent. Og Stonor Saunders overveldende og detaljerte dokumentasjon kan på ingen måte karakteriseres som «synsing og paranoia».

Slike påstander er ikke bare urimelige, og skulle falle av den grunn, men de vitner om en mangelfull lesning og faglig uvitenhet som umiddelbart burde diskvalifisere anmelderen. Og hvor hun tar det ifra, at jeg «mer enn impliserer et ståsted der den røde fare ennå er en plausibel og aktuell forklaring på det som skjer i kunsten i dag», fatter jeg ikke. Dette kommer som en bastant konklusjon etter at hun har omtalt min artikkel om CIA og den amerikanske ekspresjonismen.

En mer nøktern lesning av denne teksten ville her snarere ha plassert meg som kommunistsympatisør, og ikke i motsatt leir. Dette fikk jeg da også høre etter at artikkelen sto på trykk i Aftenposten for en tid tilbake. Men Ragnhild Fjellros leseferdigheter er tydeligvis av et annet slag. Skjønt det minner mer om paranoia, for å bruke ett av hennes egne ord. Det som iallfall er helt åpenbart, er anmelderen mangler lesning av relevant kunsthistorisk og kunstteoretisk litteratur. Neste gang bør Forskerforum satse på en mer kvalifisert og mindre paranoid anmelder.

Paul Grøtvedt,
professor i estetisk teori ved Høgskolen i Telemark

Hvileskjæret er ikke over!

I siste nummer av Forskerforum 6/08 har SV-politikerne Lena Jensen og Åsa Elvik en artikkel om «Forskning for framtida». Litt påfallende er det kanskje at nøyaktig den samme artikkelen sto i Klassekampen (KK) 20. mai 2008. Det er mulig at budskapet vurderes så viktig at prinsippet med opphavsrett ikke gjelder for politikere. Men litt dristig er det jo å publisere en og samme artikkel to ganger i tilknytning til forskning. Forskerne har lært noen etiske spilleregler, dessuten er vi utstyrt med god hukommelse. Jeg har kommentert artikkelen i KK (28. mai), men tar gjerne en liten runde til. Budskapet kan ikke stå ukommentert her!

I artikkelen skryter forfatterne uhemmet av den rød-grønne regjeringens satsning på forskning. Jeg er enig i at regjeringen satser på forskning, det kan vi lese i Soria Moria-erklæringen. Og jeg er enig i at regjeringen skal vurderes ut fra det de gjør og ikke hva de lover eller sier.

Imidlertid er det noen utsagn i innlegget som jeg reagerer på. Jensen og Elvik skriver: «Regjeringas økning av forskningsinnsatsen med 143 millioner synliggjør at det har skjedd et positivt taktskifte i norsk forskningspolitikk siden 2005.» Og: «I revidert nasjonalbudsjett foreslår regjeringa å øke basisbevilgningene til universiteter og høyskoler slik at de får økt handlingsrom og kan prioritere viktige forskningsområder, bedre arbeidsbetingelser for forskerne og bedre oppfølging av undervisningen.» Men denne ekstrabevilgningen kommer jo som en følge av at basisbevilgningene til universiteter og høyskoler ble redusert med 548 millioner til sammen i 2007 og 2008! I 2006 annonserte tidligere forskningsminister Øystein Djupedal sitt famøse og etter hvert mye omtalte hvileskjær. I budsjettet for 2007 mistet U&H-sektoren 274 mill. kr i basisbevilgningene. Hvileskjæret ble videreført i 2008, slik at underskuddet ble på hele 548 mill. kr. Konsekvensene lot selvfølgelig ikke vente på seg, virksomheten på universiteter og høyskoler måtte under sparekniven. Situasjonen ble så dramatisk at det i revidert budsjett altså ble bevilget 143 mill.

Å fremheve det som en voldsom satsning at U&H-sektoren får tilbakeført 143 mill., når de vitterlig først har mistet 548 mill., ja det synes jeg er ganske freidig. Hvor dårlig hukommelse tror dere det norske folk har? Forskere har god hukommelse, og vi lar oss ikke imponere over denne type retorikk. Mener dere virkelig at disse 143 mill. er et positivt taktskifte for norsk forskning? I så tilfelle er det flere enn Kristin Halvorsen i SV som tar for mye tran!

Uansett, Forsknings-Norge ser med spenning frem til oktober 2008, da er det siste gang de rødgrønne legger fram et budsjett i denne perioden. Da har de muligheten til å la det gå troll i ord, slik at det blir en markant opptur for norsk forskning og høyere utdanning. Kanskje basisbevilgningene blir økt med mer enn 420 mill.?

Situasjonen for drifts- og utstyrsmidler i Forsknings-Norge er nå så utarmet at all tilbakeføring er gledelig. Derfor er mange i U&H-sektoren glade for de 143 mill. som kom i år. Og forskning og høyere utdanning ser med forventning fram til budsjettet for 2009. Da må det i det minste komme mye midler for at målene i Soria Moria-erklæringen skal nås. FoU-området skal vel ikke bli liggende på hvileskjæret til Djupedal? Og vi er vel enige om at det skal skinne av norsk forskning?

Erik Bye,
medlem av Forskerforbundet ved Statens arbeidsmiljøinstitutt

GJESTESKRIBENTEN

Den postdoktorale tredemølla

Jeg ser dem gjennom treningsstudioenes vinduer. En gruppe mennesker som sliter for ikke å komme av flekken fordi underlaget beveger seg. Skulle de stoppe opp renner de rett i veggen! Som postdoktorer må de springe for å stå stille.

Innen enkelte fag synes tilfanget av rekrutter til faste vitenskapelige stillinger i universitetssektoren god. Jeg jobber for eksempel ved et senter med circa 35 postdoktorer/midlertidige forskere. Og like bak rasler et tilsvarende antall doktorgradsstipendiater med sablene. Vi, de midlertidige, utgjør rundt 80 prosent av de vitenskapelige stillingene. Det lover godt for fremtida til dette fagfeltet, men ikke nødvendigvis for fremtida til oss midlertidige. Under slike forhold er det utelukket å få fast stilling etter én postdoktorperiode. Kanskje holder det med tre perioder på den postdoktorale tredemølla. Vi snakker om postpostdoktoren og postpostpostdoktoren (offisielt kalt forsker). Det betyr mange år med usikkerhet, kanskje perioder som arbeidsløs eller på «løsemidler», mellom prosjekter det er dødsvanskelig å finansiere. Og, verst av alt: selv om du skulle være riktig flink i mange, mange år kan du likevel ende opp med svarteper fordi du ikke var så heldig at det dukket opp en relevant stilling mens du var konkurransedyktig og motivert.

Bo Terning Hansen, postdoktor ved Biologisk institutt, Senter for økologisk og evolusjonær syntese, Universitet i Oslo.

Selv om du skulle være riktig flink i mange, mange år, kan du likevel ende opp med svarteper.

Dette er arbeidsvilkår langt unna virkeligheten i andre deler av arbeidsmarkedet. Hvorfor blir vi så værende? Det kan handle om kjærlighet til faget. Kanskje er arbeidet så stimulerende at usikkerheten på tredemølla blir akseptabel. Det kan handle om muligheten til å velge en alternativ karriere. Innen mange fag finnes det ikke et stort marked som lokker postdoktorene ut av universitetssektoren. Vi aksepterer også at det må være knapphet på faste vitenskapelige stillinger. Alle som synes for eksempel sosialantropologi er gøy kan ikke få lov til å springe ut i full blomst og bli professorer i faget. Et sted må grensa tross alt gå.

Men det er mye fint ved det å være postdoktor også! For mange er det en produktiv tid forskningsmessig, hvor en viss ungdommelighet paret med ubegrenset forskningstid kan gjøre underverker for CVen. Lite plikter, mye frihet, nye oppdagelser, utenlandsopphold, nye venner etc. Sabbatsår, år etter år! Mens situasjonen i de faste stillingene er for mye administrasjon og undervisning, og for lite forskning. Mange amanuenser og professorer dagdrømmer om tida som postdoktor, da livet var en lek. Løsningen er enkel: Si opp og frist livet på den postdoktorale tredemølla! Ikke det? Hørte jeg unison professoral risting på hodet?

Noe må gjøres med tilværelsen på tredemølla. En løsning jeg mener vi trenger er opprettelsen av stillinger hvor de beste kandidatene kan oppnå fast ansettelse forutsatt at de presterer godt over tid (professorstipendiat, også kalt «tenure track»). Det vil øke sikkerheten og redusere midlertidigheten for de som oppnår slike stillinger. Samtidig vil det spore til vitenskapelig innsats. Slike stillinger ble foreslått i Forskningsmeldingen fra 2005, men tiltaket følges ikke opp av regjeringen. Så, treningskamerater: vi rekker noen økter til. Noen som orker?

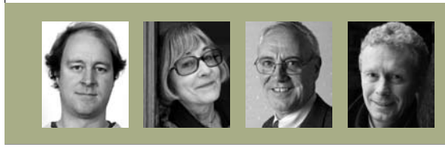

Gjesteskribentene skriver sant og subjektivt om akademia. De faste gjestene er Bo Terning Hansen, Karin Gundersen, Kolbjørn Hagen og Gunnar Sivertsen.

Nasjonal rettighetspolitikk

I Forskerforum 6/08 hevder underdirektør Kristel M. Skorge ved Universitetet i Stavanger at mye av innholdet i dokumentet «Felles rettighetspolitikk for Norges universiteter» har vært etablert praksis i flere år og at det ikke er kontroversielt. Det er en sannhet med betydelige modifikasjoner.

Mine kommentarer knyttet seg til notatet «Felles rettighetspolitikk...», et notat som dukket opp fra intet. Heldigvis synes ikke praksis å være så ille som notatet. Det er så vidt jeg vet bare NTNU som har vedtatt dokumentet, og også der kom saken opp på nytt og et forslag fra rektoratet ble forkastet i et styremøte 12. juni. Man kan spørre om det i det hele tatt er grunn til å ta på alvor et udatert dokument som ikke sier hvem som har utarbeidet det, ikke hva slags mandat man har hatt eller hvem som har gitt mandatet, og ikke om det er vedtatt i et ansvarlig organ. Slik dokumentet fremstår, kunne det like gjerne ha vært en kladd fra en tilfeldig person. Men når dokumentet blir presentert for tillitsvalgte og et universitetsstyre vedtar det, da må også andre ta det på alvor.

Jeg tar til etterretning at Kristel M. Skorge mener at gruppen som har utarbeidet dokumentet var svært kompetent. Siden dokumentet ikke sier hvem som står bak er det ikke mulig å ta stilling til dette. Man kan ikke vurdere kompetansen til et anonymt utvalg. Jeg har bare sett på resultatet og det vitner verken om solid faglig arbeid eller god saksbehandling.

Man kan bare regulere rettigheter der det faktisk finnes rettigheter å regulere. I praksis vil det si patent og opphavsrett, med noen tilgrensende rettigheter. Kunnskap er fri. Å regulere rettigheter til kunnskap er som å regulere retten til å puste i den luften som omgir oss.

Det er mulig å begrense ansattes frihet ved å kreve at vitenskapelig ansatte undertegner taushetserklæringer som krever at metoder og forskningsresultater holdes hemmelig. Det er nødvendig om man skal beskytte «bedriftshemmeligheter», men det er snakk om frihetsbegrensning og ikke rettigheter. I kommersielle selskaper har man slike begrensninger. Men om et universitet skulle ønske å begrense vitenskapelig ansattes akademiske frihet på den måten, da er ikke det et universitet som jeg ønsker å være knyttet til. Derfor har verken bedriftshemmeligheter eller know-how noe å gjøre i et slikt dokument.

> Man kan bare regulere rettigheter der det faktisk finnes rettigheter å regulere.

Jeg er heller ikke i stand til å se at varemerke og ikke-funksjonell produktutforming noen gang vil være et forskningsresultat, selv om det kan være viktig i en eventuell senere kommersialiseringsprosess. Jeg kan derfor ikke se noen mening i å blande varemerker og designrettigheter inn i en rettighetspolitikk ved universitetene, slik det gjøres i «Felles rettighetspolitikk...». Denne «vi vil ha alt, for sikkerhets skyld»-holdningen er noe av det jeg reagerer sterkt på.

Det meste vi til nå har sett om policy på dette området er preget av at man har tenkt på patent. Dette gjelder det vi har sett fra EU, fra Norges forskningsråd og «Felles rettighetspolitikk...». Også den avsluttende kommentaren fra professor Ole Sejersted i Forskerforum 6/08 viser at han tenker patent og at kommersialisering er lik patent. Mye av den tankegang som kommer til uttrykk er etablert praksis når det gjelder patent. Jeg har ingen innvendinger av betydning mot de løsninger som er valgt når det gjelder patent.

Problemet oppstår når man ganske ukritisk tar en løsning som fungerer for patent og vil gjøre denne gjeldende for alle andre rettigheter – og for sikkerhets skyld også på områder hvor det ikke finnes noen rettigheter. Måten dette er gjort på i «Felles rettighetspolitikk...» og for så vidt også i Forskningsrådets policy, vitner om manglende forståelse for ulikhetene mellom forskjellige typer rettigheter. Kanskje hadde arbeidsgruppen kompetanse når det gjelder patent, men en eventuell kompetanse i opphavsrett har i alle fall ikke kommet til syne i dokumentet. Man har blandet det hele i en ganske ubestemmelig grøt og forsøkt å lage en felles regulering for det hele.

De spørsmål som reiser seg i forbindelse med opphavsrett er av en helt annen karakter enn spørsmål knyttet til patent. Kristel M. Skorge sier at man ennå ikke har en samlet policy på opphavsrett. Men dokumentet omfatter også opphavsrett. Faglitterære publikasjoner er uttrykkelig blant det som skal omfattes. Patent beskytter resultater i form av oppfinnelser. Opphavsretten beskytter ikke forskningsresultater. Derimot kan presentasjonen av resultatene, for eksempel i form av en artikkel, være beskyttet. Men den er bare beskyttet mot at andre kopierer eller ettergjør selve artikkelen, ikke mot at noen utnytter resultatene som presenteres. Opphavsretten gjelder våre bøker, artikler og foredrag – kort sagt våre ytringer. Dette gjør at inngrep i opphavsretten er langt mer følsomt enn regulering av patent.

Ved Universitetet i Oslo valgte man i forrige runde å behandle patent. Et utvalg ledet av Ole Sejersted utreder nå opphavsrett. Man har valgt en riktig tilnærming når det som er grunnleggende forskjellig behandles for seg. Dette i motsetning til «Felles rettighetspolitikk...» og Forskningsrådets policy, hvor alt blandes sammen. Når dette skrives har utvalget ennå ikke lagt fram sin innstilling, så i hvilken grad jeg vil være enig i det de vil foreslå vites ikke. Men basert på den kompetanse medlemmene i utvalget har føler jeg meg trygg på at de vil presentere et godt faglig grunnlag og ryddige premisser for den debatten som må komme. Da kan vi glemme notatet «Felles rettighetspolitikk...», sammen med blant annet Forskningsrådets policy, og vi kan få en konstruktiv diskusjon basert på UiO-utredningen.

Olav Torvund,
professor dr. juris. og medlem av Forskerforbundets opphavsrettsutvalg

Er internasjonal forskning og nasjonal finansiering uforenlige?

Jeg er matematikkhistoriker. Dette er et lite fag, og jeg er den eneste representanten i Norge. Likevel er faget internasjonalt godt etablert, med tidsskrifter på nivå 2, konferanser osv.

Siden Norges forskningsråd innførte 1 millioner kroner som minstebeløp på frittstående prosjekter for noen år siden, har jeg gitt opp håpet om å få midler til mine forskningsprosjekter utover de svært begrensete midler fra universitetets side. Jeg trenger bare omtrent 60 000–80 000 kroner per år til tjenestereiser og historisk særbehov (arkivkopier, transkripsjoner) og betaler dette nå i økende grad fra egen lomme.

Finnes det ingen som forstår at forskningsgrupper ofte er internasjonalt strukturerte og at nasjonene bør ta finansielt ansvar også for disse?

Reinhard Siegmund-Schultze, *professor i matematikkens historie, Universitetet i Agder*

norden
NordForsk

NordForsk er Nordisk Ministerråds organ for å styrke nordisk samarbeid innen forskning og forskerutdannelse. Våre hovedoppgaver er koordinering av nordiske forskningsprioriteringer, finansiering av nordisk forskningssamarbeid og policyrådgivning. Vi har et budsjett på vel 140 millioner norske kroner. For mer informasjon: www.nordforsk.org

Vi skal nå utvide vår stab til 18 ansatte og søker derfor fire nye medarbeidere.

KOMMUNIKASJONSSJEF

Vi søker en visjonær, engasjert og resultatorientert kommunikasjonssjef til å lede vår kommunikasjonsvirksomhet. Du skal bidra til å realisere vår visjon om Norden som en felles forskningsarena ved bl.a. å synliggjøre nordisk forskningssamarbeid og skape nordiske møteplasser.

En viktig oppgave blir å utvikle og implementere vår kommunikasjonsstrategi og etablere gode samarbeidsrelasjoner med ulike forskningsaktører. Du vil ha budsjett-, resultat- og personalansvar.
Vi ser etter deg som har akademisk og kommunikasjonsfaglig erfaring, gjerne fra forskningsråd og/eller forskningsmiljø. Det er viktig at du har god forståelse for samspillet mellom forvaltning og det politiske system. Det er en selvfølge at du behersker engelsk meget godt muntlig og skriftlig samt ett av de skandinaviske språkene, gjerne svensk.

KOMMUNIKASJONSRÅDGIVER

Vi søker deg som brenner etter å formidle spennende nyheter fra nordisk forskningssamarbeid.

Dine oppgaver vil være knyttet til utgivelser av ulike publikasjoner og nyhetsbrev, oppdatering av web, og kontakt med bidragsytere og leverandører. En viktig oppgave vil også være å skape nordiske møteplasser i form av konferanser, symposier og workshops hvor du vil ha en nøkkelrolle i form av planlegging, informasjon og gjennomføring av disse.
Vi ser etter deg som har akademisk bakgrunn og erfaring fra presse/media eller tidsskriftsarbeid, gjerne fra forskningsfeltet. Du bør ha god innsikt i og forståelse for det produksjonstekniske og være kvalitetsbevisst. Som person er du kreativ og løsningsorientert.

SENIORRÅDGIVERE

Vi ser etter deg som har lyst til å satse på en karriere innen forskningsadministrasjon og/eller policyvirksomhet. Vi søker nå en senior rådgiver innen hvert av disse områdene.

Som seniorrådgiver innen forskningsadministrasjon vil du ha oppgaver knyttet til å utvikle, administrere og følge opp større forskningsprogrammer og/eller våre årlige utlysninger.

Som seniorrådgiver innen vår policy virksomhet vil du ha oppgaver knyttet til utarbeidelse av forskningspolitiske analyser samt ha kontaktflate spesielt mot Nordisk Ministerråd.

Vi ser etter medarbeidere som har akademisk bakgrunn, gjerne doktorgrad og erfaring fra forskning, forskningsfinansiering, forskningspolitikk. God forståelse for politiske prosesser og erfaring fra nasjonalt forskningsråd og/eller internasjonale forskningsorganisasjoner vil være en stor fordel. Gode kandidater er resultat-orientert og jobber fokusert og strukturert samt er tillitskapende i forhold til våre målgrupper.

For alle stillingene gjelder det at du behersker engelsk meget godt muntlig og skriftlig samt ett av de skandinaviske språkene. Arbeidssted vil være Oslo.

Som ansatt hos oss får du en utstrakt kontaktflate mot forsknings- og kompetansemiljøer i Norden og EU. Du vil bli en del av et mangfoldig og fasinerende arbeidsmiljø med dyktige og selvstendige medarbeidere som jobber godt sammen. Vi er i kontorfellesskap med to andre nordiske institusjoner sentralt i Oslo og til sammen er vi over 40 ansatte fra alle de nordiske land. Vi har et eget velferdsutvalg som tilbyr våre ansatte deltakelse i ulike aktiviteter innen kultur, litteratur og sport.
Stillingene er et åremål på 4 år med mulighet til forlengelse i ytterligere 4 år.

Statsansatte i de nordiske land har krav på tjenestefri for å arbeide innen Nordisk Ministerråd. Medarbeidere som rekrutteres fra annet land enn Norge har krav på kompensasjon i forbindelse med flytting og etablering i Norge.

Eventuelle spørsmål om stillingen kan rettes til Visindi ved Heidi Wiggen, tlf +47 916 56 103
eller Direktør Liisa Hakamies-Blomqvist kan også kontaktes på tlf +47 974 85 300.
Alle henvendelser behandles konfidensielt, om ønskelig også overfor oppdragsgiver.
Søknad med CV sendes snarest og senest 11. september via "Stillinger Norge" på **www.visindi.no**

visindi

Norges veterinærhøgskole

Norges veterinærhøgskole utdanner veterinærer og dyrepleiere og driver forskning innenfor mattrygghet, sykdommer, helse og velferd hos pattedyr og fisk. Høgskolen driver også Dyrenes rikshospital med avansert utstyr, gode behandlingstilbud og høy kompetanse. Høgskolen ligger på Adamstuen i Oslo med avdelinger i Tromsø og Sandnes og er vedtatt sammenslått med UMB på Ås når nye bygg står klare der. NVH har rundt 450 ansatte og 500 studenter. Mer info på www.veths.no

Administrerende direktør (54/08)

Norges veterinærhøgskole (NVH) har ledig fast stilling som administrerende direktør.

Administrerende direktør er øverste leder for høgskolens administrasjon, og har sammen med rektor ansvaret for den daglige ledelsen av høgskolen innenfor de rammer som styret setter.

Stortingets vedtak om flytting av Norges veterinærhøgskole til Ås og samorganisering med Universitetet for miljø- og biovitenskap skal realiseres. En vellykket gjennomføring av dette prosjektet er avgjørende for å sikre en framtidsrettet utvikling av forskning og utdanning innen de veterinærmedisinske fagene i tråd med samfunnets behov. Administrerende direktør vil spille en sentral og strategisk rolle i arbeidet med å skape et av de ledende europeiske universitetene for "life science". Samtidig skal dagens NVH driftes på vei mot det nye universitetet.

Det kreves høyere akademisk utdannelse og administrativ/personalmessig ledererfaring på relevant ledelsesnivå. Forståelse for tradisjoner, oppgaver og virkefelt for universitetene og de vitenskapelige høgskolene er en forutsetning.

Vi søker en kreativ, selvstendig og handlekraftig person med stor arbeidskapasitet. Det vil bli lagt vesentlig vekt på gode lederegenskaper, herunder evne til samarbeid og til strukturert og strategisk tenkning. Det er ønskelig med erfaring fra omstillingsprosesser og forståelse for økonomistyring.

Lønn og andre vilkår fastsettes i særskilt lederlønnskontrakt og arbeidsavtale. Medlemskap i Statens Pensjonskasse.

Spørsmål om stillingen kan rettes til rektor Lars Moe, tlf 22 96 45 01/95 21 67 14, e-post: lars.moe@veths.no eller til prorektor Yngvild Wasteson, tlf. 22 96 45 03, e-post: yngvild.wasteson@veths.no. Stillingsbeskrivelse og personalreglement kan fås ved henvendelse til personal@veths.no

Den statlige arbeidsstyrken skal i størst mulig grad gjenspeile mangfoldet i befolkningen. Det er derfor et personalpolitisk mål å oppnå en balansert alders- og kjønnssammensetning og rekruttere personer med innvandrerbakgrunn. Personer med innvandrerbakgrunn oppfordres til å søke stillingen. Som IA-virksomhet legger NVH vekt på å tilrettelegge arbeidsforholdene for personer med redusert funksjonsevne.

Søknadsfrist: 1. oktober 2008.
Stillingen søkes ved å registrere søknaden på våre nettsider www.veths.no - ledige stillinger.
Vi ber om at vitnemål og attester legges ved.

UNIVERSITETET I OSLO

Universitetet i Oslo er Norges største kunnskapsinstitusjon med 6000 tilsatte og 33000 studenter.Vi tilbyr gode utviklingsmuligheter og godt arbeidsmiljø.

Instituttleder

ved Institutt for molekylær biovitenskap

Institutt for molekylær biovitenskap søker instituttleder, som i tett samarbeid med instituttets ansatte, kan være en drivkraft i den faglige og organisatoriske videreutvikling av instituttet.

Stillingen byr på faglige og ledelsesmessige utfordringer og den som tilsettes må være en internasjonalt anerkjent forsker innen et relevant forskningsområde. Instituttlederen skal normalt ha professorkompetanse.

Vi ønsker en instituttleder som har evne til å motivere og utøve lederskap og tilrettelegge for samhandling og resultatoppnåelse i profileringen av instituttet.

Tilsetting skjer på åremål for inntil fire år fra tiltredelse, med adgang til forlengelse for ytterligere en periode etter ny utlysning.

Universitetet ønsker flere kvinner i ledende stillinger.
Kvinner oppfordres til å søke.

Søknadsfrist: 19. september 2008 **Ref.nr.: 2008/11215**

For fullstendig utlysningstekst se "Ledige stillinger" på: www.uio.no

Umeå universitet söker...

Postdoktorer i historisk demografi och tillämpad lingvistik

Läs mer på: **www.jobb.umu.se**

www.hive.no

HØGSKOLEN I VESTFOLD

Bruk hodet: Følg hjertet

Høgskolen i Vestfold tilbyr en rekke fremtidsrettede profesjons- og fagutdanninger, samt videreutdanninger. Høgskolen driver også oppdragsvirksomhet for næringslivet og offentlig forvaltning. Som regionens kompetansesenter har Høgskolen i Vestfold 4000 studenter, over 50 studietilbud, ca 450 ansatte og et samlet budsjett på ca 320 millioner kroner.

Avdeling for samfunnsfag

Førsteamanuensis / Førstelektor

innen organisasjons- og ledelsesfag - ref 08/11

100% fast stilling ledig. Fullstendig utlysning på www.hive.no
Søknad sendes elektronisk på søknadsskjema som finnes på www.hive.no under ledige stillinger.
Søknadsfrist 10. september.

Norsk Industriarbeidermuseum har ledige stillinger på publikums- og museumsfaglig avdeling. Museet ligger på Vemork, 5 km vest for Rjukan

NORSK INDUSTRI ARBEIDER MUSEUM

MUSEUMSPEDAGOG og KONSERVATOR/FAGKONSULENT

Museumspedagog

Til publikumsavdelingen søker vi en person med pedagogisk utdanning som skal møte publikums ulike behov for god formidling. Arbeidet består blant annet i å utarbeide pedagogiske tilbud og gi tilpasset omvisning/undervisning til skoleklasser og grupper.

Konservator/Fagkonsulent

Til museumsfaglig avdeling søker vi en person med hovedfag eller tilsvarende i historie eller lignende fagfelt. Avdelingen arbeider bl.a. med innsamling, bevaring, registrering, dokumentasjon og forskning.

Se museets hjemmeside **www.visitvemork.com** for ytterligere informasjon om stillingene, eller kontakt direktør Jan-Anders Dam-Nielsen, tlf. 35 09 90 00.

Søknad med CV og attester sendes innen 5. september til **post@nia.vemork.no** eller Norsk Industriarbeidermuseum, Vemork, 3660 Rjukan.

www.visitvemork.com

UNIVERSITETET I AGDER

FØRSTEAMANUENSIS I UTVIKLINGSSTUDIER

Fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap

Ved Universitetet i Agder er det ledig fast 100% stilling som førsteamanuensis knyttet til Senter for utviklingsstudier, Fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap. Arbeidssted er Kristiansand.

Den som tilsettes vil ha ansvar for å drive forskning, undervisning, eksamensarbeid og veiledning i utviklingsstudier både på master- og bachelornivå. Man må regne med andre faglige og administrative oppgaver i henhold til senterets behov.

Det kreves norsk doktorgrad, doktorgrad fra et akkreditert utelandsk universitet, eller tilsvarende vitenskapelige kvalifikasjoner innenfor utviklingsstudier eller tilgrensende fagområder som geografi, sosialantropologi, sosiologi, statsvitenskap eller økonomi. Det kreves vitenskapelig kompetanse i samsvar med etablert standard på feltet. I tillegg vil det bli lagt vekt på dokumentert undervisningserfaring og andre pedagogiske kvalifikasjoner.

For stillingen er det ønskelig med god kompetanse i forskningsmetode, spesielt kvantitativ metode. I tillegg er det ønskelig med kompetanse innenfor planlegging, forvaltning og administrasjon av organisasjoner eller prosjekter. Det vil være en fordel om søkeren har en viss erfaring med internett basert læring (e-læring) og bruk av virtuelle undervisningsformer.

Stillingen vil bli besatt på grunnlag av en samlet vurdering av dokumentert faglig kompetanse og ved rangering av søkerne vil det bli lagt vekt på søkernes kompetanse og spesialisering i forhold til senterets behov. I tillegg vil det bli lagt vekt på organisatoriske og administrative evner og erfaringer, samarbeidsevner og personlig egnethet.

Søkere som ikke kan dokumentere pedagogisk basiskompetanse, kan tilsettes under forutsetning av at de skaffer seg slik kompetanse i løpet av en periode fastsatt av fakultetet.

Kvinner oppfordres til å søke.

Den statlige arbeidsstyrken skal i størst mulig grad gjenspeile mangfoldet i befolkningen. Det er derfor et personalpolitisk mål å oppnå en balansert alders- og kjønnssammensetning, og å rekruttere personer med innvandrerbakgrunn. Personer med innvandrerbakgrunn oppfordres til å søke stillingen.

Den som tilsettes har rettigheter og plikter etter de bestemmelser som til enhver tid gjelder for vitenskapelige stillinger, og må påregne endringer i organisering og arbeidsoppgaver.

Aktuelle kandidater vil bli innkalt til intervju, og det kan i tillegg være aktuelt med prøveforelesning eller seminar.

Dersom ingen av søkerne har førsteamanuensiskompetanse, kan det bli vurdert midlertidig tilsetting i kvalifiserende engasjement som førsteamanuensis for inntil ett år.

Stillingen er plassert i Statens lønnsregulativ lønnsplan 17.510, kode 1011, ltr. 57-64. For spesielt kvalifiserte søkere kan høyere lønn vurderes. Fra lønnen trekkes lovfestet innskudd til Statens Pensjonskasse.

Følgende dokumentasjon må leveres i tre eksemplarer:

- Attesterte kopier av vitnemål og attester
- Liste over egne publikasjoner
- Masteroppgaven /hovedfagsoppgaven/doktoravhandlingen
- Vitenskapelige arbeider (inntil 10)

Vi ønsker fortrinnsvis at selve søknaden og nødvendige opplysninger om utdanning og erfaring sendes elektronisk, benytt linken «send søknad».

Alternativt kan søknad og CV med fullstendige opplysninger om utdanning, praksis og annen faglig virksomhet sendes i fire eksemplarer til Universitetet i Agder, Personal- og organisasjonsavdelingen, Serviceboks 422, 4604 Kristiansand, merket med ref. 68/08.

Søknadsfrist: Så fort som mulig

Det er søkernes ansvar å sende inn fullstendig dokumentasjon i tilstrekkelig antall eksemplarer. All dokumentasjon må foreligge på et skandinavisk språk eller engelsk.

Stillingsbetenkning og nærmere opplysninger om stillingen fås ved henvendelse til senterleder Arne Olav Øyhus, tlf 38 14 17 63, e-post arne.o.oyhus@uia.no.

Internettadresse: www.uia.no/stilling

Regionsenter for barn og unges psykiske helse
Helseregion ØST og SØR
R.BUP

Regionsenter for barn og unges psykiske helse, Helseregion Øst og Sør (RBUP Øst og Sør) er en stiftelse som skal bidra til å utvikle, kvalitetssikre og forvalte vitenskapelig og klinisk tverrfaglig kunnskap og kompetanse innen alle sentrale områder i arbeid med barn og unges psykiske helse. RBUP skal bidra til at slik kompetanse er tilgjengelig gjennom undervisning, forskning, fagutvikling og informasjonsvirksomhet. RBUPs oppgaver følger av årlige oppdragsbrev med utgangspunkt i Stortingets budsjettvedtak. RBUP er en kompetanseorganisasjon som engasjerer drøyt 70 årsverk og er organisert med fire avdelinger: Forskning, Undervisning, Nasjonalt Kompetansenettverk for sped- og småbarns psykiske helse og Administrasjon.

Se www.r-bup.no for utfyllende info.

Forskningssjef

forsker I/forsker II

Forskningsavdelingen skal bidra til det vitenskapelig grunnlaget for psykisk helsearbeid i forhold til barn og unge. Samtidig skal avdelingen bidra til at forskningen bringes ut i klinikker og kommuner og at ny kunnskap tas i bruk. Forskningsavdelingen har en rolle med hensyn til å heve forskningskompetansen i kliniske og praksisnære miljøer og i å bidra til utdanning av forskere.

Vi søker en engasjert og aktiv forskningssjef som vil videreutvikle og lede forskningsavdelingen og det faglige utviklingsarbeidet på R.BUP Øst og Sør. Forskningsavdelingen har 13 faste forskere samt 15 stipendiater. Forskningssjefen må identifisere seg med hele regionsenterets mandat. Forskningssjefen rapporterer til direktør og inngår i ledergruppen.

Forskningssjefen må ha solid forskerkompetanse, minimum på dr. gradsnivå. Klinisk erfaring, helst relatert til barn og unge og relevant ledererfaring er en fordel.

Evne til å stimulere medarbeidere og samarbeidspartnere til nytenkning, faglig utvikling og samhandling vil være sentralt. Forskningssjefen må trives med relasjonsbygging og å utvikle prosjekter og allianser både nasjonalt og internasjonalt. Vi søker en person med evne til å representere R.BUP i forhold til andre forskningsmiljøer, myndigheter og relevante praksisfelt innen klinikk og førstelinje.

Stillingen rapporterer til R.BUPs direktør.

Nærmere informasjon ved direktør Helen Christie, tlf. 958 25 303 eller Liv S. Bøe i Delphi Consulting AS, tlf. 911 08 263.

Søknad med CV merket 44410 sendes delphi@delphi-consulting.no innen 19. sept. 08. Alle søknader og henvendelser behandles konfidensielt, om ønskelig også overfor oppdragsgiver.

www.r-bup.no

www.delphi-consulting.no

INFORMASJON FRA FORSKERFORBUNDET

For kontinuerlig oppdatering, besøk våre hjemmesider www.forskerforbundet.no

I: Forskningspolitisk seminar 5. november

Forskerforbundet arrangerer sitt årlige forskningspolitiske seminar onsdag 5. november 2008 på hotell Bristol i Oslo. Tema for seminaret er *Samarbeid og arbeidsdeling i høyere utdanning og forskning*.

Temaet tar utgangspunkt i diskusjonen i innstillingen fra Stjernø-utvalget om samarbeid, både mellom høyere utdanningsinstitusjonene og i forhold til bl.a. forskningsinstitutter, museer, samfunns- og næringsliv. Samtidig vil arbeidsdeling og vilkår for dette bli drøftet. Seminaret samler vanligvis rundt 300 deltakere, og vi ser frem til tilsvarende oppslutning i år.

Programmet vil bli endelig fastsatt i september. Du vil finne program og praktisk informasjon på adressen www.forskerforbundet.no/seminar.

II: Melding om forskerrekruttering utsatt

Regjeringen har utsatt stortingsmeldingen om forskerrekruttering på ubestemt tid. – Dette er meget skuffende, sier leder i Forskerforbundet Bjarne Hodne.

– Jeg er redd for at dette signaliserer at rekruttering til forskning ikke er en prioritert oppgave fra Regjeringens side. Dette viser også at Regjeringen ikke forstår hvilke konsekvenser manglende satsing på rekruttering kan få for Norge som kunnskapsnasjon.

En av de store utfordringene innen forskning og høyere utdanning er hvordan sikre rekrutteringen til vitenskapelige stillinger ved universiteter og høyskoler de neste årene. Forskerforbundet hadde derfor sett frem til meldingen og hadde store forventninger til at den skulle inneholde forslag om konkrete rekrutteringstiltak. Utsettelse av meldingen tyder imidlertid på at Regjeringen ikke har tatt inn over seg hvor alvorlig situasjonen er.

III: Utlysning av likestillingspris

Kunnskapsdepartementets likestillingspris 2008 skal premiere de beste handlingsplanene og tiltakene rettet mot likestillingsarbeid ved universitetene, høyskolene og forskningsinstituttene. – Jeg håper prisen vil bidra til innovativ tekning omkring sektorens egne likestillingstiltak, sier forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland. Hensikten med prisen er å øke andelen kvinner i vitenskapelige stillinger og stimulere til en jevnere kjønnsbalanse i akademia. Søknader sendes Komité for integreringstiltak – Kvinner i forskning (Kif-komiteen) innen 3. november.

VALG 2009

Representantskapsmøtet høsten 2009 skal velge leder og styre til Forskerforbundet.

Forskerforbundet er en landsdekkende organisasjon. Valgkomiteen ønsker en styresammensetning som tar hensyn til en rimelig fordeling etter institusjoner, geografisk spredning, fagpolitiske grupperinger og kjønn. Valgkomiteen ber medlemmene sende inn forslag til kandidater. Svarfrist: 7. oktober 2008. Begrunnede forslag sendes sammen med kandidatens CV og samtykke til valgkomiteen v/Einar Jebens, e-post einar.jebens@stami.no.

KURSTILBUD I OKTOBER

Forskerforbundet arrangerer følgende sentrale kurs i oktober:

- 7.–9.10.08: Grunnopplæring trinn II (stat)
- 15.–16.10.08: Nettverksbygging og lobbyarbeid
- 22.–23.10.08: Lønns- og arbeidsvilkår for stipendiater

Program og påmeldingsinformasjon blir lagt ut på www.forskerforbundet.no/kurs.

IV: Færre norske studenter i utlandet

Antallet norske studenter som studerer til en hel akademisk grad i utlandet har vist en nedadgående tendens over mange år. Når det gjelder utvekslingsstudenter har en tidligere oppgang nå flatet ut. I forbindelse med den varslede stortingsmeldingen om internasjonalisering av utdanning, har NIFU STEP på oppdrag av Kunnskapsdepartementet utarbeidet en rapport som ser på mulige forklaringer på dette. Rapporten «Borte bra, men hjemme best? Færre norske studenter i utlandet» (nr 21/2008) kan lastes ned fra www.nifustep.no.

V: Innspill om internasjonalisering

På grunnlag av et notat fra Forskerforbundets internasjonale utvalg har Hovedstyret sendt brev til Kunnskapsdepartementet med innspill til stortingsmeldingen om internasjonalisering. Forskerforbundet mener at departementet bør vurdere om insentiver til internasjonalt samarbeid skal tas inn i finansieringsmodellen for universiteter og høyskoler. Det kan eksempelvis gis økonomisk uttelling for studieprogrammer i samarbeid med utenlandske institusjoner, og institusjonene kan få uttelling for studiepoeng tatt av utvekslingsstudenter i utlandet.

Forskerforbundet mener også at finansieringen av forskningsopphold i utlandet bør utredes, og behovet for tilleggsfinansiering av EU-prosjekter kartlegges. Det bør også ses nærmere på mobilitetsfremmende og mobilitetshemmende faktorer med sikte på å gjøre det enklere for den enkelte forsker å reise på utenlandsopphold.

VI: Vervekampanje

Alle medlemmer som verver ett eller flere nye medlemmer til Forskerforbundet i perioden 1. mai – 31. desember 2008 får vervepremie. Du velger selv om du ønsker premien for én verving, eller om du ønsker å spare til tre eller fem vervinger. Mer informasjon på www.forskerforbundet.no/vervekampanje. Se også annonse annet sted i bladet.

VII: Lokale forhandlinger i staten

I det statlige tariffområdet skal det med virkning fra og med 1. august 2008 gjennomføres lokale forhandlinger innenfor en samlet økonomisk ramme på 1,4 % av lønnsmassen. Av dette er 1,3 % sentralt avtalte avsetninger og 0,1 % forutsettes tilført av virksomhetene. De lokale forhandlingene skal sluttføres innen 31. oktober 2008. Du får nærmere informasjon fra ditt lokallag om frister for å fremme krav, skjema som skal benyttes osv. Veiledning og kravskjema finnes også på www.forskerforbundet.no under 'Tariff 2008'.

VIII: Ny jobb?

Husk å melde fra til Forskerforbundet sentralt dersom du har skiftet arbeidssted, endret stillingsprosent eller gått av med pensjon. For å ha et oppdatert medlemsregister er vi avhengige av å få melding fra medlemmene om endringer i arbeidsforhold. Logg deg inn på Min side for å registrere endringer: www.forskerforbundet.no/minside.

IX: Behold medlemskapet ved forskningsopphold i utlandet

Medlemmer som reiser på forskningsopphold i Sverige, Danmark, Finland, USA, Canada, Storbritannia eller Irland får sine rettigheter ivaretatt av Forskerforbundets søsterorganisasjon i det aktuelle landet. Det sørger avtaler om gjensidig gjestemedlemskap for.

Avtalene sikrer medlemmer i Forskerforbundet som blir ansatt innen høyere utdanning og forskning i et av disse landene gratis gjestemedlemskap som gir rett til rådgivning om arbeidskontrakter og lønnsvilkår og til andre tjenester som ordinære medlemmer får. Avtalene finner du på www.forskerforbundet.no under 'Medlemskap'.

X: Møter høsten 2008

Høstens møte i Landsrådet er fastsatt til 13. og 14. oktober. Hovedstyret reiser på kombinert styremøte og studietur til Brussel 4.–7. september, og har deretter ordinære møter 30. oktober og 11. desember. I Brussel skal hovedstyret ha møter med Norges EU-ambassadør, utdanningsråd og forskningsråd, samt med representanter fra Europakommisjonen, EFTA-sekretariatet og Forskningsrådets Brussel-kontor.

Aktuelle presseklipp:

Svikter unge forskere
I dag er det et problem for unge at forskerkarrieren ofte innebærer en usikker arbeidssituasjon der langsiktighet og stabilitet er mangelvare. Mange er avhengige av prosjekt som ofte har kort varighet, og hva som skjer etterpå er uvisst. At andre sektorer ofte betaler bedre, i hvert fall for noen fagområder, hjelper ikke akademia til å bli en mer attraktiv karriere. For forskningen innebærer det at den mister unge talent, og for samfunnet betyr det at verdifull kompetanse som skal utdanne fremtidens studenter, forske frem innovasjoner og som det har kostet mye å utdanne, ofte går tapt.

Stipendiat Ragnhild Hutchison i debattinnlegg i Aftenposten 29. juli

Underlig utsettelse
Statsråd Tora Aasland har brukt stille sommeruker til å ta en avgjørelse som skaper bråk. Hun har utsatt den lenge varslede stortingsmeldingen om forskerrekruttering på ubestemt tid. Rektorene ved landets fire største universiteter tror ikke statsråden kan ha oppfattet hvor alvorlig rekrutteringssituasjonen er. Lederen i Forskerforbundet tolker vedtaket som et varsel om nedprioritering av forskerrekrutteringen. Lederen for Stortingets utdanningskomité sier hun synes vedtaket er «veldig spesielt». Hun har absolutt et poeng. Dette er en underlig utsettelse.

Arnhild Skre i kommentar i Aftenposten 28. juli

Blanda kjensler
Sigrid Lem, generalsekretær i Forskarforbundet, har blanda kjensler for innsatsen til regjeringa.

– Vi er godt tilfredse med at regjeringa i revidert tilførte midlar til høgare utdanning. Og vi er svært nøgde med at regjeringa lytta til sektoren og ikkje følgde opp innstillinga frå Stjernø-utvalet om samanslåing og omstrukturering i sektoren. Men vi er skuffa over at regjeringa ikkje tek alvorleg nok rekrutteringsutfordringa i forsking og høgare utdanning. Vi er heller ikkje imponerte over prioriteringane av ressursar til sektoren, seier Lem.

Dag og Tid 26. juni

FAKTA OM FORSKERFORBUNDET

FORSKER FORBUNDET

Forskerforbundet har over 16 000 medlemmer, og er landets største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning og kulturminnevern.
Forskerforbundet organiserer ansatte i forskning, høyere utdanning og kulturminnevern som innehar en vitenskapelig, administrativ eller annen faglig stilling som krever høyere utdanning. Vi tilbyr også studentmedlemskap.
Forskerforbundet er tilsluttet Unio – hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede.

- Forskerforbundet arbeider for å styrke norsk forskning og høyere utdanning, til beste for samfunnet og for deg som medlem.
- Forskerforbundet forhandler lønn for deg, både lokalt på arbeidsstedet og sentralt.
- Du får bistand i spørsmål som angår dine lønns- og arbeidsvilkår.
- Forskerforbundet arrangerer kurs, konferanser og seminarer for medlemmer og tillitsvalgte, samt åpne konferanser om aktuelle tema.
- Du får tilbud om gunstige forsikringer og banktjenester.
- Du får tidsskriftet Forskerforum 10 ganger per år.

Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo
Telefon 21 02 34 00 – E-post post@forskerforbundet.no

Intet å melde?

Midt i beste agurktid kunne vi i mediene i sommer registrere en oppsiktsvekkende nyhet av det virkelig seriøse slaget. Den lenge varslede rekrutteringsmeldingen blir det ikke noe av. Det som så langt er gjort av skrivearbeid, legges i skuffen. Men selve saken er ifølge ministeren ikke lagt død. Satsingen på forskning, inkludert rekruttering, vil Tora Aasland gjøre gjennom statsbudsjettet for 2009. Her kuttes svinger. Ingen melding, men direkte politisk handling. Et spennende grep. Grunnlaget for beslutningen gjør hun rede for på Forskerforum.no, hvor hun lover satsing på og penger til forskning i neste års statsbudsjett. Vi får tro dette utspillet fra forskningsministeren er mer enn et press på egen finans- og statsminister og en skikkelig budsjettlekkasje, om enn i noe runde former. Store og berettigete forventninger er i alle fall skapt i innledningsfasen til en lang valgkamp. Statsråden har så visst noe å melde – selv om det ikke ble en stortingsmelding.

Av Bjarne Hodne
Leder i
Forskerforbundet

Parkeringen av rekrutteringsmeldingen vakte oppsikt. Vi kunne registrere at en rekke sentrale aktører innen forsknings- og utdanningspolitikk lot sin stemme lyde i riksmediene. Og Forskerforbundet kunne med en viss tilfredshet nikke gjenkjennende til argumenter og resonnementer.

Like interessant som hovedstadspressens oppslag i sakens anledning er en nyhetsartikkel i en av landets mange innflytelsesrike lokalaviser. Forskning og høyere utdanning opptar selvsagt folk over hele landet. Hallingdølen kan melde 14.08 under overskriften «Treng mange med høgre utdanning» med henvisning til en rapport fra Statistisk sentralbyrå («Tilbod og etterspurnad etter arbeidskraft etter utdanning 1986–2025») at «Dei neste 17 åra vil det vere sterk etterspurnad etter arbeidstakarar med universitets- og høgskoleutdanning».

La oss kople dette til problematikken knyttet til rekrutteringen. Forskerforbundet har ved gjentatte anledninger påpekt ikke bare det sommerens debatt har brakt opp av synspunkter på rekruttering. Vi har dessuten knyttet dette til den problematikken lokalavisen fra Buskerud bringer opp: Hvem skal undervise alle de studentene landet trenger når 30–40 prosent av de ansatte i undervisningsstillingene ved våre høyere utdanningsinstitusjoner pensjoneres halvveis ut i den perioden SSB omtaler i sin rapport?

I en slik sammenheng blir skrinleggingen av rekrutteringsmeldingen mer enn alvorlig. Og enda viktigere og enda mer forpliktende blir forskningsministerens uttalelser til Forskerforum.no om statsbudsjettet for neste år.

Politikere har ofte blitt beskyldt for å ha kort hukommelse. Vi har den tiltro til Tora Aasland at hennes minne er godt. I alle fall husker hun uten tvil hovedgrunnen til resultatet av kommunevalget 2007 for SV.

Hvorfor slutter vi ikke?

Det er nok av utfordringer for en som ønsker å satse på en forskerkarriere. For hver midlertidige kontrakt spør man seg selv om strevet er verdt tiår med usikkerhet og dårlig lønn. Hva er det som gjør at vi ikke slutter? Kanskje fordi vi har verdens mest spennende jobb. Selv om alle eksperimenter har repeterende perioder, eller forelesningen holdes for femte gang, kommer det alltid nye utfordringer. Underveis må hypoteser forkastes fordi resultatene gikk ned, ikke opp. Nysgjerrigheten pirres, man følger nye retninger, og så er man et annet sted enn opprinnelig tenkt. Å jobbe med forskning og undervisning er både arbeid og hobby, det blir lidenskap og livsstil. Sektoren er avhengig av engasjerte ansatte som ofrer mye. Men lidenskapen hos de ansatte kan ikke lenger være en hvilepute for arbeidsgivere og bevilgende myndigheter.

Det finnes mange grunner til å hoppe av en forskerkarriere. Noe som er riktig ille er å ha lidenskapen og potensialet, men ikke få muligheten fordi det er for få postdoktorstillinger. Selv om mange slutter, er det fremdeles noen få som prøver å klore seg fast. Men den største katastrofen inntrer hvis ingen begynner. Derfor er rekrutteringsarbeid viktig. Så hvorfor ingen rekrutteringsmelding? Å forbedre lønns- og arbeidsvilkår er en fagforenings fremste oppgave samtidig som det er viktig for rekrutteringen.

Av Kåre-Olav
Stensløkken
Styremedlem i
Forskerforbundet

Rekruttering er mer enn lønns- og arbeidsvilkår. Derfor er det viktig at Forskerforbundet også er på banen i forskningspolitikken. Vi har ventet lenge på regjeringens handlingsplan for rekruttering i vår sektor. Den kunne belyst problemer med frafall på alle nivåer før fast stilling, «ørkenvandring», utydelig karriereveg osv. Her må regjeringen vise handlekraft og det er helt nødvendig at arbeidet med rekrutteringsmeldingen gjenopptas umiddelbart.

En kraftig vekst i forskningsbudsjettet vil ha en stor rekrutteringseffekt. Hvorfor? Fordi veldig mange i rekrutteringsstillinger sitter med en følelse av at sektoren generelt, og midlertidig ansatte spesielt, ikke er prioritert. Faste stillinger holdes igjen og erstattes i beste fall med midlertidige. Satsning på forskning er så langt bare ord, ikke handling. Siden ministeren gledelig nok reverserte det berømmelige «hvileskjæret,» har vi stor tro på et skikkelig løft i statsbudsjettet denne gangen. En stor avsetning til forskningsfondet øremerket fri grunnforskning ville blåse liv i mange forskerflammer. Samtidig som økte rammebevilgninger til universiteter og høyskoler vil kunne gi de ansatte noe å forske for og ikke bare lønn.

Jeg vil igjen be ministeren prioritere en rekrutteringssatsing. Vi trenger signaler om å bli tatt på alvor. Det er grenser for hvor lenge man kan gjøre noe bare fordi det er gøy.

Høstens utfordringer

Sommeren er over og et nytt semester står for døren. For Forskerforbundet vil semesteret bety starten på en rekke utfordrende og spennende oppgaver. Hovedstyret har satt i gang viktige prosesser for å gjøre forbundet mer slagkraftig og mer effektivt med hensyn til måloppnåelse.

Av Sigrid Lem
Generalsekretær
i Forskerforbundet

Den mest krevende oppgaven er oppstart av et lønnspolitisk prosjekt som skal omfatte alle sektorer og medlemsgrupper. Det overordnede målet for prosjektet er å utarbeide en strategi som kan sikre medlemmene et varig lønnsløft og rette opp skjevheter i forhold til andre sammenlignbare grupper.

I det statlige tariffområdet ble justeringsoppgjøret gjennomført like før ferien. Resultatet ble etter sekretariatets vurdering til dels meget tilfredsstillende, med uttelling for de fleste av medlemmene våre. Totalrammen i staten var på 6,2 prosent, og alt før de lokale forhandlingene er gjennomført, har et flertall av medlemmene fått en lønnsøkning på mer enn 6,2 prosent. Men det lønnsoppgjøret også viser, er at forhandlingssystemet i staten gjør det uhyre vanskelig å få et lønnsløft for en stillingskode slik forbundets opprinnelige krav gikk ut på.

En av hensiktene med prosjektet er derfor på bakgrunn av dette og tidligere års erfaringer å vurdere hvordan få til et lønnsløft for utvalgte grupper og se på påvirkningsarbeid, dokumentasjonsbehov, aksjonsformer og eventuelle endringer i forhandlingssystemene.

I kommunal sektor og i Oslo kommune endte oppgjørene i streik. Forskerforbundet har få medlemmer i disse to områdene og et mindretall ble tatt ut i streik. Disse gjorde en meget god innsats og sluttet lojalt opp om streiken, men konflikten synliggjorde samtidig flere utfordringer.

Forskerforbundet må ta inn over seg at når noen av våre medlemmer streiker, uansett antall, så er hele forbundet i streik og må støtte opp om denne.

Uttak av medlemmer må vurderes nøye. I kommunal sektor skjer lønnsfastsettelsen på ulike måter, og våre medlemmer har bare lokale forhandlinger. Det er derfor ikke enkelt å forklare og motivere til en streik som gjelder økonomiske tillegg for andre stillingsgrupper.

Forventningene til hvilke resultater en streik kan gi, må være realistiske. Spesielt gjelder dette når de andre organisasjonene har akseptert oppgjøret. All erfaring tilsier at en streik ikke gir noen umiddelbar økonomisk uttelling, men at en kan få uttelling i senere oppgjør.

Erfaringer som dette vil også bli trukket inn i prosjektarbeidet.

Høsten vil således måtte bli preget av dette omfattende prosjektet. Dette vil imidlertid på sikt være en god investering som kan gjøre at medlemmene får et lønnsløft. Forbundet har samtidig iverksatt et større organisasjonsutviklingsprosjekt som skal pågå frem til møtet i Representantskapet i 2009. Utfordringen blir å gjennomføre disse to prosjektene samtidig som vår ordinære virksomhet opprettholdes, men ivaretakelse av medlemmene og utadrettet virksomhet i form av medieutspill og kontaktskapende arbeid vil bli prioritert på samme måte som tidligere.

FORSKERFORBUNDETS HOVEDSTYRE:
Bjarne Hodne, Universitetet i Oslo (leder)
Ragnhild Elster, Høgskolen i Telemark (nestleder)
Randi Halveg Iversby, Universitetet i Oslo
Svein Kristiansen, NTNU
Sigurd Rysstad, UMB
Merethe J. Sollund, Nordlandsforskning
Kåre-Olav Stensløkken, Ullevål universitetssykehus
Karen-Lise S. Knudsen, Universitetet i Agder (1. vara)
Kristin Dæhli, NTNU (2. vara)
Ove Kvammen, Høgskolen i Bergen (3. vara)

SEKRETARIATET:
Generalsekretær Sigrid Lem
Kommunikasjonsrådgiver Arvid Ellingsen
Informasjonsrådgiver Unn Rognmo
Forhandlingssjef Frank O. Anthun
Seksjonsleder Eirik Rikardsen
Juridisk rådgiver Birgitte Olafsen
Seksjonsleder/advokat Ann Turid Opstad
Advokat Brita Alsos
Juridisk rådgiver Hildur N. Nilssen
Juridisk rådgiver Mariann Helen Olsen
Organisasjonssjef Joar Flynn Jensen
Rådgiver Elisabeth Tindeland
Kontorsjef Aina Nilsen
Kasserer Marit Brendengen
Organisasjonssekretær Turid Cordtsen
Sekretær Hans Askildsen
Sekretær Kristine K. Brox
Sekretær Seija Hjelteig
Sekretær Lena Holum
Sekretær Inger Marie Højfeldt
Sekretær Linda Pettersson
Sekretær Gerd Sandvik

Forskerforum
TIDSSKRIFT FOR FORSKERFORBUNDET

Returadresse:
Forskerforbundet
Postboks 1025 Sentrum
0104 Oslo

B-post abonnement

FORSKER FORBUNDET

Delta i årets vervekampanje!

Alle medlemmer som verver ett eller flere nye medlemmer til Forskerforbundet i perioden 1. mai – 31. desember 2008 får vervepremie. Du velger selv om du ønsker premien for én verving, eller om du ønsker å spare til tre eller fem vervinger.

1 verving

Verv ett nytt medlem til Forskerforbundet og velg mellom værstasjon og vinstativ i vervepremie.

3 vervinger

Verv tre nye medlemmer og få en digital fotoramme i vervepremie.

5 vervinger

Verv fem nye medlemmer og velg mellom en iPod Touch (16 GB) og en Tivoli DAB-radio i vervepremie.

Den som verver må selv være medlem av Forskerforbundet. Du kan ikke kombinere premier, men velger om du ønsker å motta premie for 1, 3 eller 5 vervinger. Den som blir vervet fyller ut innmeldingsskjema på www.forskerforbundet.no/innmelding - inkludert navn på den som har vervet og ønsket premie.